



# Şehrimiz Gaziantep



T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI



# Şehrimiz **Gaziantep**

**EDİTÖR / YAZAR**

Halil POLAT

## **YAZARLAR**

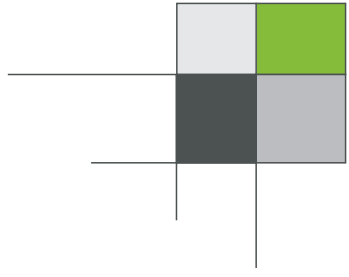
### **1. ve 2. ÜNİTELER**

Bu materyalin ilk 2 (iki) ünitesinin metin içeriği  
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü  
tarafından oluşturulan komisyon  
tarafından hazırlanmıştır.

### **3. 4. ve 5. ÜNİTELER**

Alican ŞİMŞEK  
Derya EN  
Helinsu ERBİL  
Yasin GÖKÇE

**ISBN: 978-975-11-5141-4**



## EDİTÖR / YAZAR

Halil POLAT

### 1. ve 2. ÜNİTELER

#### KATKI SAĞLAYANLAR

Bu materyalin ilk 2 (iki) ünitesinin metin içeriği  
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü  
tarafından oluşturulan komisyon  
tarafından hazırlanmıştır.

### 3. 4. ve 5. ÜNİTELER

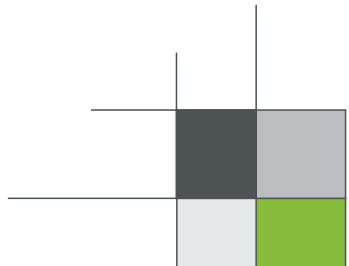
#### DİL UZMANI

Ünzile ÜNGÖR

#### GÖRSEL TASARIM

Hatice AKTAŞ  
Nuray DEMİR

ISBN: 978-975-11-5141-4







# İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;  
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.  
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;  
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!  
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?  
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.  
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.  
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!  
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.  
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,  
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.  
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,  
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;  
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.  
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;  
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:  
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.  
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:  
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?  
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!  
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,  
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:  
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.  
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-  
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,  
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,  
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;  
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!  
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.  
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;  
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;  
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

**Mehmet Âkif ERSOY**



# GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

**Mustafa Kemal Atatürk**



**MUSTAFA KEMAL ATATÜRK**



# İÇİNDEKİLER

<b>ÜNİTE 1: ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ</b>	<b>11</b>
Birlikte Yaşamamanın Gerekliliği	11
Şehri Tanıyoruz	13
Şehir ve Medeniyet	15
Kurtuba	15
Medine	16
Paris	17
İstanbul	17
Şehirle İlişkimiz	18
<b>ÜNİTE 2: ŞEHİRDE YAŞAM</b>	<b>19</b>
Şehir ve Sosyal Yaşam	19
Medeni Yaşantının Gerekleri	20
Şehrin Fırsatları ve Riskleri	22
Şehirde Sıradan Bir Gün	22
Şehrin Fırsatları	23
Engelsiz Yaşam	26
Şehirdeki Diğer Canlılar	27
<b>ÜNİTE 3: ŞEHRİMİ TANIYORUM</b>	<b>29</b>
Gaziantep'in Coğrafi Konumu ve Coğrafi Özellikleri	29
Gaziantep'te Toplum ve Çevre	30
Gaziantep Mutfağı	30
Giyim – Kuşam	31
Tarihî Antep Evleri	32
Gaziantep'te Nüfus	35
Gaziantep'te Doğal Afetlere Karşı Önlem	36
Gaziantep'in Tarihte ve Günümüzde İdari Yapısı	39
<b>İlçeler</b>	<b>40</b>
Şahinbey İlçesi	40
Şehitkâmil İlçesi	40
Oğuzeli İlçesi	41
Nizip İlçesi	41
İslahiye İlçesi	41
Araban İlçesi	42
Yavuzeli İlçesi	42
Nurdağı İlçesi	43
Karkamış İlçesi	43



**Tarihte ve Millî Mücadele Döneminde Gaziantep ..... 43**

Gaziantep Adının Kaynağı ..... 44

**Gaziantep'e Komşu Şehirler ..... 45**

Adıyaman ..... 46

Hatay ..... 47

Kahramanmaraş ..... 47

Kilis ..... 49

Osmaniye ..... 50

Şanlıurfa ..... 51

**ÜNİTE 4: ŞEHRİM ÇALIŞIYOR ..... 53**

İpek Yolu'ndan Günümüze Gaziantep ..... 53

Gaziantep'e Özgü Üretim Alanları ve Zanaatlar ..... 55

Gaziantep ve Turizm ..... 56

Kaleler ..... 56

Antik Kentler ve Höyükler ..... 57

İbadethaneler ..... 60

Kasteller ..... 62

Hamamlar ..... 62

Hanlar ..... 63

Bedestenler ve Çarşılar ..... 63

Gastronomi Kenti Gaziantep ..... 65

Müzeler ..... 65

Gaziantep'te Önemli Doğal Alanlar ve Parklar ..... 69

Gaziantep'te Ulaşım ..... 70

**ÜNİTE 5: ŞEHRİMDE BEN ..... 71**

Gaziantep'te Kültür ve Sanat ..... 71

Gaziantep'te Kütüphaneler ..... 71

**Gaziantep'in Tarihi ve Turistik Mekânları ..... 73**

Müzeler ..... 73

Tarihi Çarşılar ..... 74

**Gaziantep'in Tarihi ve Kültürel Mekânları ..... 75**

Kaleler ..... 75

Antik Kentler, Ören Yerleri ve Anıt Mezarlar ..... 75

Camiler ..... 75

Hanlar ..... 76

Hamamlar ..... 76

Kasteller ve Livaslar ..... 76

Kiliseler ve Sinagog (Havra) ..... 77

Tarihi Antep Evleri ..... 77

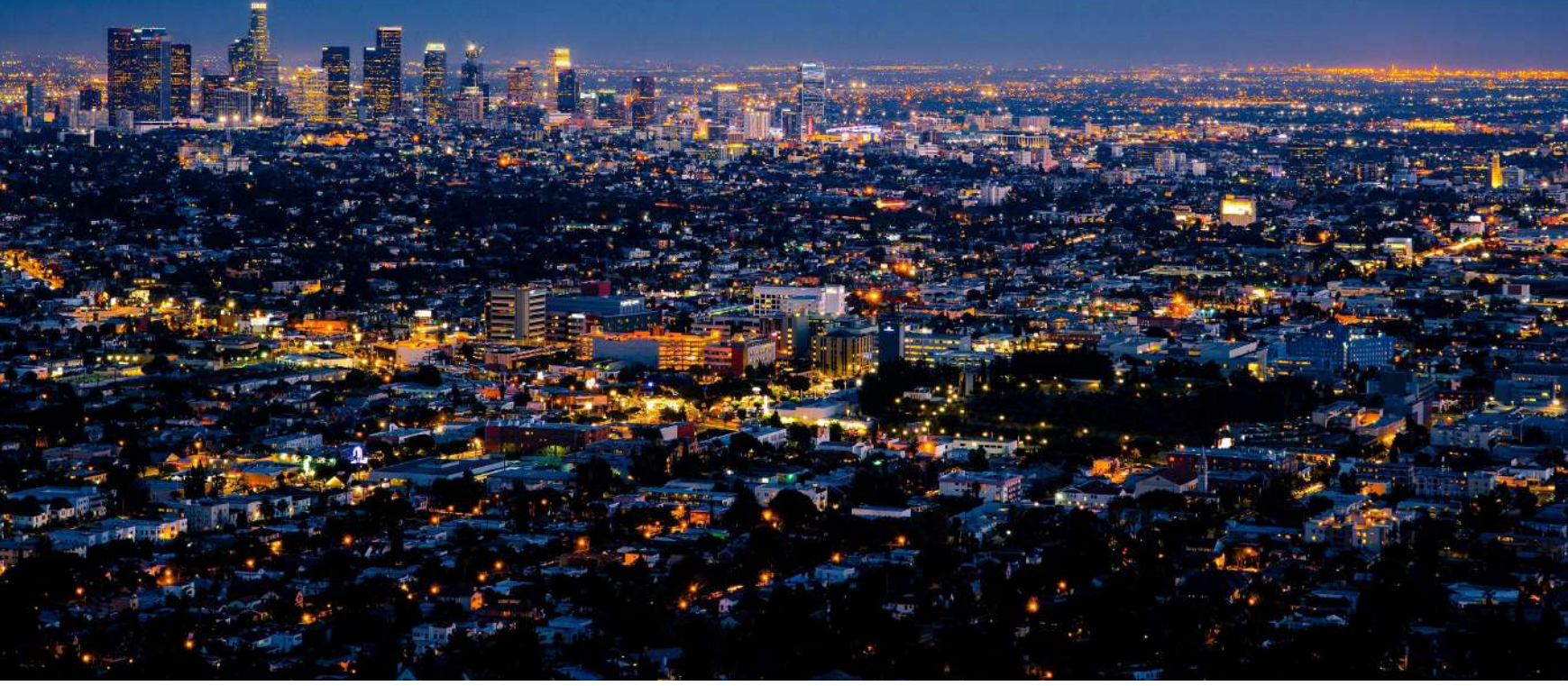
<b>Gaziantep'te Sinema ve Tiyatro</b>	<b>78</b>
Gaziantep'li Şahsiyetleri Tanıyalım	79
Mütercim Âsım Efendi	79
Mehmet Tahir Münif Paşa	79
Ülkü Tamer	80
Tamburi Necdet Yaşar	80
Onat Kutlar	80
Mitat Enç	81
<b>Gaziantep'in Soyut Kültür Varlıkları</b>	<b>81</b>
Gaziantep Halk Oyunları	81
Geleneksel Giyim-Kuşam	82
Gaziantep Yemekleri	84
Gaziantep El Sanatları	86
<b>Gaziantep'te Sözlü Edebiyat</b>	<b>89</b>
Masal	89
Efsane	90
Fıkra	91
Ninni	91
Destan	92
Maniler	93
<b>Gaziantep'e Özgü Atasözleri ve Deyimler</b>	<b>93</b>
<b>Gaziantep Yöresel Çocuk Oyunları</b>	<b>94</b>
<b>Gaziantep Ağzı</b>	<b>98</b>
<b>Gaziantep'te Yerel Yayıncılık</b>	<b>101</b>
<b>Gaziantep'in Müzik Kültürü</b>	<b>103</b>
<b>Gaziantep'in Önemli Günleri</b>	<b>104</b>
<b>Gaziantep'te Eğitim İmkânları</b>	<b>105</b>
<b>Gaziantep'te Eğlence</b>	<b>106</b>
<b>Gaziantep'te Spor</b>	<b>107</b>
<b>Geleneksel Spor: Aba Güreşi</b>	<b>107</b>
<b>Gaziantep'te Günümüzde Spor Faaliyetleri</b>	<b>108</b>
<b>Kaynakça</b>	<b>112</b>
<b>İnternet Kaynakça</b>	<b>114</b>
<b>Görsel Kaynakça</b>	<b>116</b>





# ÜNİTE 1

## ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ



## BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ

Bir yolcu gemisi aniden kopan bir fırtınanın etkisiyle parçalanır ve dalgalar geminin içindeki yolculardan birini sürükleyerek adaya kadar götürür. Yolcu, kendisiyle birlikte kıyıya sürüklenen sandıklardaki yiyecek ve çeşitli eşyalarla hayatta kalma mücadelesi verir. Yolcu günler geçtikçe yaşadıklarını sandığın birinden çıkan deftere not eder.

### Şimdi onun yazdığı notlara göz atalım:

- ✓ Kendime geldikten sonra adayı baştan sona dolaştım.
- ✓ Hiçbir insana rastlamadım. Galiba uzun bir süre bu ıssız adada tek başıma yaşamak zorunda kalacağım.
- ✓ Geminin karaya vuran enkazından kurtarabildiğim eşyaları toplayarak küçük bir mağarayı barınabileceğim şekilde düzenledim.
- ✓ Adada en büyük sorun vahşi hayvanlar. Bu hayvanlardan korunmak için mağaranın girişini büyük ağaç dalları ile kapattım.
- ✓ Gemi enkazından kurtarabildiğim yiyeceği saklamak için bir depo inşa ettim.
- ✓ Adanın içlerine giderek çeşitli meyveler topladım. Bu meyveleri kışın da yiyebilmek için kuruttum.





**Adaya sürüklenen yolcu birçok sorunla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış. Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz? Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?**

Pek çok insanın katkısıyla sütüm içmeye hazır. Peki ya öyle olmasaydı?  
Terziler olmasaydı kıyafetlerimi nasıl dikerdim?  
Arkadaşlarımla ne kadar çok şey paylaşıp eğlenceli vakit geçiriyorum.  
Ya onlar olmasaydı?  
Bu yollar yapılmasaydı, araba ya da şoför olmasaydı okula nasıl ulaşırdım?  
Öğretmenim olmasa bu kadar bilgiyi nasıl öğrenirdim?

Günlük yaşamımızı sağlıklı şekilde sürdürmek için birçok şeye ihtiyaç duyarız. Yemek yemek, giyinmek, barınmak, eğitim görmek ve çevremizle iletişim kurmak bu ihtiyaçlarımızdan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamamız mümkün değildir. Bu nedenle topluluk hâlinde yaşarız. Yaşadığımız yer bir köy olabileceği gibi bir şehir de olabilir. Nerede yaşarsak yaşayalım her zaman bir iş bölümü ve iş birliği içindeyiz.

Günlük hayatımızı düşünelim. Sabah kahvaltısında tükettiğimiz yiyecek ve içecekler farklı kişiler tarafından üretilip bizlere ulaştırılmaktadır. Örneğin yediğimiz ekmek, soframıza gelinceye kadar birçok aşamadan geçer. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi, öğütülerek un hâline getirilmesi ve unun da hamur yapılarak pişirilmesi gerekir. Bu işleri yapabilmek için birçok araç gerece ihtiyaç duyulur. Bu araç gereçleri üretebilmek için de çeşitli mesleklerden insanlara ihtiyaç vardır. Tek bir insanın, bu işlerin hepsinin üstesinden gelmesi oldukça zordur.

Gün içerisinde ulaşımımızı sağlayan şoförler, okulda eğitim aldığımız öğretmenler iş bölümü içinde ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan birkaçıdır. O hâlde iş bölümü yaparak ihtiyaçlarımızı kolaylıkla karşılayabiliriz.

Toplumsal yaşamın temelini kişilerarası iletişim oluşturur. Yaşamımız boyunca ailemiz, arkadaş, akraba ve komşularımız başta olmak üzere toplum ile iletişim halinde oluruz. Sosyal çevremizi oluşturan insanlarla sağlıklı ilişki kurmak için doğru bir iletişim kurmak gerekir. Bu iletişim karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olmalıdır. Böyle bir iletişim bizlere yardımlaşma ve dayanışma duygularını aşılar. Böylece çevremizdeki insanların sorunlarına duyarlı bireyler olarak mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşıyoruz.

## ŞEHİRİ TANIYORUZ

***“Tarih öncesi dönemlerde insanlar yaşamlarını nasıl sürdürüyorlardı? Hiç düşündünüz mü?”***



Şimdi geçmişe bir yolculuk yapalım ve bu sorunun cevabıyla birlikte insanların yerleşik yaşama nasıl geçtiğini ve bu yerlerin şehir hâline nasıl geldiğini öğrenelim.

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl öncesine kadar insanlar yaşamlarını göçebe olarak sürdürüyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştiriyor, hayvanları avlayarak ve bitkileri toplayarak karınlarını doyuruyorlardı. Mağaralarda ya da geçici barınaklarda yaşıyorlardı. Sonra yaşamlarını tamamen değiştirecek bir gelişme yaşandı. İnsanlar tarım yapmaya başladılar ve vahşi hayvanları evcilleştirdiler. Çiftçilik yapmaya başlayan insanlar ekinlerine ve hayvanlarına bakmak için yerleşik yaşama geçtiler. Yerleşim yeri olarak nehir kenarlarındaki düz ve verimli arazileri seçtiler. Böylece arazilerini kolayca sulayabildiler.

Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyacını karşılayabildiler. Tarım ve hayvancılıkla birlikte besin kaynaklarının artması nüfusunda artmasını sağladı. Nüfus artışıyla birlikte bu ilk yerleşim yerleri köylere dönüştü. Köylerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarından fazla ürün elde ettiler. Kendilerini ve ürünlerini saldırılardan korumak için köylerin etrafını çevirdiler. Fazla ürünleri diğer köylerde yaşayanlara sattılar. O köylerdeki insanlardan da kendi ihtiyaç duydukları ürünleri aldılar. Böylece ticaret hayatını başlattılar.



İşte bu şekilde ortaya çıkan köylerden bazıları zaman içinde o kadar büyüdü ki köy olmaktan çıkarak şehir hâlini aldı. Şehir olarak nitelendirilebilecek ilk büyük yerleşim yerlerinden biri de ülkemizde Konya'da yer alan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük günümüzden yaklaşık 9.000 yıl önce 10.000'e yakın nüfusa sahip büyük bir şehirdi.

Çatalhöyük gibi ilk şehirler genellikle su kaynaklarında, verimli ovalarda, ulaşım yolları üzerinde, güvenlik açısından savunması kolay yerlerde kuruldu. Kalabalık nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için şehirde fırıncılık, kasaplık, demircilik, marangozluk, terzi gibi meslekler ortaya çıktı. Zaman içinde büyüyen şehirlerin belirli bir düzen içinde yönetilebilmesi, dış saldırılardan korunabilmesi gibi ihtiyaçları yönetim birimlerinin kurulmasını sağladı. Böylece kral ya da meclis tarafından yönetilen şehirler doğdu. Şehirler barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi insani ihtiyaçların en uygun şekilde karşılanabileceği yerler hâline geldi. Türkiye, Irak, Hindistan ve Mısır yeryüzünde en eski şehirlerin kurulduğu bölgelerdir. İlk Çağ'da kurulan şehirlerde evler, ibadethaneler, idari yapılar, dükkânlar, pazaryerleri şehri meydana getiren başlıca unsurlardır.

Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüyüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Buna karşılık Truva, Efes, Hattuşa gibi ülkemizdeki pek çok şehir deprem, sel ve benzeri doğal afetler, salgın hastalık ve savaş nedeniyle yıkılmış ve yok olmuştur. Günümüzde bu şehirlerin olduğu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar o şehre ait birçok eserin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

Günümüzde şehirler artık eski çağlardaki görüntüsünden çok farklıdır. Teknolojik gelişmeler ve ulaşımın kolaylaşması yeryüzünde şehirlerin kurulmasına imkân sağlamıştır. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile fabrikaların yaygınlaşmaya başlaması şehir nüfusunun giderek artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.



Ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş şehirler giderek daha fazla göç almaktadır. Deniz, hava, kara veya demir yoluyla insanların kolayca ulaşabildikleri şehirler ekonomik olarak da ön plana çıkmaktadır. Kocaeli, Gaziantep, Bursa bu şehirlere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî geçmişi itibarıyla köklü bir medeniyete ev sahipliği yapan ve güçlü devletlerin başkenti olan şehirler ilgi odağı olan şehirlerdir. İstanbul, Konya gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde ön plana çıkmaktadır. Bu şehirlerdeki tarihî yapılar ve sanat eserleri turizm açısından da insanların ilgisini çekmektedir. Denizi, ormanları, gölleri gibi doğal güzellikleriyle insanların hem yerleşmek hem de tatil yapmak istediği pek çok şehir de bulunmaktadır. Antalya, Bolu, Nevşehir gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde sayılabilecek pek çok şehirden yalnızca birkaçıdır.

Şehirler kırsal kesimlere göre nüfusun yoğun; eğitim, sağlık, sanat gibi hizmetlerin yaygın olduğu yerlerdir. Şehirlerde yapılar genellikle çok katlıdır. Sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörü gelişmiştir. Kültür, sanat ve eğlence için birçok sosyal mekân bulunmaktadır. Altyapı ve ulaşım hizmetleri planlıdır. Şehirler iş bölümünün hâkim olduğu planlı bir yönetime sahiptir. Okul, hastane, yol, çarşı, pazar, ibadethane, sinema, tiyatro, park, müze, kütüphane ve fabrika şehri meydana getiren fiziki unsurlardır. Şehir bu özellikleriyle belirli bir mekânı ifade etmektedir. İnsan, yaşadığı bu mekânı yani şehri düzenler ve şekillendirir.

İnsan öncelikle bir mekânı yaşanabilir bir yer olarak seçer. Daha sonra buranın çevre düzenlemesini, altyapısını yapar. Çünkü şehirler insan eliyle yapılan ve geliştirilen yerlerdir. İnsan ve şehir birbirini tamamlar ve etkiler. Biri olmadan diğeri olmaz. Mekâna anlam ve değer katan insanın kendisidir. Terk edilmiş şehirler bunu bize en iyi şekilde anlatır. Örneğin Muğla'nın Fethiye ilçesinde yer alan Kayaköy, burada yaşayan Rumlar'ın Yunanistan'a göç etmesiyle terk edilmiş bir yerleşim yeri hâline gelmiştir.



# ŞEHİR VE MEDENİYET

“Medeniyet” ve “şehir”, anlam açısından birbirine yakın kavramlardır. “Medeniyet”; bir toplumun maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder. Medeniyet, gelişmişliği ifade eder. Medeniyet kelimesinin kökeni Arapçada şehir anlamına gelen ve kökleri İslam dininin kutsal şehirlerinden biri olan Medine şehrine dayanmaktadır. Medine, peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde zamanının sosyal ve kültürel bakımdan en ileri şehirlerinden biri kabul ediliyordu.

Büyüme, nüfusun artışı ve bina sayısındaki artış şehirleşme için yeterli değildir. Şehirler adalet ve hukuk anlayışı ayrıca karşılıklı saygı üzerine kurulur. Şehri oluşturan tüm insanların bu kurallara uyması gerekmektedir. Şehirler bu özellikleri ile farklılıkları buluşturan, insanları bir araya getiren mekânlardır. Günümüzde kültür ve ticaretin, bilim ve teknolojinin zirvesini oluşturan şehirler farklı özelliklere ve farklı kültürel birikimlere sahip insanların kendilerini ifade etmelerine imkân vermektedir.

Şehir, bir medeniyetin etkisinin en çok hissedildiği ve özelliklerinin yaşandığı yerdir. Her bir medeniyet, kurduğu şehirlerle kendini ifade eder. Şehir ve medeniyet arasındaki ilişki, karşılıklıdır. Hem medeniyetler şehirleri hem de şehirler medeniyetleri etkiler. Şehirler, şehri meydana getiren anlayışın sahibi olan medeniyetin bir sonucu olarak kurulur. Bununla birlikte şehirlerin doğası ve içindeki insanı şekillendirme özellikleri medeniyetin şekillenmesine de etki etmektedir.

Şehirler sadece yerleşim yeri değildir. Medeniyetler tarihi, bir bakıma şehirlerin tarihidir. Çünkü şehirler, bir toplumun medeniyet anlayışının şekillendiği mekânlardır.

## Şimdi dünyada medeniyetlere yön veren ve medeniyetleri temsil eden şehirlere göz atalım...

### Kurtuba





## Şehrimiz **Gaziantep**

Fenikeliler tarafından bugünkü İspanya’da kurulmuştur. Müslümanların İspanya’ya gelişiyle Endülüs Emevi Devleti’nin başkenti olmuştur. Bu dönemde Avrupa’nın en önemli eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezidir. Burada açılan medreselerde dünyanın farklı bölgelerinden, farklı inançlara mensup dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir. Kurtuba, döneminin en iyi eğitim veren okullarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ilk ışıklandırılan şehir olan Kurtuba, Avrupa’da ilk üniversitesi olan şehirdir. Burada yapılan bilimsel çalışmalar Avrupa’da Rönesans’ın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Endülüs Emevi Devleti Dönemi’nde yapılan Kurtuba Ulu Camii bu şehirde bulunmaktadır.

### **Medine**



“Medine”, kültür tarihinde şehrin, şehirliliğin, kültür ve medeniyetin çıkış yeri anlamlarına gelmektedir. Eski adı “Yesrip” olan Medine, günümüzde Suudi Arabistan’ın önemli şehirlerinden biridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanlar, 622 yılında Medine’ye hicret etmişlerdir. Hicret, İslam tarihi için olduğu kadar Medine şehri için de dönüm noktası olmuştur. Mekke’den gelen “muhacirler”, Medineli Müslümanlardan oluşan “ensarlar” ve Yahudiler hicretle beraber Medine’de bir arada yaşamaya başlamışlardır. Medine’de farklı inançlara sahip insanların bir arada rahat yaşaması diğer İslam şehirlerine örnek olmuştur. Medine, hicretten sonra şehir hâlini almıştır. Mescid-i Nebevi’nin şehrin merkezine yapılması, yollarının buraya kolay ulaşılabilir şekilde tasarlanması, merkezinde caminin bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hicretten sonra yeni bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulmuştur. Sosyal, askerî ve ekonomik yapılanma gerçekleştirilmiş ve Medine yeni kurulan İslam Devleti’nin başkenti olmuştur. Şehir; açılan eğitim merkezleri, camileri ve sosyal yaşamı ile sonraki İslam şehirlerine model olmuştur. Peygamberimizin kabrinin burada olması nedeniyle Medine, her yıl milyonlarca Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir.



**Paris**

MÖ 3. yüzyılda Seine (Sen) Nehri etrafına kurulmuş olan Paris, Notre Dame (Notir Dam) Katedrali'nin yapılmasıyla Fransa'nın merkezi hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrası hızla göç alan şehirde Sorbonne (Sorbon) Üniversitesi'nin kuruluşu Paris şehrini bir bilim merkezi hâline getirmiştir. Paris, bütün Avrupa'ya hatta dünyaya yeni siyasi fikirlerin yayılmasında öncülük etmiştir. 1789 Fransız İhtilali, 1830 ve 1848 işçi devrimlerinin yaşandığı devrimler şehridir. Bilim, kültür, sanat alanlarında dünyanın önde gelen merkezlerinden biridir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerdendir.

**İstanbul**

İstanbul'da MÖ 5000'li yıllarda ilk yerleşimlerin kurulduğu tahmin edilmektedir. İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır. Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alır. Yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir şehir olan İstanbul, tarihi boyunca farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür alanlarında gelişmesi ile beraber İstanbul bir çekim merkezi olmuştur. Eğitim almak için çevre şehir ve ülkelerden insanlar buraya gelmiş, Ali Kuşçu gibi bilim insanları medreselerde dersler vermiştir. Padişahların tanıdığı haklar sayesinde farklı medeniyetlerden insanlar burada yaşamışlardır. Cami, sinagog, kilise gibi farklı inançlara yönelik ibadethaneler İstanbul'da yan yana bulunmaktadır.

**Medeniyete yön vermiş Roma, Konya, Eskişehir, Bağdat, Londra, Viyana, Şanghay, Dakar gibi şehirlerin kültürel özelliklerini yansıtan görseller bulunuz. Bu görselleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.**

**“İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır.”**





# ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

Şehirle insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Önce insanlar kendi duygu ve düşüncelerine uygun şehirler kurarlar. Sonra şehirler, kurulmalarında etkili olan duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktararak insanları etkiler. Belki de bu nedenle insanları tanımak istediğimizde ilk sorduğumuz sorulardan biri “Nerelisin?”dir. Sanki aynı şehirde yaşayanlar bir uzlaşma içindedir. Alışkanlıkları, davranışları ve yaşam biçimleri benzerdir. Çünkü insanlar yaşadıkları şehirlerin kültürel dokusundan etkilendikleri gibi ekonomik, sosyal yapısından ve ikliminden de etkilenmektedir. Bulundukları ortamın imkânlarından yararlanarak hayatlarını sürdüren insanlar, o çevrenin hayat standardıyla yetişir.

İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir. Evinden dışarıya adım attığında şehirle ilişki kurmaya başlayan insan, evine döndüğünde o ilişkiye bir süreliğine ara vermiş olur.

Şehirle kurulan ilişkiler çok farklıdır. İnsan, şehrin mimarî yapısıyla olduğu kadar işlevleriyle de ilişki içindedir. Şehrin mekânları olan sokaklar, meydanlar, parklar, alışveriş mekânları, kamusal alanlar ve ibadet mekânları farklı anlam ve boyutlarıyla şehirde yaşayanları etkiler. Eğitim, ticaret, ibadet, sosyalleşme, rekreasyon, sağlık, çalışma, spor ve daha birçok farklı faaliyet şehirle şehirli arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Evimizden çıktığımızda şehirle ilk iletişimimiz sokak ile başlar. Sokaklar her şehirde farklı karaktere sahiptir. Dar, geniş, kıvrımlı, dik yokuşlu, taşlı ya da denize açılan sokaklar... Sokakların yapısını şehrin yer şekilleri ve iklimi kadar insanların yaşam tarzı da belirler. Sokaklar bizi şehre ulaştırır. Bu görevinin yanı sıra sokaklar mahallenin ortak kullanım alanlarıdır. Komşuluk ilişkileri burada gerçekleşir. “Bizim sokak” ifadesiyle şehir ilk kez burada sahiplenilir. Önce sokakla sonra da sokaktakilerle iletişim kurulur. Evden veya apartmandan çıkıldığında sokakta karşılaşılan insanlarla selamlaşmak, onlara hatırlarını sormak iletişimi başlatır. Pencere önünde oturan ve dışarıyı izleyen birini tanımıyor olsak da selamlaşmak, hem onu hem bizi mutlu edecek, hem de sokağı sahiplenmemizi sağlayacaktır. Böylece sokak bizim için güvenli bir alan hâline gelecektir.

Sokağı geçip şehrin merkezine doğru ilerlediğimizde bizi genellikle bir çarşı karşılar. Çarşı, Osmanlı şehrinde toplumsal hayatın merkezidir. Günümüzde şehirlerde yaygınlaşan alışveriş merkezleri çarşıları ilgiliden azaltsa da bu çarşılar önemini hâlâ sürdürmektedir. Hemen her türlü ürünün satıldığı bu çarşıları herkesin yolu düşer. Şehirde üretilenler, insanların ihtiyaç ve alışkanlıkları burada ticarete yön verir. Bazı şehirlerde bakırcıların, demircilerin ya da dokumacıların çok olması tesadüf değildir.

Şehirde yaşayan insan aynı zamanda yaşadığı mekânların yapısını da belirler. Düz damlı kerpiç evler, tek katlı evler, çok katlı evler, kapıları sokağa ya da yüksek duvarlarla çevrili bahçelere açılan evler o şehrin doğal koşulları kadar insanların yaşam biçimini de yansıtır.

İnsanın şehirle ve şehrin mekânlarıyla kurduğu ilişkinin boyutu kendisinin de şehirlilik düzeyini belirlemektedir. Çünkü şehirli olmak sadece şehirde yaşamaktan ibaret değildir. Büyük İslâm düşünürü ve ilk sosyolog İbn-i Haldun’a göre şehirli “Şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan kimse”dir. Geniş ve mükemmel surette yaşamak ise şehirde yaşamamanın gereklerini yerine getirmekle sağlanabilmektedir.

Yaşadıkları çevreden etkilenen insanların içinde bulundukları çevreye, şehre ve insanlara karşı sorumlulukları ve görevleri bulunmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlisi; atalarından miras olarak aldıkları, binlerce yıllık geçmişi olan şehri gelecek nesillere yaşanabilir bir şehir olarak bırakma bilincidir.

Çevreyi kirletmeden ve tahrip etmeden, tarihî ve kültürel dokuya zarar vermeden yaşanmalıdır. Birlikte yaşamak; anlayış ve saygı çerçevesinde komşuluktan alışverişe, trafikten gürültü yapmamaya kadar tüm insani ilişkileri, sevgiyi, yardımlaşmayı, dayanışmayı sağlamakla mümkün olur.

# ÜNİTE 2

## ŞEHİRDE YAŞAM

### ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM

**“Yaşam mekânı olarak şehirler sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir.”**

Şehirler, sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir. Şehirlerde insanların gündelik yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştıran çok çeşitli yaşam alanları ve kurumsal yapılar bulunmaktadır. Sinema, tiyatro, lokanta, pastane, müze, galeri, kütüphane, ibadethane, otel, kahvehane, park gibi yerler sosyal yaşamın canlı olduğu mekânlardır. Bu mekânlarda insanlar yeme, içme, ibadet etme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını yerine getirirler. Bu yaşam alanları ve kurumlar bir şehrin kimliğini yansıtır.

Şehirdeki sosyal yaşamının özellikleri şunlardır:

1. Şehirlerde farklı sosyal gruplar vardır.
2. Şehirlerde insanlar birbirinden farklı işlerde çalışırlar.
3. Şehir yaşamını düzenleyen yazılı ve yazısız kuralları vardır.
4. Şehirlerde çok çeşitli kültürel faaliyetler yapılmaktadır.
5. Şehir yaşamında eğitim kurumları yaygın ve çeşitlidir.
6. Şehir yaşamının temelinde ekonomik etkinlikler önemli bir yere sahiptir.



Şehirler, kırsal alanları da içine alarak büyür. Günümüzde şehirler, önemli değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin başında köyden kente nüfus hareketleri gelmektedir. Türkiye’de 2018 yılı verilerine göre nüfusun %93,76’sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,24’tür. Dolayısıyla şehirler, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı temel yerleşim yeri hâline gelmiştir. İnsanların göç etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Günümüzde ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi nedenlerden dolayı şehirlere göç edilmektedir. Nüfustaki değişime bağlı olarak da şehirlerde çok hareketli bir yaşam vardır.

Şehirlerde nüfusun fazla olması; çevre kirliliği, trafik, yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, altyapı yetersizliği, kültürel yabancılaşma gibi birçok soruna yol açmaktadır. Bireylerin birbirlerine karşı ilgisizliği, dayanışma ve yardımlaşmanın azalması, sosyal ilişkilerin zayıflaması da başka bir önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır.

“Dayanışma”; bir toplumu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkar birliği ile birbirlerine bağlanmaları ve her konuda birbirlerine destek olmalarıdır. “Yardımlaşma” ise bireyin yalnız başına üstesinden gelemeyecekleri durumlar karşısında başkalarından aldığı destek ve katkıdır.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.

İnsanlar genellikle sadece ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma duygusu azalmaktadır.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde şehirlerde profesyonel biçimde çalışan hayır kurumları, dernekler, vakıflar ortaya çıkmıştır. Bireyler dinî, ahlaki, insani ilkelere dikkat ederek dayanışma ve yardımlaşma duygusunu şehir yaşamında tekrar canlandırabilirler. İslam dini yardımlaşmaya, dayanışmaya ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesine büyük önem vermiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed’in “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” hadisi komşuluk ilişkilerinin, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

**“Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.”**

Bir toplumun huzuru, mutluluğu, geleceği bireylerarasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşma ruhu- na bağlıdır. Bazen insanlar sosyal hayatta kendi gayretleriyle üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Böyle durumlarda toplumsal dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket edebilmek, “millet” olmanın bir gereğidir. Bu dayanışma, yardımlaşma ve birliktelik duygusunu birçok örnek olay- da görmek mümkündür. Örneğin deprem ve sel gibi doğal afetlerde insanların birbirlerine yardım etme- si bunun bir göstergesidir. Türk milleti 1999’da Marmara’da, 2011’de Van’da meydana gelen depremlerde büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği göstermiştir. Türk milleti sadece doğal afetler karşısında değil toplumsal olaylar karşısında da bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini vermiştir. Örneğin 15 Temmuz 2016’da hain darbe girişimine karşı milletimizin kahramanca mücadele etmesi bunun bir kanıtıdır.

## MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ

“Medeni insan, medeni yaşam” gibi ifadeleri mutlaka duymuşsunuzdur. Bu ifadelerde geçen mede- ni kelimesinin ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü? Medeni kelimesi sözlükte “şehirleşmiş, uygar” anlamlarına gelmektedir. Şehirler çok sayıda insanın bir arada yaşadığı yerlerdir. Şehirde belirli bir düzen içerisinde, karşılıklı saygı çerçevesinde bir yaşam sürdürülmesi gerekmektedir. Medeni bir yaşantı sürdürebilmek şehirde yaşamının gereklerindendir. Şehirde yaşayan insanlar, şehir hayatını düzenleyen görgü ve nezaket kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallar, insanların bir arada bulundukları her ortamda davranışlarını düzenler. Apartman, park, alışveriş merkezi, ibadethane ve toplu taşıma araçları insan- ların toplu olarak bulundukları yerlerdendir. Bu mekânlarda belirli kurallara uygun davranmak gere- kir. Çünkü şehirde yaşayan insan, şehri paylaştığı diğer insanlara karşı sorumludur. Bu sorumluluk görgü ve nezaket kurallarına uymayı gerektirir. Bakın bir arkadaşımız bu kuralları yaşamında nasıl uyguluyor:

Ben Melike, ailemle birlikte 4 katlı bir apartmanda yaşıyoruz. Evimize girerken ayakabılarımı kapı önünde bırakmamaya dikkat ederim. Televizyonun sesini komşularımızı rahatsız edecek şekilde açmam. Ayrıca çöplerimizi kapı önüne koyarken apartman yönetimince belirlenen saatlere uymaya özen gösteririm. Toplu taşıma araçlarını kullanırken diğer yolcuları rahatsız etmemek için yük- sek sesle konuşmam. Bu araçlarda engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu yolculara yer veririm.

**Sizler de günlük hayatınızda uyduğunuz kuralları düşünerek Melike’nin söylediklerine neler ekleyebilirsiniz?**



İlk Çağ düşünürlerinden Aristoteles (Aristo) “Bir şehir, farklı insanların yaşadığı mekânlardan oluşur. Ben- zer insanlar bir şehir meydana getiremezler.” demiştir. Yani şehirlerde farklı özelliklere sahip birçok in- san yaşamaktadır. Bu farklılıklara saygı göstermeli, bu farklılığın şehrimizi zenginleştirdiğini unutmamalıyız.



Şimdi şehir yaşamında uymamız gereken kuralları inceleyelim.



İbadethaneler, insanların dini inançlarının gerektirdiği şekilde ibadet ettikleri yerlerdir. İbadethanelere giderken temiz ve uygun kıyafetler giymeliyiz. İbadethanelerde yüksek sesle konuşmamalı, ibadet edenlerin dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunmamalıyız.



Piknik alanları ve parklarda ağaçlara ve diğer bitkilere zarar vermemeliyiz. Diğer insanların rahatsız olacağı şekilde müzik dinlemek, gürültü yapmak gibi davranışlardan kaçınmalıyız. Çöplerimizi çöp kutularına atmamız gerekir.

Katılacağımız törenlerin türüne uygun şekilde giyinmeli, sessizce töreni izlemeli, gerekiyorsa beğenimizi alkış gibi davranışlarla ifade etmeliyiz. Tören vaktinde gitmeliyiz. Tören akışını bozacak söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.



Sinema ve tiyatro gibi kültür-sanat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlara zamanında gitmeli, bu mekânlarda cep telefonumuzu kapatmalıyız. Gösteri sırasında diğer insanları rahatsız edici her tür davranıştan kaçınmalıyız.



Alışverişte, alacağımız ürünü seçerken rafları ve tezgâhı dağıtmamalı görevlilere karşı nazik olmalıyız. Alışverişimiz bittikten sonra kasada sıraya girmeliyiz. Yaşlı, engelli, hamile ya da çocuklu kimselere öncelik vermeliyiz.

# ŞEHİRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ

ŞEHİRDE SIRADAN BİR GÜN



Sabahın erken saatleri... Şehir sakinlerinin çoğu uyurken bazıları çalışmaya başlamış bile. Temizlik işçileri caddeleri süpürüyor, ardından araçla caddeler yıkıyor. Fırıncılar çoktan ekmek pişirmeye başlamışlar. Bazıları ise daha evlerine gitmemiş bile. Hastane-deki nöbetinden dönen doktor, güvenlik görevlileri ve daha birkaç kişi hâlâ dışarıda.

Sabahın ilerleyen saatlerinde caddeler iyice kalabalıklaşıyor. Herkes bir yerlere koşuşturuyor. Yetişkinler işe gitmek için yola çıkmış, çocuklar ise okullarına gidiyor. Şehirde pek çok okul var, tabii pek çok da öğrenci. Caddeler otobüs ve arabalarla doldu. Neyse ki bir yere ulaşmak için kullanabileceğimiz pek çok ulaşım aracı var: otobüs, metro, tren... İki araba köşede çarpışmış ve iki cad-deyi de tıkamış. Araç kuyruğu uzayıp giderken insanlar işlerine vaktinde ulaşamayacakları için kaygılı.

Pazarcılar tezgâhlarını kuruyor. Dükkânlar birer birer açılıp müşteriler için hazırlanıyor. Şehirde ne çok dükkân var. Şehrin hemen çıkışında yer alan fabrikaların bacalarından dumanlar tütmeye başladı bile. Bu dumana araçların yaydığı egzoz gazları da eklenince bazen gökyüzü gri bir bulutla kaplanıyor. Müze zi-yaretçilere açıldı. Öğretmenleriyle birlikte bir grup öğrenci, müzenin önünde içeri girmek için bekliyor.

Yol çalışması yapan işçiler kazı yaparken bir su borusunu patlatmışlar. Etrafa yayılan su, bir aracın ka-yarak kaldırıma çıkmasına neden oluyor. Kaldırımda yürüyen bir genç yaralanıyor. Hemen bir ambulans çağrılıyor. Neyse ki şehirde pek çok hastane var. Ambulans yaralıyı alarak en yakın hastaneye götürüyor.

Öğlen oldu. Herkes yemek yemek için hazırlanıyor. Öğrenciler öğlen tatilinde okul bahçesini doldu-ruyor. Ofis çalışanları caddedeki lokantalarda karınlarını doyuracakları bir yer arayışında. Ancak hava bozuyor. İlk yağmur damlaları düşerken insanlar şemsiyelerini açıyor ya da kapalı alanlara kaçıyor. Pazarda, alışveriş sırasında çantasını kaybeden bir kadın çevresindekilerden yardım istiyor. Polis çağrılıyor.



Öğleden sonra yağmur şiddetini artırdı. Şiddetli rüzgâr, şemsiyenin altındaki insanların bile ıslanmasına neden oluyor. Okuldaki son ders bitti. Okul çıkışı parktaki spor sahasında maç yapmak için sözleşen öğrenciler koşarak evlerine gidiyor. Pazarcılar tezgâhlarını toplamak zorunda kaldı. Akşamüzeri yağmur şiddetini iyice artırdı. Sokaklar su altında kaldı. İnsanlar su birikintisi içinde karşıdan karşıya geçmekte zorlanıyor, çöplerle tıkanan mazgalları belediye işçileri açmaya çalışıyor.

Bir müddet sonra sokaklardan sanki dereler akıyor, önüne gelen her şeyi sürüklüyor. Bir mağazaya sığınan yaşlı kadın "Her yer betonla kaplandı. Suyu emecek toprak kalmazsa böyle olur." diye söyleniyor. Yağmur durdu ve şehre karanlık çöktü. Dükkanlar birer birer kapanıyor, çalışanlar toplu taşıma araçlarına binmek için duraklara doğru ilerliyor. Tiyatroya giden seyirciler yerlerine oturmuş, oyunun başlamasını bekliyorlar. Sanat galerisindeki resim kursu başlamış bile.

Karanlıkta evlerine dönmeye çalışan insanlar, dikkatli bir şekilde yürüyolar. Tenha sokaklardan geçerken her gün gazetelerde okudukları tehlikelere karşı uyanık olmaları gerektiğini hatırlıyorlar.

### **Okuduğunuz metinde şehrin hangi fırsat ve risklerinden söz edilmiştir? Bunlara başka neler ekleyebilirsiniz?**

Günümüzde dünya nüfusunun%54'ü şehirlerde yaşamaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazlalığı, kırsal bölgelere oranla yaşam kalitesinin yüksek oluşu insanları şehirde yaşamaya yönlendiren unsurlardan bazılarıdır. Bunun yanında sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, devletin ve belediyelerin sağladığı hizmetlere erişimin kolay oluşu, çocuklara daha iyi eğitim sunma gibi nedenler sebebiyle insanların birçoğu şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Bütün bunlar, insanların gözünde şehirleri daha önemli hâle getirmektedir.

Şehirler, insanlara birçok imkân sunmaktadır. Bu da şehirlere olan ilgiyi artırmaktadır. Fakat çok sayıda insanın bir arada yaşaması ve plansız şehirleşme, birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; doğal afetlerle başa çıkamama, çevre kirliliği, trafik sorunu, şehre uyum problemleri ve çeşitli suçlarla karşılaşmadır. Bunlarla baş edebilmemizin en güzel yolu şehirde yaşarken karşılaşılabileceğimiz sorunların farkında olmaktır. Aynı zamanda bu sorunlara kişisel ve toplumsal olarak nasıl çözümler üretebileceğimiz üzerine düşündürmektedir.

## **ŞEHRİN FIRSATLARI ve RİSKLERİ**



### **Eğitim Fırsatları**

- Şehirler, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar insanların isteklerine ve yeteneklerine göre birçok farklı eğitim kurumuna erişme imkânı sunar(meslek liseleri, güzel sanatlar lisesi, sınavla öğrenci alan liseler, özel okullar, üniversiteler).
- Derslik sayısı, spor salonu, yurt, kütüphane, atölye, laboratuvar gibi imkânlar kırsal bölgelerdeki eğitim kurumlarına göre daha fazladır.
- Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre çeşitli kurs, sosyal ve sportif faaliyetlere katılma imkânı vardır.
- Eğitimle alakalı konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler de şehir merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.





### **Sağlık Fırsatları**

- Şehir hastaneleri, araştırma hastaneleri, tıp fakülteleri şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde evde bakım hizmetlerine ulaşılabilir.
- Şehir merkezinde donanımlı hastaneler bulunmaktadır.



### **İş Fırsatları**

- Fabrikalar, imalathaneler, atölyeler şehir merkezlerine daha yakındır.
- Otel, lokanta gibi hizmet sektörleri genellikle şehir merkezlerindedir.
- Ticari faaliyetler daha çok şehir merkezlerinde yürütülmektedir.
- Birçok meslek alanı, şehir merkezinde faaliyet göstermekte ve insanlar yeteneklerine göre daha kolay iş bulabilmektedir.





### **Sanat, Spor Fırsatları ve Sosyokültürel Fırsatlar**

- Sinema, tiyatro ve sergi salonları şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde her branştan spor kulüplerine katılabilme imkânı vardır.
- Spor müsabakalarını izleyebilme imkânı vardır.
- Sivil toplum kuruluşları şehir merkezlerinde bulunmaktadır.
- Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir



### **Ulaşım Fırsatları**

- Toplu taşıma araçları şehirlerde daha yaygın kullanılmaktadır.
- Şehir merkezi ve çevresinde kara yolları oldukça gelişmiştir.
- Şehir merkezlerinin ulusal ve uluslararası ulaşımı kolaydır.
- Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir

**Şehir, fırsatlar sunduğu kadar bazı riskler de içerir. Deprem, sel, trafik kazaları, çevre kirliliği gibi riskler şehirlerde de karşılaşılabileceğimiz risklerden bazılarıdır.**



# ENGELSİZ YAŞAM

“Benim adım Mert. Yürüme engelliyim. Sadece bacaklarımı kullanamıyorum, o kadar. Bu yüzden bir tekerlekli sandalyem var. Ülkemizde yürüyemeyen, konuşamayan, işitemeyen, göremeyen ya da zihinsel engeli olan milyonlarca insanın olduğunu biliyor musunuz? Siz de şaşırdınız değil mi? Çünkü etrafta çok fazla engelli görmüyorsunuz. Peki, neden?”

## Mert’in sorusuna ne cevap verirsiniz?

Ülkemizde engelli yurttaşlarımız toplumun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Engelli bireyler özel mekânlarını belli bir oranda kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedir. Ancak yaşadıkları mekândan dışarıya adım attıklarında, kentsel/kamusal mekânlara ulaşabilme ve bu mekânları rahat bir şekilde kullanabilmede birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Onların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayan yurttaşlarımızla aynıdır. Bu nedenle tüm yurttaşların kent mekânlarına ulaşmasını sağlamak çok önemlidir. Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir. Bunu sağlamak en başta belediyelerin görevidir.



Şehirlerin mimari planlanmasının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktır. Kısaca tasarımın merkezinde kullanıcı vardır. Fiziksel mekânlar söz konusu olduğunda kullanıcı profili çok çeşitli ve değişkendir. Yaşlılar, kalıcı ve geçici engelliler, hamileler de bu kullanıcı kitlesi dâhilindedir. Toplumdaki tüm bireyler için fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur. Engelsiz yaşam alanına yalnızca engelli bireyler ihtiyaç duymaz. Herkes yaşamının bir bölümünde bazı kısıtlılıklarla yaşamak durumunda kalabilir. Bir çocuğun, bir hamilenin ya da kol veya bacağı kırılmış bir kişinin, çocuk arabasıyla çocuğunu gezdiren bir ebeveynin, yaşlı bir kişinin hareket kabiliyetleri bu kısıtlılıklara örnek gösterilebilir.

Engelli bireylere engelsiz bir şehir hayatı sunmak onların kendilerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyarak daha kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacaktır. İsteddiği zaman, istediği saatte, dışarıda kimseye muhtaç olmadan dolaşabilmek, alışverişini yapıp bir çay bahçesinde çay yudumlayabilmek, yeni çıkan bir filmi akranlarıyla birlikte sinemada izleyebilmek, ibadetlerini yerine getirmek vb. hiçbir zaman sorun olmamalıdır. Engelli birey bütün bunları özgürce yapabilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir.



Şimdi engelsiz yaşam alanlarını doğru uygulayan şehirlerden birkaç örnek inceleyelim:

Kaldırımlar yüksek olmamalı, genişlikleri bir tekerlekli sandalye veya bebek arabası gibi araçların sığacağı boyutta olmalıdır. Kaldırımdaki rampalar bu araçların iniş çıkışlarını kolaylaştıracak genişlikte ve eğimde olmalıdır. Yaya kaldırımında güzergâhın görme engelliler tarafından baston ile kolaylıkla algılanmasını sağlayıcı, hissedilebilir yüzeylerden oluşan kılavuz izler olmalıdır.

Engelli vatandaşların güvenli bir şekilde kullanabileceği görsel ve sesli uyarı sistemleri olmalıdır.

Toplu taşıma araçlarındaki rampa sistemi sayesinde bebek arabasıyla ya da engelli aracıyla ulaşım araçlarına rahatça binilebilmelidir.

Üst geçitlerde bedensel engellilerin kullanabilmesi için asansörler bulunmalıdır.

Engellilerin spor ve eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmaları için plaj, spor salonu, sinema, tiyatro gibi yerlerde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

## ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR



Şehir sadece insanlardan, binalardan, yollardan ve araçlardan oluşmaz. Ağaçları, çiçekleri, insanları ve hayvanlarıyla bir bütündür. Şehirde insanlar kadar diğer canlıların da yaşama hakkı vardır. Bu yüzden insan, diğer canlıların da haklarını gözetmeli; onlara karşı merhametli ve duyarlı olmalıdır. Diğer canlılara karşı duyarlı olmak, yaşadığımız çevrenin doğal koşullarının ve çeşitliliğinin korunmasıyla mümkündür. Bilim insanları, insan hayatının devamı için doğadaki çeşitliliğin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, şehrimizde yaşayan diğer canlıları da düşünerek hareket etmeliyiz.

Hem tarihte hem de günümüzde insanların doğaya ve diğer canlılara karşı duyarlılıklarının birçok örneği vardır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Arifiye ilçesinde gerçekleştirdiği yol yapımı sırasında 270 yaşındaki çınar ağacına zarar vermemek için yol projesini değiştirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi de aralarında yüz yıllık çınarların bulunduğu 50 ağacı koruma altına alarak bu ağaçların bakımını yapmıştır. Ülkemizin birçok şehrinde hayvan barınakları kurulmuştur. Bu sayede sokak hayvanlarının bakım, barınma ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır.

Atalarımız sıcak günlerde kuşların su içmesi, kanadı kırık leyleklerin tedavisi, dağda aç kalan kurtlara et verilmesi, sokak köpeklerine yiyecek temini, yaralı atların iyileştirilmesi için vakıflar kurmuşlardır. Ayrıca cami, medrese, saray gibi binaların güneş alan ve rüzgâr vurmeyen cephelerinde, insanların ulaşamayacağı yükseklikte kuş evleri yapmışlardır.



1930 yılında Ulu Önder Atatürk Yalova'da köşkün çatısına zarar verdiği için çınar ağacının dallarının kesilmesine razı olmamıştır. Ağacın dallarının kesilmesinin yerine binanın tramvay rayları üzerinde biraz ileriye alınmasını emretmiştir. Bu olaydan dolayı günümüzde bu köşk "Yürüyen Köşk" olarak anılmaktadır.

Şehir; tabiattan, yeşilden, maviden, şefkat ve duyarlılıklardan yoksunluk demek değildir. Aksine şehir; güzelliğin, şefkatin ve duyarlılığın sembolüdür. Atalarımızın yüzyıllarca sergilediği duyarlılığı ve şefkati biz de şehrimizdeki diğer canlılara karşı göstermeliyiz. Aşağıda bu konuda neler yapabileceğimiz ile ilgili birkaç örnek uygulama okuyacaksınız.

### ***Siz de çevrenizde gördüğünüz veya yaptığınız uygulamaları söyleyiniz.***

Kamuya açık parklar, bahçeler ve ağaçlıklı yollar bizim için sadece bir hava değişikliği anlamına gelmez, bunlar şehrin ve şehir sakinlerinin ciğerleridir adeta. Buradaki bitki ve hayvanları korumalı, onlara zarar vermemeliyiz.

Kuşların ulaşabileceği yerlere yiyecek ve su bırakabiliriz. Kuşlar bunları fark edip yiyecek ve o yere tekrar gelecektir.

Basit malzemeler kullanarak yapacağımız kedi ve köpek evleri ile onların soğuktan korunmasına biraz olsun yardımcı olabiliriz. Yattıkları yerin biraz daha sıcak olması için evde kullanmadığımız battaniyeleri içine yerleştirerek ya da dışına sararak onlar için daha sıcak bir yuva yapabiliriz.

Soğukta kedilerin 6, köpeklerin 17 saat aç kalırlarsa donarak öldüklerini biliyor muydunuz? Onların vücut sistemleri yemek yiyerek ısı salgılayabiliyor. Boşalan yoğurt kapları buiş için en ideal parçalar. Kedi ve köpeklerin ulaşabileceği yerlere artan yiyecekleri ve biraz su bırakarak birçok canlının hayatını kurtarabiliriz.

Yaralı ve hasta olduğunu düşündüğümüz bir hayvan gördüğümüzde yetkililere bildirmeliyiz. Belediyeler yaralı hayvanları alıp tedavi etmektedir.

***Ülkemizde hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini; hayvanların rahat yaşamalarını, onların en iyi şekilde korunmalarını; her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu çıkarılmıştır.***

***Bu kanuna aykırı davranmanın suç olduğunu ve bu suçu işleyenlerin cezalandırıldığını biliyor muydunuz?***





# ÜNİTE 3

## ŞEHRİMİ TANIYORUM



## GAZİANTEP'İN COĞRAFİ KONUMU VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Antep denince aklıma kırmızı ve yeşil gelir. Toprağı kıpkırmızıdır, toprağın üstündeki bitki yemyeşil. Bir de Antep'in fıstığı meşhurdur.

(“Ta Ezelden Taşkındır...” Antep, Orhan Kemal, s. 17)

### **Gaziantep denilince sizin aklınıza neler gelmektedir ?**

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanan Gaziantep ili, kuzeydoğuda Adıyaman, kuzeyde Kahramanmaraş, batıda Osmaniye, güneybatıda Hatay, doğuda Şanlıurfa, güneyde ise Kilis illeri ile komşudur. Ayrıca ülkemize komşu olan Suriye, Gaziantep ilimizin güneyinde sınır komşusu olarak yer almaktadır.

Gaziantep topraklarını Akdeniz'den ayıran Amanos (Nur) Dağları batıda Osmaniye'yle, Fırat Irmağı da doğuda ilin Şanlıurfa'yla arasındaki doğal sınırını çizer.

İl, büyük ölçüde Gaziantep Platosu adı verilen saha üzerinde yayılım gösterir. Yüzölçümü 6803 km<sup>2</sup> dir.

Gaziantep, Akdeniz ve kara ikliminin geçiş noktasında yer almaktadır. İlin güney kesimleri Akdeniz ikliminin etkisinde olmakla beraber, genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. İlde yağış en çok kış ve ilkbahar aylarında görülür.

Genelde dalgalı ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir. İl merkezinin denizden yüksekliği 850 metredir. Yüzey alanının yaklaşık % 52' sini dağlar, % 27' sini ise ovalar kaplamaktadır. Güneydoğu Torosların uzantıları olan Sof Dağları'nın bulunduğu ilde ayrıca Dülük Baba, Sam, Ganı Baba ve Sarıkaya Dağları da yer almaktadır.

İslahiye, Barak, Araban, Yavuzeli ve Oğuzeli ilin önemli ovalarını oluşturmaktadır. Fırat Nehri, Nizip Çayı, Afrin Çayı, Merziman Çayı ve Alleben Deresi ise ilin önemli akarsularını oluşturmaktadır. İslahiye'nin kuzeyindeki Karagöl'den çıkan Karaçay ve Gaziantep platosunun güneybatısından kaynaklanan Balık Suyu diğer önemli akarsulardır. Gaziantep'te çok sayıda pınar bulunmasına karşın hiç doğal göl bulunmamaktadır.

İl merkezinin yakınında hiç doğal orman bulunmaz. Bu yüzden il çevresinde kızılçam ağaçlarından oluşan yapay ormanlar oluşturulmuştur. Yarisından fazlası ziraata elverişli olan il toprakları zeytin, fındık, meyve ve sebze bahçeleri üzüm bağları pamuk ve buğday tarlaları ile kaplıdır. İlin dağlık kesimlerinde kısmen çam, köknar, sedir ormanları, step ve yarı step bitki örtüsü bulunur. İlde mera alanları çok olsa da verimsiz olduğu için kentte daha çok küçükbaş hayvan yetiştirilir. Kentte en çok yetiştirilen hayvan koyundur.

Gaziantep ilinde 645 adet bitki türü bulunmaktadır. Bu bitki türleri içerisinde 56 tanesi endemiktir. Endemik türler içerisinde kuzu kişnişi, yılan yastığı, peygamber çiçeği, gümüşdügme, emzikotu, karakafes, kekke, gece menekşesi, mahmudeotu, palemir, Antep geveni, Belkıs geveni, meyan, tekneçik, korunga, Antep yoncası, binbirdilekodu, dolamaotu, çiğdem, süsen, kurtkulağı, adaçayı, Antepkayakekiği, kaside, dağçayı, kısamahmutotu, dağsoğanı, çirişotu, acı çiğdem, ters lale, dağ sümbülü, dağ soğanı, lale, hatmi, gelincik, mahmuzotu, çöpleme, orman leylağı, yoğurt otu, nevrüz otu, sığırkuyruğu, farekulağı gibi bitkiler bulunmaktadır.



Gaziantep yaban hayatı açısından zengin bir ildir. İldeki ormanlarda bol miktarda keklik, turaç, yaban ördeği, yaban kazı, çil, kınalı baykuş, güvercin, serçe, an kuşu, yaban domuzu, tavşan, su kuşları, kirpi ve bildircin görülmektedir.

## GAZİANTEP'TE TOPLUM VE ÇEVRE

Gaziantep ili tarihi süreçte ilk kez tarımın yapıldığı, ilk kulübe veya köy yerleşmelerin ortaya çıktığı, yerleşmelerin gelişerek şehirlere ve daha da büyüyerek devletlere dönüştüğü ve birçok icadın yapıldığı Bereketli (Mümbit) Hilal olarak adlandırılan alanın sınırları dâhilinde bulunmaktadır.

İlde üretime alınan ürünlerin büyük bir kısmı yarı kurak iklim şartlarının etkisindedir. Arazinin büyük bir kısmı kuru tarım alanlarından oluşmaktadır.

## GAZİANTEP MUTFAĞI

Mezopotamya ile beraber eski medeniyetlerin hüküm sürdüğü bu bölgeden kalan pek çok lezzet, yemek ve kültür, Gaziantep'in mutfak kültürünün zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Yüzyıllar içerisinde Anadolu ile Arap coğrafyası arasında bir geçiş güzergâhında olması, ticaret kervanlarının konaklama alanlarının üzerinde olması da Gaziantep'e sürekli yeni ve farklı ürünlerin, yemek çeşitlerinin katılmasını sağlamıştır. Bununla beraber, Gaziantep ve çevresindeki farklı kültürlerin kattığı yeni yemek sentezleri de bu çeşitliliğin doğmasında önemli bir faktördür.

Gaziantep mutfağının zenginliğinin ana nedeni olarak bağlı bulunduğu coğrafya, iklim, bitki örtüsü ve üretim biçimi gibi faktörler gösterilebilir. Bunun yanında Gaziantep mutfak kültürü, zengin yemek kültürünün yanı sıra, bu kültürü besleyen bakırcılık, kalaycılık, bıçakçılık, haratlık, tenekecilik ve aktarlık gibi mesleklerin günümüzde hâlâ devam etmesiyle kültürel gelişmişlik düzeyini korumaktadır.

Örneğin, Gaziantep'te bakırcılık 1500'lü yıllara dayanır ve asırlardır Gaziantep'te tencere, tava, tabak ve tepsi gibi pek çok önemli mutfak eşyalarının yapımında rol almıştır.





Burada yetişen Antep fıstığı, zeytin, domates, biber, patlıcan, acur, turp, havuç, salatalık, haylan ve kış kabağı, tüylü acur, tarhun, haspir (safran) tamamen yöreye özgüdür. Bunların dışında 40 çeşidin üzerinde üzüm tespit edilmiştir. Gaziantep ilinin toprakları birçok tarım ürününün yetişmesine müsaittir. Bu gıda maddeleri içerisinde kuru ve saklanabilen gıdaların çokluğu dikkat çekmektedir.

Aynı zamanda büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmasına uygun bir coğrafyadır. Keçi sütünden elde edilen Antep peyniri, yine hayvancılığa bağlı olarak üretilen kaymak, çökelek, ağız, tereyağı, sadeyağ gibi hayvansal ürünler de vardır.

**Gaziantep Mutfağı, yüzyıllardan beri topraklarında hüküm süren medeniyetlerin izlerini günümüze taşıyan evrensel bir zenginliğimizdir.**

## GİYİM - KUŞAM

*Çoğunlukla halk, Havrani kürkü, çuha ferace, elvan boğası, kavuklu külah üstüne beyaz sarık sararlar.  
Evliya Çelebi, Seyahatname*

Giyim insanın var oluşuyla, öncelikle doğa koşullarından korunmak amacıyla ortaya çıkmış bir olgudur. Geçmişten günümüze çeşitli doğal, toplumsal, etik değerlerin etkisiyle biçim değişiklikleri göstererek bugüne kadar ulaşmıştır. Ancak zamanla biçim farklılıkları gözlenmiştir. Bu çeşitlilikler, ait olduğu toplumun folklorik, sosyo-ekonomik yapısı, yaşanan coğrafya, kullanılan malzeme, iklim gibi nedenlerle oluşmuştur.

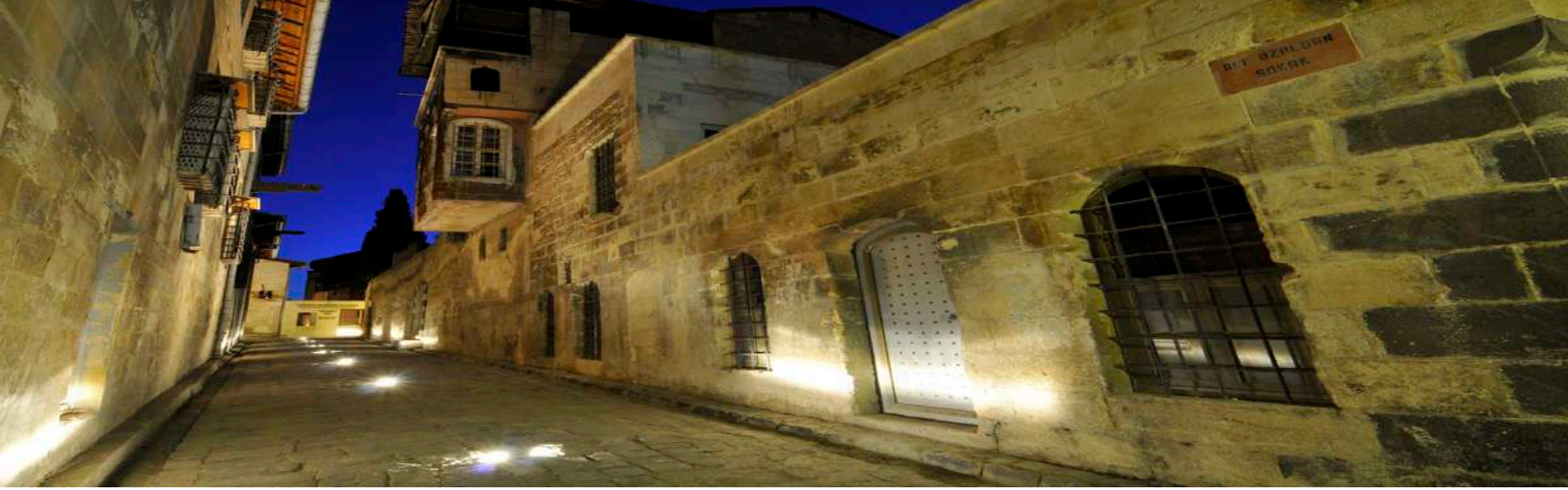
Gaziantep'in giyim-kuşam kültüründe tarihten bugüne dokumacılığın önemli bir yeri olmuştur. Eski işgalcilerin hâlâ izlerini taşıdığı dönemlerde dahi dokumacılık, yöresel sanayi açısından hep önemli olmuş, XIX. yüzyılda Ayıntab'da 3815 pamuklu tezgah ile 70 boyahane bulunduğu bahsedilirken, 4000 kadar tezgâh olduğundan ve bunların çoğunda kadın işçi çalışmıştır. Hamam takımları, döşemelik kumaşlar, halı, kilim, alaca kumaşlar üretilen ve kumaş işlemeciliği ile meşhur olan Ayıntab'ın önemi, hem kervan yollarının kesiştiği kavşak noktasında bulunmasından, aynı zamanda transit ticaret yolu üzerinde olmasından da ileri gelmiştir. Bu yüzden önemi bir hayli artmış olan Ayıntab XX. yüzyılın ilk yıllarına doğru çok gelişmiş, bağlı bulunduğu Halep vilayeti ve Şam gibi şehirlerle birlikte yerel sanayi merkezlerinden biri olmuştur. Dokunan ürünler Anadolu köylüleri tarafından çok kullanılmakta, ancak genelde İstanbul'a da sevk ederek, turistler tarafından da satın alınmaktaydı.

Gaziantep bugün çok çeşitli dokuma ve iplik üretimiyle önde gelen sanayi şehirlerimizden biri olmuştur. Bugün, Kutnu, Alaca ve Meydaniye dokumacılığı ile diğer el dokuma ürünleri, hem babadan oğula geçen bir meslek olması hem de yıllardır bu işle uğraşmaları nedeniyle kendi ekonomik güçleriyle de olsa bunu sürdüren ustalar tarafından devam ettirilmektedir.

Gaziantep merkezde kıyafet devriminden önce 1910-1915 Avrupa modasının takip edildiği, bunun yanı sıra yöresel kıyafetlerin giyildiği de bilinmektedir.

Geleneksel yaşamda her kuşak kendinden önceki kuşağı izleyerek bu giyim-kuşam anlayışını, günümüze taşır. Ancak giyim-kuşam anlayışında hiçbir değişimin olmadığını söylemek mümkün değildir.

## TARİHİ ANTEP EVLERİ



Konut üretimi insanlık tarihindeki en eski üretim alanlarından birisidir. İlk insanlar yerleşik düzene geçerken kendilerine bir barınma yeri üretmeye başlamışlardır. Bugün anlaşılan anlamda ilk barınak ve yerleşme insanların beslenme türünün değişimiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Konut biçimlenmesinde coğrafi, toplumsal ve bireysel olguların etkisi olmuştur. Günümüzden 14.000 yıl önce başlayan iklimsel değişikliklerin sonucundaki uyum süreci içinde insanlar önce mevsimlik, sonra da kalıcı barınaklar yapmaya başlamışlardır. İlk yerleşmelerden bugüne kadar geçen süre içinde Anadolu'daki barınak türleri büyük bir çeşitlilik göstermiştir. Yaklaşık 12.000 yıllık süre içinde aynı topraklar üzerinde yer alan yerleşmeler, farklı kültürlerle ait yaşam biçimleri, farklı coğrafi konumlar ve farklı teknolojilerin biçimlendirdiği büyük bir çeşitliliği sergilemişlerdir. Kültürlerin farklı gelişim süreçlerine bakıldığında doğal yapı, dış ilişkiler, istilalar veya göçler gibi faktörlerin konutun biçimini ve anlamını nasıl etkilediği anlaşılmaktadır. Aynı kültürel kökene sahip olunmasına karşın yeni coğrafi konumun sağladığı malzemelere bağlı olarak konut üretim sistemleri değişmiştir.

Konutlar farklı kültürleri, doğal, teknolojik ve toplumsal etkenleri yansıtmaktadır. Coğrafi konum, arazi yüzeyi, jeolojik yapı, çevre kültürlerinin etkisi, iklimsel etkenler, şekillenmenin ana niteliklerini belirlemiştir. Bunun yanı sıra, sosyal hayatın çeşitli etkinlikleri, kişi ve toplum hayatının gerekleri, yaşantı ve iş üzerindeki meşguliyet şekilleri konut düzenlenmesini etkileyen faktörlerdir. Böylece konut gelişiminin şekillenmesi dört ayak üzerine yerleştirilmiş ve yapraklarla kabaca örtülmüş bir örtü, bir barınak anlayışından çağdaş, endüstriyel toplumların konut yapılarına kadar gelişmiştir.

***“Ayıntab kenti tümüyle 32 mahalledir. 8067 toprak ve kireç örtülü, bayındır, bakımlı, yüksek, saray görüntülü evleri vardır.***

***Tamamı tamamına yetmiş çeşmesi var, fakat onlara hiç de gereksinme duyulmaz, her eve hayat ırmağı denginde sular akmaktadır. Her ev, bağı, bahçesi, fıskiye havuzları, cennet ırmağı suları- la çeşitli selvi, çınar, söğüt, kavak, limon, turunc ve diğer meyve ağaçlarıyla donatılmış “İrem” bağını andırır.***

*Evliya Çelebi, Seyahatname*



Geleneksel Gaziantep evlerinin biçimlenmesinde tarih, inanç, gelenek, kültür ve coğrafi şartlar, arazi yüzeyi, ekonomi gibi bazı faktörler etkili olmuştur. Yapıların planlanması da bu doğrultuda olarak ev sahibinin ihtiyaçları da eklenerek şekillenmiştir. Konutların inşasında arsanın konumu ve bundan en iyi şekilde yararlanabilme düşüncesi öne çıktığından, evlerin belli plan biçimlerine göre ayırarak gruplaştırmak zordur.



Evlerinin inşasında yerel malzemeler kullanılmıştır. Yörenin taş ocaklarından kolaylıkla elde edilebilen düzgün kesme taş bu evlerin temel yapı malzemesidir. Hayatların ve iç mekânlarında genellikle zemin döşemeleri bazalt taşdır. Bazı evlerin oda bölme duvarları bağdadi tekniği ile yapılmıştır. Saman katkılı çamur harç duvarların inşasında bağlayıcı unsur rolünü üstlenmiştir. Ahşap malzeme, taş duvardaki hatıllar, kapı kanatları, dolaplar, musandıralar, pencere doğramaları ve tavan kirişleri gibi elemanların yapımında kullanılan ikinci derecede yapı malzemesidir. Bunlardan başka demirler merdiven korkuluğunda ve pencerelerde parmaklık olarak kullanımı görülmektedir.



Gaziantep evleri, poyrazı önlemek, güneşten olabildiğince yararlanabilmek için doğu ve batı doğrultusundadır. Bir veya iki katlı, duvarla çevrili, tümüyle taştan yapılardır. Büyük, yuvarlak kemerli kapıdan dar bir dehlize oradan da ak ve kara taş döşeli hayat denilen avluya geçilmektedir. Avlunun çevresinde yerleştirilmiş odaları yazlık ve kışlık bölümlerden oluşmaktadır.

İklim etkisine değinilecek olunursa, Gaziantep kenti ve çevresinde iklimin sıcak ve kuru olması, yılın büyük bölümünün yağışsız geçmesi konutlarda mümkün olduğu kadar dışa açık mekânlar yaratılmasını gerekli kılmıştır. Bu amaçla, konutların avluya (hayat) açılan cephesinde yer alan büyük pencereler, kuş pencereleri (kuş ta'ası), hem odalar arasında bağlantıyı sağlayan hem de yarı açık bir oturma mekânı yaratan eyvanlar (livan) ve yazın serin bir yatma mekânı oluşturan yazlıklar yardımı ile istenilen ortam sağlanmaya çalışılmıştır. Zemin katlarda, avlunun ortasında yer alan havuz (gane), duvar çeşmesi ve son dönemlerde üst katta eyvan duvarı üzerinde yer alan çeşmeler de serinlik sağlayıcı öğeler olarak planlamaya katılmıştır. Yapıların kalın tutulan taş duvarları ise iç mekânların yazın serin kışın da sıcak kalmalarına olanak sağlamıştır. Bölgede, kış aylarında kuzeybatı yönünden esen rüzgârın egemen olması nedeniyle konutlar hâkim rüzgâr yönü dikkate alınarak genellikle güneye doğru yönlendirilmiştir.



Havanın genelde sıcak ve güneşli olması nedeniyle yapı dışında da özel düzenlemelere gidilmiş; sokaklar dar tutularak, günün her saatinde sokağın iki yanında yer alan yapıların ve avlu duvarlarının sokağa gölge vermesi sağlanmıştır. Yer yer yapıların yolun üzerinden devam etmeleri ile ortaya çıkan ve bölgede "Kabaltı" olarak anılan geçitler ise hem gölge hem de rüzgâr koridoru yaratarak sıcak yaz günlerinde sokak üzerinde serin mekânlar oluşturmuştur. Sosyal yaşamın en önemli olgusu olan aile mahremiyetini korumaya yönelik anlayış, konutların plan oluşumlarında ve cephe düzenlemelerinde kendini göstermektedir. Yüksek duvarlar ardında merkezi bir avlu etrafında yaşam ve servis mekânlarının sıralandığı, içe dönük plan oluşumu, istenilen mahremiyetin sağlanmasını olanaklı kıldığı için bölgede tek uygulanan plan oluşumdur.



# GAZİANTEP’TE NÜFUS

Ülkemizde “Türkiye İstatistik Kurumu” (TÜİK) tarafından yapılan nüfus sayımlarına göre nüfusumuzun bazı özellikleri tespit edilir. Nüfusumuzun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı, çalışan nüfusun hangi ekonomik faaliyet kollarında çalıştığı, nüfusun eğitim durumu, kır ve kent nüfus oranlarına dair veriler elde edilir. Elde edilen bu verilere göre devlet yatırım planlamaları yapılır.

Gaziantep ili şehirleşme oranı ve yıllık nüfus artış hızı bakımından Türkiye ortalamalarının üstündedir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre il nüfusu 2.028.563 kişidir. Nüfusun 1.004.847’si (%49,53) kadın, 1.023.716’sı (%50,47) erkektir. Bu nüfus içerisinde 775.965 kişi (%38,3) çocuk yaş grubunu oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre Gaziantep nüfusunun bir önceki yıla göre arttığı da görülmektedir. Gaziantep nüfusu 2017 yılında 2 milyon 5 bin 515 kişi olarak açıklanırken, 2018 yılı sonuçlarına göre bu sayı 23 bin 48 kişi arttığı görülmektedir. Gaziantep’in nüfus artış hızında ise düşüş yaşanmıştır. Bir önceki yıl binde 15,7 olarak açıklanan nüfus artış hızı 2018’de binde 11,4’e düştü. 2017 yılına göre İslâhiye hariç tüm ilçelerin nüfusunda artış olmuştur.

## Gaziantep İlçelerinde Nüfus

İlçe Adı	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Toplam Nüfus
Karkamış	5.490	4.946	10.436
Yavuzeli	11.217	10.975	22.192
Oğuzeli	16.741	15.912	32.653
Araban	16.572	16.274	32.846
Nurdağı	20.136	20.015	40.151
İslâhiye	34.482	33.192	67.674
Nizip	70.705	71.684	142.389
Şehitkâmil	390.260	383.919	774.179
Şahinbey	458.113	447.930	906.043
<b>GAZİANTEP</b>	<b>1.023.716</b>	<b>1.004.847</b>	<b>2.028.563</b>

TÜİK verilerinden yararlanılmıştır.

Gaziantep’te 6 yaş ve üzeri okuryazarlık oranı % 96,53’tür. Erkeklerde okuryazarlık oranı % 99,24’tür. Kadınlarda okuryazarlık oranı ise % 93,8’dir.

Gaziantep ve çevresindeki çalışan işgücünün 2018 yılı iktisadi faaliyet kollarına göre istihdam edilme oranına baktığımızda nüfusun %52’sinin hizmet sektöründe, %33’ünün sanayi sektöründe ve % 15’inin de tarım sektöründe çalıştığını görmekteyiz. Çalışan işgücünün %71,8’ini erkekler oluşturmaktadır.

Tarım alanında istihdamın düşük olduğunu şehir ve kırsal bölgelerin nüfus sayısından da anlamaktayız. Gaziantep ili kırsal ve kentsel yerleşime ait nüfus sayısı [aşağıdaki tabloda](#) verilmiştir.

## Gaziantep Kentsel ve Kırsal Nüfus

İl Adı	Toplam	Kentsel Yerleşim Nüfus	Kırsal Yerleşim Nüfus
<b>GAZİANTEP</b>	<b>2028563</b>	<b>2018127</b>	<b>10436</b>

TÜİK verilerinden yararlanılmıştır.

Gaziantep bölge içerisinde nüfusu en hızlı artan il konumundadır. Sahip olduğu ekonomik güçten dolayı sürekli diğer bölgelerden göç almaktadır. Sağladığı istihdam sayesinde özellikle ülkenin Doğu ve Güneydoğu Bölgesi’nde çalışmak isteyenler için merkez konumuna gelmiştir.



# GAZİANTEP’TE DOĞAL AFETLERE KARŞI ÖNLEM

***Doğal afet kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.***

Doğal afet; deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi v.b. gibi oluşumu engellenemeyen doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel addır. Türkiye büyük ölçüde can kaybı, yaralanma ve mal kaybına yol açan doğal afetlerle sık sık karşılaşmıştır. Bu doğal tehlikeler arasında başta depremler olmak üzere, heyelanlar, su baskınları, erozyon, kaya ve çığ düşmeleri, kuraklık önemli oranda zarara yol açmıştır.

***İlimiz Gaziantep’te görülme olasılığı en fazla olan doğal afetler deprem, sel, erozyon, heyelan, orman yangını ve kuraklıktır.***

## DEPREM



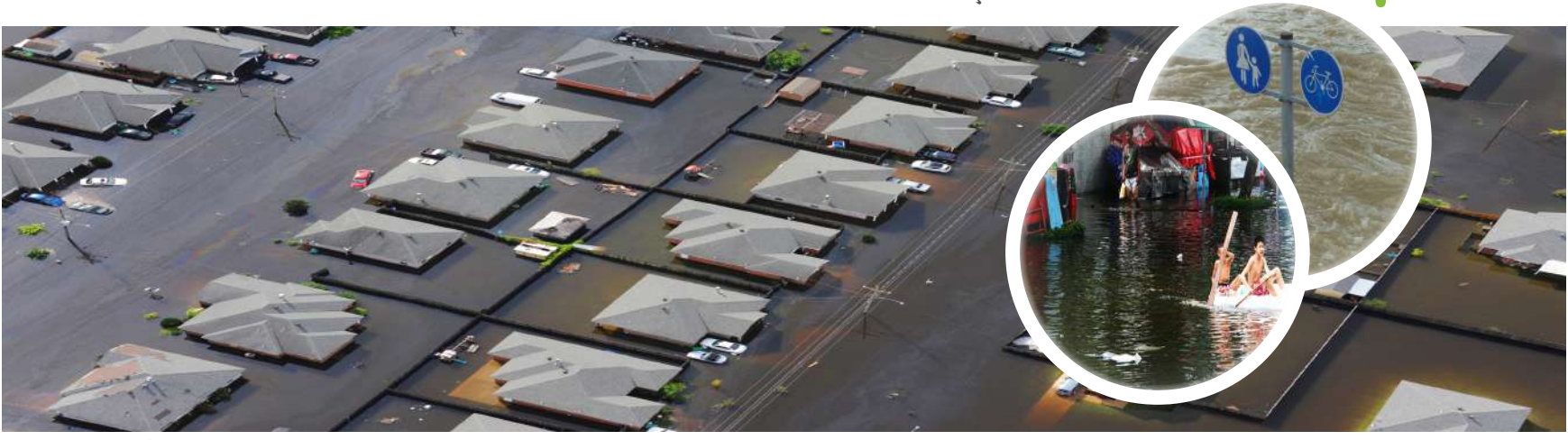
Ülkemiz ve dünyada büyük can ve mal kayıplarına neden olan deprem, yerkabuğu içinde meydana gelen fay kırıklarından açığa çıkan enerjinin yeryüzünde sarsılmalar olarak hissedilmesi şeklinde oluşur. Gaziantep ilimiz de deprem riski ile karşı karşıyadır. Özellikle Nurdağı ve İslâhiye ilçeleri I.derece deprem riskinin olduğu yerlerdir.

Depreme karşı alınması gereken önlemler:

- 1-Yerleşim bölgeleri titizlikle belirlenmelidir. Kaygan ve ovalık bölgeler iskâna açılmamalıdır.
- 2-Yapılar deprem etkilerine karşı dayanıklı inşa edilmelidir
- 3-Mevcut binaların dayanıklılığı artırılmalıdır.
- 4-Konutlara deprem sigortası yaptırılmalıdır.
- 5-Dolap, soba, ısıtıcı vb. eşyalar sağlam malzemelerle duvara veya yere sabitlenmelidir.
- 6-Geniş çıkış yolları oluşturulmalıdır. Dışa doğru açılan kapılar kullanılmalı, acil çıkış kapıları kilitli olmamalıdır. Acil çıkışlar aydınlatılmalıdır.
- 7-Bir afet ve acil durumda eve ulaşamayacak durumlar için aile bireyleri ile iletişimin nasıl sağlayacağı, alternatif buluşma yerleri ve bireylerin ulaşabileceği bölge dışı bağlantı kişisi (ev, iş yeri, okul içinde, dışında veya mahalle dışında) belirlenmelidir.
- 8-Belirli aralıklarla deprem tatbikatları yapılmalıdır.
- 9-Deprem çantası hazırlanmalıdır.

***Unutmayalım ki can kayıplarının en büyük sebebi depremler değil, insanların tedbirsizliğidir.***





## SEL

Bir akarsuyun, çeşitli nedenlerle yatağından taşarak çevresindeki arazilere, yerleşim yerlerine, altyapı tesislerine ve canlılara zarar verecek şekilde etki etmesi olayına sel adı verilir.

Ani seller, aşırı yağışların başlamasından itibaren dakikalar ya da saatler içerisinde oluşabileceği gibi baraj ya da setlerden kaynaklanan sorunlardan ya da buz, kar örtüsünün hızlı bir şekilde erimeye başlamasıyla oluşabilir. Beraberlerinde genellikle kaya, çamur ve diğer kalıntıları taşırlar. Nehir gibi su kaynaklarının aşırı yağış ya da setlerden kaynaklı sorunlar sebebiyle yataklarında yükselip taşmaları da (taşkın) çevrenin sel sularıyla kaplanmasına sebep olur.

Gaziantep ilimizde sık olmamakla birlikte ilkbaharda su taşkınları meydana gelebilmektedir.

Sellere karşı alınması gereken önlemler :

- 1- Meteorolojik veriler takip edilmelidir.
- 2- Bu uyarı birimi ile koordineli olarak çalışacak il ve ilçelerde kurtarma birimleri oluşturulmalıdır.
- 3- Yerel yönetimler dere yataklarına yerleşim yapılmaması konusunda titizlik göstermeli, buralarda yerleşimi önlemelidir.
- 4- Yerleşim yerleri içinden geçen dere yatakları ıslah edilmeli ve belli aralıklarla temizlenmelidir.
- 5- Sel tehlikesi bulunan eğimli yamaçlarda teraslama ve ağaçlandırma yapılmalıdır.
- 6- Çukur alanlarda, binaların bodrum katlarına su basma tehlikesi yüksek olduğundan, bu türlü yerlerde bodrum yapılmamalı, su basman kötü yüksek tutulmalıdır.

## HEYELAN

Heyelan ya da toprak kayması, zemini kaya veya yapay dolgu malzemesinden oluşan bir yamacın yerçekimi, eğim, su ve benzeri diğer kuvvetlerin etkisiyle aşağı ve dışa doğru hareketidir. Kayalardan, döküntü örtüsünden veya topraktan oluşmuş kütlelerin, çekimin etkisi altında yerlerinden koparak yer değiştirmesine heyelan denir.

*Heyelanların başlıca nedenleri:*

- \* Yamaç eteklerinin alttan oyulması
- \* Yamaca ek bir yük binmesi
- \* Sızıntı suları ile toprak yapısının değişmesi
- \* Yüzey altı suları tarafından bir kayma zemini oluşturulması

Heyelanların önlenmesi için yapılması gerekenler:

- \* Yamaç altı kenarına taş duvar beton duvar gibi yük koymak
- \* Yamaç şevlerinin korunması
- \* Teraslama ile yamaçların düzenlenmesi
- \* İyi projelendirilmiş drenaj sisteminin oluşturulması
- \* Yamacın kütle kaymasına neden olacak kısmının kazılması,
- \* Heyelana hassas yamaçtaki zeminin sertleştirilmesi
- \* Heyelanların sık görüldüğü veya görülme şansının yüksek olduğu yerlerde kütle hareketleri konusundaki çalışma ve araştırmaların aralıksız sürdürülmesi



Orman yangını, doğal ya da insani sebeplerden ortaya çıkan ormanların kısmen veya tamamen yanmasıdır. Yıldırım düşmesi, yanardağ patlaması ve yüksek sıcaklık gibi doğal sebeplerle çıkan yangınlar ve sigara, tarımsal ürünler nedenli çıkan insan kaynaklı orman yangınları vardır. Ormanların yanması ekolojik olarak bir çok zarara sebep olur. İklim değişikliği ve kuraklık başlıca sonuçlardır.

Orman varlıkları bakımından çok fakir olan ilimizde bulunan Dülük Baba ve Burç ormanları daha çok yaz mevsiminde mesire alanı olarak kullanılmaktadır. İlkbaharda yeşeren ve yaz kuraklığı ile birlikte sararan otlar (bozkır) yangın riskini arttırmaktadır. Özellikle yakılan anızlar orman yangınlarına neden olabilmektedir.

Yangınlara karşı alınması gereken önlemler:

- 1-Her an çıkabilecek yangınlar için yangın söndürme cihazları çalışır durumda bulundurulmalıdır.
- 2-Buğday ve mısır hasadından sonra anız yakılması önlenmelidir.
- 3-Piknik alanlarında yakılan ateşler mutlaka söndürülmelidir.
- 4-Sigara izmaritleri ormanlara atılmamalıdır.
- 5-İnsanlar yangınlar konusunda bilinçlendirilmeli, orman yangınları için ALO 177 aranmalıdır.



## KURAKLIK

Bazı yerlerde nem miktarında meydana gelen düşüşler sonucu yaşanan doğal afettir. Uzun zaman dilimlerinde meydana gelir. Kuraklığın hâkim olduğu yerlerde canlı yaşamı oldukça zordur. İlimizde özellikle yaz aylarında yaşanan yağış azlığı ve şiddetli buharlaşma kuraklık riskini arttırmaktadır.

Kuraklığa karşı alınması gereken önlemler:

- 1-Sularımız bilinçli kullanılmalıdır.
- 2-Akarsularımız üzerine barajlar yapılmalıdır.
- 3-Kuyular açılarak yer altı sularının bilinçsiz kullanımı önlenmelidir.
- 4-En az 50 yıllık şehir içme ve kullanma suyu stratejileri ve eylem planları oluşturulmalıdır.



## EROZYON

Erozyon toprağın su ve rüzgâr gibi dış kuvvet vasıtaları tarafından bulundukları yerden başka bir yere taşınmasıdır. Ülkemizde olduğu gibi ilimizde de iklim ve toprak şartları erozyona karşı hassasiyetini artırmaktadır. Erozyonun sebeplerini incelediğimizde insan faktörü ön plana çıkmaktadır. İnsanlarımızın ormanlara zarar vermesi, yanlış tarım uygulamaları, su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı erozyon riskini arttırmaktadır.

Erozyona karşı alınması gereken önlemler:

- 1- Halkı bilinçlendirmek.
- 2- Mera(otlak) hayvancılığı yerine ahır hayvancılığını yaygınlaştırmak.
- 3- Eğimli yamaçları basamaklar haline (taraça) getirmek.
- 4- Tarlayı bir yıl boş bırakmak(nadas) yerine nöbetleşe ekim yapmak.
- 5- Bitki örtüsünün yok edilmesini önlemek ve ağaçlandırma yapmak
- 6- Eğimli alanlarda tarlaları eğime dik sürmek.



# GAZİANTEP'İN

## TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE İDARİ YAPISI



Gaziantep, Tarih boyunca Anadolu'da kurulan ve Anadolu'ya egemen olan tüm devletler için önemli bir merkez olmuştur. Gaziantep, Roma İmparatorluğu zamanında bir sınır şehri idi. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca bölge; Doğu Roma İmparatorluğu ( Bizans ) sınırları içerisinde kalmıştır. İslamiyet'in yayılmasından itibaren bölge, İslam ordularının akınına uğramıştır. Gaziantep, Bizans'ın bir uç şehri haline gelerek stratejik bir konuma sahip olmuştur.. Bizans bölgeyi kaybetmemek için özel önem vermiştir. Bölge zaman zaman Araplarla Bizanslılar arasında el değiştirmiştir. Abbasi Halifesi Harun Reşid, 782 yılında bölgeyi fethederek 'Avasım' şehri haline dönüştürdü. Bölge 1067 yılında Türklerin egemenliğine girdi. Bu tarihten sonra Gaziantep ve çevresi Anadolu Selçuklu Devleti ile Suriye Selçukluları egemenliğinde yer aldı. Haçlı orduları, 1098 yılında bölgeyi işgal etti. Gaziantep, önce Edessa ( Urfa ) Kontluğu'na bir müddet sonra da Maraş Senyörlüğü'ne bağlandı. Bölge 1150 yılında Haçlılardan kurtarılaraq tekrar Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlandı. Ancak bölgede istikrar sağlanamadı. Bölge Anadolu Selçukluları ile Suriye'de kurulan Atabeyliklerin çatışma alanı oldu. Bölge 1258 yılında Moğolların istilasına uğradı. Memlûk Devleti, 1260 yılında Gaziantep'i, Moğol istilasından kurtararak sınırları içine aldı. Memlûkların sınır şehri olan Gaziantep, bu defa da Maraş'ta kurulan Dulkadir Beyliği'nin almak için mücadele ettiği bir şehir haline geldi. XIV. yüzyılın sonlarında başlayan bu mücadele bölgeye Osmanlıların gelmesine kadar devam etti.

1516 yılında Gaziantep'e gelen Yavuz Sultan Selim bölgeyi Arap Eyaletine bağlı bir sancak merkezi yaptı. Gaziantep 1531 yılında Dulkadir Beylerbeyliği'ne (Maraş Eyaleti) bağlandı. Bu durum 1830 tarihine kadar devam etti. Ancak 1818-1830 yılları arasında Antep Sancağının vergi gelirleri Halep Eyaletine tahsis edildi. 1830 yılında Antep kaza merkezi yapılarak Halep Eyaletine bağlandı. Antep, kısa bir dönem Mısır Hidivliği tarafından işgal edildiyse de tekrar Osmanlı yönetiminde Halep Eyaletine bağlandı. Antep, 1908 yılında yapılan idari düzenlemede sancak merkezi oldu. 1913 yılında Kilis ve Halfeti, Antep Sancağına bağlandı. 1918 tarihinde Halep'in İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine bağımsız sancak oldu.

Cumhuriyetin ilanından sonra, 1924 yılında tüm sancaklar kaldırılarak il statüsüne dönüştürüldü. 1926 yılında Halfeti ilçesi bucak merkezine dönüştürülerek Şanlıurfa iline, buna karşılık Nizip bucağı ilçe yapılarak Gaziantep'e bağlandı. 1933 yılında Kahramanmaraş ilinden Pazarcık ile Osmaniye ilinin kaldırılması sonucu buraya bağlı İslahiye ilçesi Gaziantep'e bağlandı. Bir müddet sonra Pazarcık ilçesi tekrar Kahramanmaraş iline bağlandı.

1946 yılında Oğuzeli ilçesi, 1957 yılında ise Araban ve Yavuzeli ilçeleri kurularak Gaziantep'e bağlandı.

1989 yılında Büyükşehir Belediyesi kurularak, merkezde Şahinbey ve Şehitkâmil ilçeleri oluşturulmuştur. 1991 yılında Nizip ilçesinden Karkamış, İslahiye ilçesinden Nurdağı ayrılarak ilçe olmuştur. 1995 yılında Oğuzeli ilçesine bağlı Elbeyli Bucağı ve köyleri Kilis iline bağlanmıştır.

Günümüzde Gaziantep ili idari açıdan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü içinde yer alır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük, kenti olan Gaziantep, nüfusu, ekonomik potansiyeli olan bir büyük şehirdir. Gaziantep'in üç tanesi merkez olmak üzere toplam 9 ilçesi bulunmaktadır. Bu ilçeler: Şahinbey (Merkez), Şehitkâmil (Merkez), Oğuzeli (Merkez), Nizip, İslâhiye, Araban, Yavuzeli, Nurdağı, Karkamış'tır.

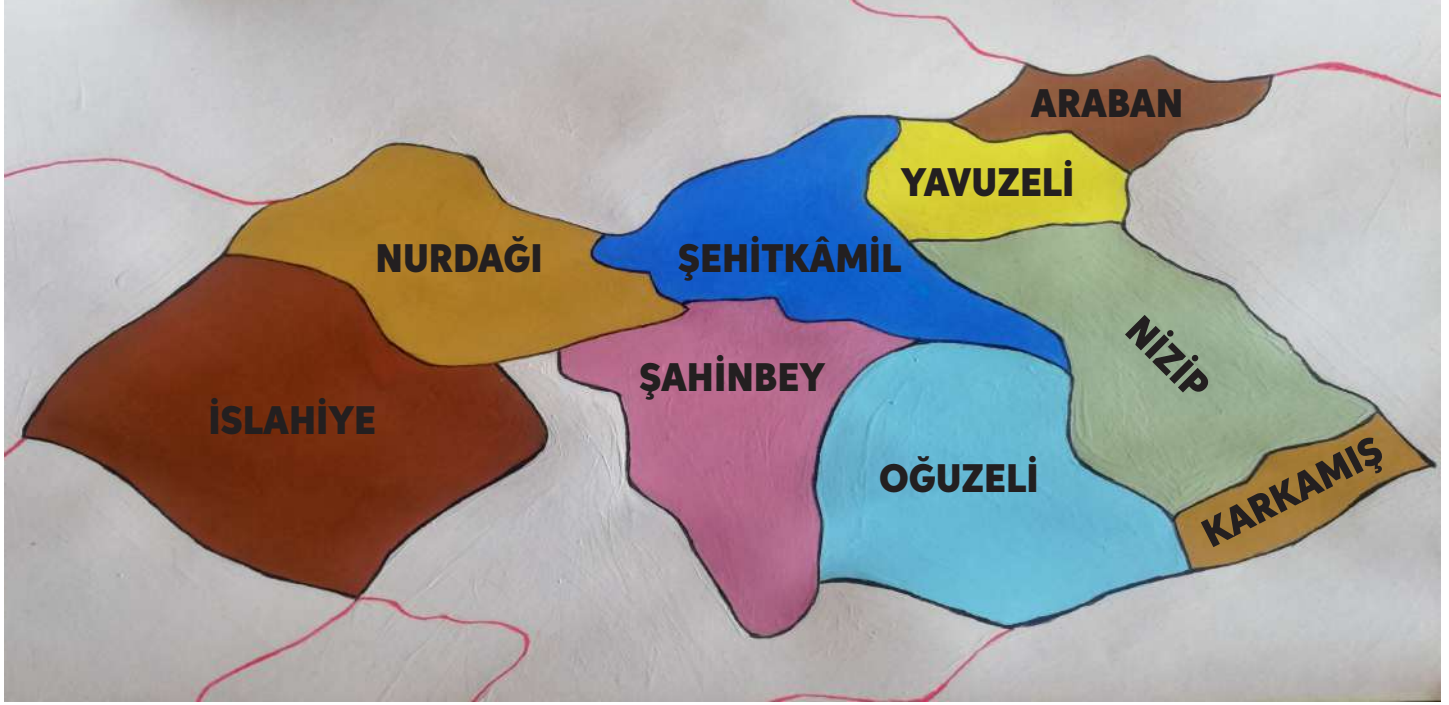


**Gaziantep'in hangi ilçesinde yaşıyorsunuz?**

**İlçenizin en belirgin özellikleri nelerdir?**

**Şimdi ilçelerimizi tanıyalım:**

## İLÇELER



### ŞAHİNBEY İLÇESİ

Gaziantep'in üç merkez ilçesinden birisi ve Türkiye'nin nüfus büyüklüğü bakımından en büyük üçüncü ilçesidir. Yüzölçümü 960 km<sup>2</sup>'dir. İlçe, adını Kurtuluş Savaşı sırasında Antep savunması esnasında Kuva-i Milliye Komutanlığı yapan ve 'Düşman cesedimi çiğnemedi Antep'e giremez.' diyerek kendisini vatan ve milletin kurtuluşuna feda eden cesur komutan Şahin Bey'den (Mehmet Sait) almaktadır.

İlçe, 906.043 olan nüfusu ile Gaziantep'in en büyük ilçesi ve Türkiye'nin en büyük ilçelerinden biridir. Şahinbey, eski şehir merkezini ve dolayısıyla da tarihi yapıların büyük bölümünü barındırmaktadır. Sanayinin yoğun olduğu bu bölgede özellikle gıda, dokuma, temizlik malzemesi alanlarında çok sayıda küçük atölyeler bulunmaktadır.

Bu ilçemiz aynı zamanda ilin alışveriş merkezi konumundadır. Suburcu, Karagöz, Gaziler, Hürriyet caddeleri ve Atatürk Bulvarı günün her saatinde alışveriş yapan insanlar tarafından ziyaret edilmektedir.

**Gaziantep'in merkez ilçelerinden Şahinbey ile Şehitkamil ilçelerini birbirinden Alleben Deresi'nin ayırdığını biliyor muydunuz?**

### ŞEHİTKÂMİL İLÇESİ

Gaziantep'in merkez ilçelerinden birisidir. İlçe, 1290 km<sup>2</sup>'lik yüzölçümü ile Gaziantep'in en büyük ilçesidir. İlçe, adını Kurtuluş Savaşı sırasında Antep savunması esnasında 14 yaşında iken Fransızlar tarafından şehit edilen Mehmet Kâmil'den almaktadır.

Dülük Antik Kenti ve daha birçok tarihi öneme sahip yer, bu ilçenin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Şehitkâmil, 774.179 olan nüfusu ile Türkiye'nin en kalabalık ilçelerindendir. Gaziantep'in sanayi kuruluşlarının büyük bir bölümü bu ilçede bulunmaktadır. Sanayi bölgeleri, Gaziantep Ticaret ve Endüstri Merkezi (GATEM), Ortadoğu Fuar Merkezinin bu ilçede bulunması ve alışveriş merkezlerinin fazla olması ilçeyi önemli bir merkez haline getirmektedir.

**OĞUZELİ İLÇESİ**

Gaziantep'in güneydoğusunda bulunan merkez ilçelerinden birisidir. İlçenin yüzölçümü 689 km<sup>2</sup>'dir. Selçuklu Türklerinin Anadolu'ya gelişlerinde ilk yerleşim yerlerinden biri olmasından dolayı bu isimle anılmaktadır.

İlçe genel olarak düz bir alana kurulmuştur. Nüfusu 32.653 olan ilçenin ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri buğday, üzüm, arpa, mercimek, nohut, soğan sarımsak olup ayrıca incir, nar, pamuk, mısır, zeytin ve Antep fıstığı yetiştirilir. Hayvancılıkta ise sığır, koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İlçede, önemli bir sanayi bölgesi ile Gaziantep Uluslararası Havalimanı yer almaktadır.

**NİZİP İLÇESİ**

Gaziantep il merkezine 45 kilometre mesafede bulunan ilçe 944 km<sup>2</sup> yüzölçüme sahiptir. Nüfusu 142.389'dur.

Nizip'in tarihini, kalkolitik, paleolitik dönemlerden başlayarak; Hitit (Eti), Mitani, Asur, İran, İskender, Roma, Bizans, İslam-Arap ve Türk-İslam devirleri olarak sıralayabiliriz. İlçede bu devirlere ait kalıntılara rastlanmaktadır.

Belkıs/Zeugma Antik Kenti, ilçedeki Belkıs Köyü sınırları içerisinde, Fırat Nehri'nin kıyısında yer alır. Fırat'ın geçilebilir en sığ yerinde olması, askeri ve ticari bakımdan çok stratejik bir bölge olması nedeniyle tarihin her döneminde önemini korumuştur.



*İlçede sanayi, sabun üretimi, Antep fıstığı, zeytincilik ileri düzeydedir.*

**İSLAHİYE İLÇESİ**

İslahiye'nin adı 1866 tarihinde Osmanlı Devleti tarafından bu bölgeye gönderilen Derviş Paşa komutasındaki Fırka-i İslahiye olarak bilinen ordunun isminden gelir. Gaziantep il merkezine en uzak olan ilçedir.

İlçe 865 km<sup>2</sup> yüzölçüme sahiptir. Nüfusu 67.674'tür.



İlçede, tarihi M.Ö. 9. yüzyıla kadar uzanan Tilmen Höyük, Zincirli (Samal) Höyük ve Yesemek Açık Hava Müzesi görülebilecek tarihi yerlerdir.

İlçede Akdeniz ikliminin etkisinden dolayı çok yönlü tarla ziraatı, sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. İlçede, İslahiye biberi olarak adlandırılan kırmızı biber, üzüm, pamuk, buğday, şeker pancarı ve soya fasulyesi yetiştirilmektedir.



## **ARABAN İLÇESİ**

Gaziantep'in kuzeydoğusunda ve ismini aldığı Araban Ovası ortasında yer almaktadır. İlçenin yüz ölçümü 592 km<sup>2</sup>'dir. İlçe nüfusu 32.846'dır.

Araban ilçesinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Araban ilçesine bağlı ve Beştepe Dağı'nın yamacında bulunan Karacaören Mahallesi'nde İlk Çağ yerleşim yeri olarak bilinen mağaralar bulunmaktadır. Ayrıca ilçemize bağlı Fıstıklıdağ Mahallesi'nde Fırat Nehri kıyısında uzanan Habeş Deresi'nde de İlk Çağ dönemine ait mağaralar ve bu mağaralarda çeşitli figürler bulunmaktadır. Yöreye ilk olarak M.Ö. 1600'lü yıllarda Hitit Devletinin hâkim olduğu bilinmektedir. Yöremize daha sonra Mittaniler, Kommagene Krallığı, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Sasaniler, Araplar ve Türkler hâkim olmuştur. Araban İlçesi, Roma-Bizans hâkimiyeti döneminde RABAN, Araplar zamanında ise "Altın kale" anlamına gelen KALE-İ ZERRİN olarak anılmıştır. Kala ve Altıntaş isimleri de kullanılmıştır.

İlçedeki Araban Kalesi ve anıt mezarlar önemli tarihi yapılardır.



**İlçe ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayanmakta olup karpuz, pamuk, buğday, arpa, mercimek, nohut, bağcılık ve Antep fıstığı önemli tarımsal ürünleridir.**

## **YAVUZELİ İLÇESİ**

Yavuzeli, Gaziantep'in eski adı Cingife olan bir ilçesidir. Tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bir rivayete göre burada bir Ceneviz şehri olduğu ve Cingife adının buradan kaynaklandığı söylenmektedir. İlçe 468 km<sup>2</sup> yüzölçümüne sahiptir. İlçenin nüfusu 22.192'dir.

Osmanlı sultanlarından Yavuz Sultan Selim 1517 yılında Mercidabık seferine giderken burada konaklar. Yerli halkın kendisine gösterdiği yakın ilgiden dolayı buraya "Yavuzun İli" adının verilmesini ister. Cingife adı 1958 yılında İlçe kurulması hakkında kanunla da Yavuzeli olarak değiştirilmiştir.



**İlçe, antik dönemden günümüze ulaşan Rumkale, Dolmen Mezarlar ile tarihi öneme sahip yerlere sahiptir**



**İlçe ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayanmakta olup ilçede pamuk, buğday, arpa, mercimek, nohut, bağcılık ve Antep fıstığı gibi ürünlerle meyve yetiştiriciliği de yapılmaktadır.**



**NURDAĞI İLÇESİ**

İlçe, karayollarının kavşak noktasında, doğuyu batıya; kuzeyi güneye bağlayan düz bir ova üzerinde bulunmaktadır. İlçe, tarihî ipek yolu üzerindedir. İlçenin yüzölçümü 697 km<sup>2</sup>'dir. Nüfusu 40.151'dir.

İlçede özellikle Hitit dönemine ait kalıntılar bulunmaktadır. Hititlere ait olan bazı eserler Gaziantep Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır.

**İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlçede pamuk, buğday, şeker pancarı ve kırmızı biber önemli tarımsal üretimlerdir. İlçede küçükbaş hayvancılık yaygın olup büyükbaş hayvancılığın da geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.**

**KARKAMIŞ İLÇESİ**

İlçe, Gaziantep ilinin güneydoğusunda Suriye sınırında bulunmaktadır. 298 km<sup>2</sup> yüzölçümü ile Gaziantep'in en küçük ilçesidir. Ayrıca 10.436 olan nüfusu ile Gaziantep'in en az nüfuslu ilçesidir.

Antik Çağ'da bölgenin en önemli şehirlerinden birisidir. Bölgedeki Karkamış antik kenti ve kalesi önemli tarihi yapılardır. Buradan elde edilen eserler günümüzde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

İlçede zeytin, Antep fıstığı, bağ ve az da olsa meyve ağaçları bulunmaktadır. Mercimek, buğday ve arpa ekiminin yanı sıra pamuk ve sebze üretimi de yapılan ilçede, hayvancılık da küçük çapta gerçekleştirilmektedir.

# TARİHTE VE MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE **GAZİANTEP**

Anadolu'nun ilk yerleşim merkezlerinden biri olan Mezopotamya ile Akdeniz Bölgesi'nin kesişme noktasında yer alan kent, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve tarihin her döneminde önemini korumuştur. Farklı uygarlıkların, kültürlerin ve dinlerin bir araya gelerek birbirleri içinde sentezlendiği gizemli bir tarihe sahip olan Gaziantep; Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Hitit, Hurri-Mitanni, Asur, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar Krallığı, Roma, Bizans, Selçuklu, Memluklar, Dulkadir oğulları ve Osmanlı dönemlerine ait izleri-eserleri günümüze kadar taşımaktadır. Tarihî İpek Yolu'nun buradan geçmiş olmasından dolayı uygarlıkların uğrak yeri olmuş, tarihin her döneminde kültür ve ticaret merkezi olma özelliğini korumuştur. Gaziantep'te bulunan tarihî eserlerin çeşitliliği kentin kültürel zenginliğinin bir göstergesidir.



Günümüzdeki Gaziantep'in tarihsel bağlantıları eski Dülük ve Kale ile ilişkilidir. Dülük, antik kaynaklarda **"Doliche"**, Bizans kaynaklarında **"Teluck"**, Arap kaynaklarında **"Duluk"** adıyla geçmektedir. Dülük, tarihin en eski çağlarından beri kullanılan bir yol şebekesinin düğüm noktasında yer almış, bölgedeki yerleşim Dülük'ten sonra Gaziantep Kalesi etrafında gelişerek şehirleşme bu alanda yoğunlaşmıştır.

Antep 1151 yılında Sultan I.Mesud zamanında, Anadolu Selçukluların eline geçmiş, Sultan Mesud'un ölümü üzerine Antep, Musul ve Halep atabeyi Nureddin Zengi tarafından alınmıştır. Bunun üzerine Selçuklu tahtına geçen II.Kılıçarslan, 1157'de Antep'i kuşatmıştır. 1183 yılında Selahaddin Eyyubi, Fırat Nehri'ni geçerek Antep'e girmiştir. 1218'de Selçuklu Sultanı I.İzzettin Keykavus'un ordusu Antep'i tekrar almıştır. 1271 yılında Moğolların Kuzey Suriye seferleri sırasında Antep işgal edilmiştir. Memluk Sultanı Baybars'ın 1277'de Moğollara karşı düzenlediği Anadolu seferi sırasında Antep, Memluklu hakimiyetine girmiştir.

1390 yılında Dulkadiroğluları ordusu Antep'e gelmiş, şehri yağmalamış fakat kuşatamamıştır. Antep 1400 yılında Besni ile beraber Timur tarafından alınmış, şehir büyük ölçüde yıkıma uğramıştır. Daha sonra Antep, Karakoyunlu sülalesinden Kara Yusuf'un ve Dulkadiroğlularının yönetimi altına girmiştir. 1522 yılına kadar bölgede egemenliğini sürdürmüştür. 1480 yılında Alaüddevle Bozkurt Bey'in başa geçmesinden sonra Osmanlı ile Dulkadiroğluları Beyliği arasındaki ilişkiler gelişmiş, Antep istikrarlı bir dönem yaşamıştır. Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında Alaüddevle Bozkurt Bey'den yardım gelmemesinden dolayı, Yavuz Sultan Selim, Çaldıran Seferi sonunda savaş açmış ve Alaüddevle öldürülmüştür. Karışıklıktan yararlanan Memluklar, Antep'i ele geçirmişlerdir. Yavuz Sultan Selim'in Mercidabık ve Ridaniye zaferlerinden sonra 1516'da Antep, Osmanlı yönetimi altına girmiştir.

Osmanlı yönetiminden sonra şehir hızla imar edilmeye başlanmış, yeni yapılar yükselmiş, halk Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine kadar refah içinde yaşamıştır. Kent, 1818-1819'da geçici olarak Halep'in kazası olmuştur. Bu durum Antep'in sosyal, ekonomik ve ticari yönlerden gelişmesini sağlamıştır. I.Dünya Savaşı'na kadar devam eden bu durum, 1919'da İngilizlerin daha sonra da Fransızların işgaliyle bozulmuştur. Antep harbinde 10 ay 9 gün boyunca düşmana karşı kadını erkeği, büyüğü küçüğü ile mücadele veren şehir, 8 Şubat 1921'de "Gazi" unvanını almıştır. 25 Aralık 1921'de düşman işgalinden kurtulan Gaziantep Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte hızla gelişmeye devam etmiştir. Bugün tarihi, kültürel değerleri, birbirinden lezzetli Antep yemeklerini barındıran mutfak, beş organize sanayi bölgesi, şehirler arası ve uluslararası bağlantı yolları ile bölgenin en önemli kentlerinden biri olan Gaziantep, her yıl binlerce turist ağırlamaktadır.

## GAZİANTEP ADININ KAYNAĞI

Adını tarihin derinliklerinden sıfatını ise Milli Mücadeledeki kahramanlıklarla dolu müdafaasından alan Gaziantep, farklı uygarlıkların, kültürlerin, dinlerin ve ırkların bir araya gelerek birbirleri içinde sentezlendiği gizemli bir tarihe sahiptir.

Antik dönemde Gaziantep'in 10 km. kuzeyinde bulunan 'Dülük' kenti 'Ayıntab' adından çok daha eski tarihlerde kullanılmaktaydı. Bu bakımdan Gaziantep adının eski çağlarda çok sık kullanılan iki adı vardır. Dülük ve Ayıntab.



"Ayıntab" adı ilk kez Urfalı Mateous'un M.Ö. 952-1136 ve Grigor'un 1136-1162 yıllarına ilişkin "Vekayi-Name" ve Zeylinde geçer. "Ayıntab" adının ortaya çıkışına ilişkin çeşitli görüşler vardır. Kısaca değinirsek: Ayıntab sözcüğünün çıkış yeri "Hantab"dır. "Han" sözü hükümdar, "Tab" sözü ise Hitit dilinde toprak anlamındadır. Bu durumda anlamı "Han toprağı" demektir.

Bir başka söylentiye göre, Ayıntab adını "Ayni" adındaki bir kadından almıştır. Gaziantep'te tarihçi Bedrüddin AYNİ'nin ifadesiyle Antep'in eski adı "Kala-i Füsus"dur. Kala-i Füsus "Yüzük Kalesi" demektir. Bedrüddin AYNİ'ye izafe edilen rivayete göre şehrin kötü bir hakimi varmış. Birçok uygunsuz işler yaptıktan sonra pişman olmuş ve tövbe etmiştir. Bundan ötürü şehrin adı "Ayni Tövbe" ve zaman içinde Aynitap olarak kalmıştır.

Bir diğer rivayette ise; AYINTAP adını, suyunun güzelliğinden almıştır. Zira, "ayın" pınar, kaynak, suyun gözü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla "tab" güzel pınar ve güzel kaynak manasını ifade etmektedir. Yine "Ayıntap" adındaki "tab" güç ve takat anlamına gelmektedir. Şehre suyunun bolluğundan dolayı da bu ismin verildiği söylenmektedir.

Bir başka rivayette ise şehrin eski adının Hantap olduğu söylenir. Tap; güç, takat ve arazi anlamında da kullanılmaktadır (Kelime tap ve tapkır olarak Gaziantep'in köylerinde halen kullanılmaktadır). Buna göre Hantap; han toprağı manasına da gelmektedir. Hantap zamanla Antap ve Antep olmuştur.



Kurtuluş Savaşı'nda halkın göstermiş olduğu üstün kahramanlıklar sebebiyle şehre 8 Şubat 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından "GAZİ"lik unvanı verilmiştir. Layiha-i Kanuniye'nin I. Maddesi "Ayıntap , livası merkezi olan Ayıntap kasabasının namı Gaziayıntap'a tahvil olunmuştur." Böylece de Antep, Gaziantep olmuştur.



#### Gazilik Kanunu

Kanun numarası : 93

**Madde 1:** Ayıntap livası merkezi olan Ayıntap kasabasının namı (Gaziayıntap) a tahvil olunmuştur.

**Madde 2:** Bu kanunun icrasına dahiliye vekili memurdur.

**Madde 3:** İş bu kanun tarih-i neşrinden itibaren mer'idir.

Şubat / 1921

*Şehrimizin adının Gaziantep olmasını sağlayan 'Antep Harbi'nin, Milli Mücadeledeki ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki önemini araştırınız. Araştırma sonucunda öğrendiklerinizi sınıfta paylaşınız.*

## GAZİANTEP'E KOMŞU ŞEHİRLER



Gaziantep, kuzeydoğuda Adıyaman, kuzeyde Kahramanmaraş, batıda Osmaniye, güneybatıda Hatay, doğuda Şanlıurfa, güneyde ise Kilis ile komşudur. Ayrıca ülkemize komşu olan Suriye, Gaziantep ilimizin güneyinde sınır komşusu olarak yer almaktadır. Kahramanmaraş, Osmaniye ve Hatay, Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Gaziantep'e komşu olan şehirleri ziyaret etme fırsatınız oldu mu? İlimize komşu olan şehirlerden gördükleriniz varsa izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şimdi Gaziantep'e komşu olan illeri kısaca tanıyalım. Verilen bilgilere göre bu illerin Gaziantep ile benzerlik ve farklılıklarını bulmaya çalışalım.



## ADİYAMAN

Kommagene Uygarlığı'nın insanlığa armağanı ihtişamlı tanrı ve kral heykelleri ile tüm dünyanın ilgi odağı olan Nemrut Dağı, her yıl ağırladığı konukları ile ülke turizmine renk katmaktadır. 1987 yılında UNESCO tarafından "Dünya Kültür Mirası" listesine alınan Nemrut Dağı'nın görkemli mezar tepesi ve çevresi, Anadolu topraklarında söz konusu listeye dahil edilen 9 eserden biridir.

İli boydan boya kuşatan Fırat Nehri, irili ufaklı pek çok akarsu ve derinliklerde kaynayan şifalı suları Adıyaman'ı su bakımından zengin bir şehir yapmaktadır. İl topraklarının Fırat Nehri ile sınır oluşturan büyük bölümü, dünyanın sayılı barajları arasında yer alan Atatürk Barajı'nın suları altındadır. Atatürk Baraj Gölü, kent sosyal yaşamına farklı bir renk katmaktadır.

Bir tatil kasabası görünümü sergileyen yöre, çeşitli su sporlarının yanı sıra her yıl organize edilen yelken yarışlarına da sahne olmaktadır.

Kommagene Uygarlığı'nın insanlığa armağanı dev heykeller ve muhteşem rölyefler Nemrut'a "Dünyanın Sekizinci Harikası" unvanını getirirken, Adıyaman'ı "Dünya Kültür Mirası Listesi"ne taşıyor.

Kültür turizminden, sağlık turizmine, spor turizminden av turizmine kadar bir çok alanda zengin kaynaklara sahip olan il, 1800 yıllık Roma döneminden kalan Cendere Köprüsü, Kommagene döneminde ticaret merkezi olarak kullanılmış olan Perre Antik Kenti, Kommagene Yazlık Yönetim Merkezi olarak kullanılmış olan Arsemia, Kommagene döneminde yapılmış ancak, Roma Bizans Memlükler tarafından da kullanılmış olan Eski Kahta Kalesi, Prenseslerin anıt mezarı olarak kullanılmış olan Karakuş Tümülüsü, gibi bir çok şahesere ev sahipliği yapmaktadır.

Tarihsel zenginliği ve doğal güzelliğiyle Adıyaman, ülke ekonomisine turizmin yanı sıra enerji, petrol ve yetiştirdiği tarım ürünleri ile katkıda bulunmaktadır. Yurt genelinde çıkarılan ham petrolün yaklaşık % 25'i il genelindeki petrol kuyularından elde edilmektedir.

El sanatlarına yönelik olarak kilim, savan ve el dokuma halıları üretilmekte ve çevre illerle birlikte diğer illere gönderilmektedir. Bunların dışında tarım ürünleri yanında tekstil sektöründe üretimi gerçekleştirilen iplik de diğer illere gönderilmektedir.

Tarım ürünleri içerisinde buğday, arpa, nohut, mercimek, pamuk, tütün, fıstık ve üzüm gibi ürünler özellikle komşu illere gönderilmektedir.

Büyük yatırım ve sermaye gerektirmeden yapılan el sanatlarına yönelik ürünlerin pazarlanması, ticari hayata canlılık kazandırmakla birlikte bu sanatların gelişimine de katkıda bulunmaktadır.

**Gaziantep ile Adıyaman'ın benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**



**HATAY**

Hatay İli ülkemizin güneyinde, İskenderun Körfezi'nin doğu kıyılarında yer alır. Batıdan Akdeniz, güney ve doğudan Suriye, kuzeybatıdan Adana, kuzeyden Osmaniye ve kuzeydoğudan Gaziantep ile çevrilidir. Hatay; Antakya, Altınözü, Arsuz, Belen, Defne, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Payas Reyhanlı, Samandağ ve Yayladağı ilçelerinden oluşur. Yüzölçümü göller hariç 5.524 km<sup>2</sup> olup, il topraklarının %46,1'ini dağlar, %33,5'ini ovalar ve %20,4'ünü platolar oluşturur. İl, 5.524 km<sup>2</sup>'lik bir alana sahiptir. İlin nüfusu 1.609.856'dır. Hatay'da, merkez ilçe (Antakya) dahil 15 ilçe ve bunlara bağlı 362 köy bulunmaktadır. İlde yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı karakteristik Akdeniz iklimi egemendir.

Hatay, İ.Ö. 300 tarihinde Selevkos I. Nikator tarafından "Antiokheia" adıyla kuruldu. İ.Ö. 64 yılında serbest şehir statüsü ile Roma İmparatorluğu'na katılan Antakya, İmparatorluğun Suriye eyaletinin başkenti oldu. Hatay, İslam Dönemi, Bizans Dönemi, Haçlılar ve Selçuklular Döneminde de önemli bir merkezdi.

1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında Osmanlı hakimiyetine giren Hatay, dört asır Osmanlı hakimiyetinde, Halep Vilayeti Merkez Sancağı'na bağlı bir "Kaza Merkezi" olarak yönetilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrası belli bir dönem Fransız İşgalinde kalan Hatay, 7 Temmuz 1939'da Anavatana katılmıştır.

Hatay, şifalı suları, yaylaları ve kumsallarıyla yüksek sağlık turizmi potansiyeline sahiptir. Erzin içme ve kaplıcası ile Reyhanlı Hamamat kaplıcası birçok ziyaretçiyi kendine çeker.

Hatay ili 2018 yılına ait tarım arazileri incelendiğinde; tarla bitkileri arazilerinin toplam tarım arazisinin % 53'ü gibi büyük bir alana sahip olduğu görülmektedir. Amik Ovası'nda tarla bitkileri yetiştiriciliği günümüze kadar alternatifsiz şekilde yapılırken buğday 569.907 dekarlık ekim alanı ve 233.578 tonluk üretimi ile ovada yetiştirilen en önemli ürünlerdendir.

Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı ve Antakya ilçelerinde yoğun olarak yetiştirilen pamuk ekonomik olarak büyük önem taşımaktadır.

Zeytin, yoğun olarak Altınözü ilçesinde yetiştirilmektedir. Ülkemiz zeytin üretiminin % 6'sı Hatay ilinden karşılanmaktadır. 13 milyon civarında zeytin ağacının bulunduğu kent 91.000 tonluk üretimi ile Türkiye sıralamasında 6. sırada yer almaktadır. Zeytin ekim alanlarının her geçen gün arttığı Hatay'da Halhalı, Savrani, Sarı Haşabi, Sarı Ulak, Karamani, Gemlik gibi çeşitler ağırlıktadır.



**Gaziantep ile Hatay'ın benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

**KAHRAMANMARAŞ**

Kahramanmaraş, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı alanda yer alır. İl, 14.520 km<sup>2</sup>'lik bir alana sahiptir. İlin nüfusu 1.144.851'dir.

Coğrafi konumu ve diğer faktörlerin de etkisi ile üç farklı iklim tipi arasında "Bozulmuş Akdeniz İklimi" ne daha yakın bir iklim özelliği gösterir. İlin güneyinde Akdeniz iklimi, kuzeyinde kara iklimi görülür. İlde yazlar sıcak, kışlar soğuk geçer. Bununla birlikte il topraklarının Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin geçiş alanında yer alması, ildeki iklim şartlarının farklılaşmasına neden olmuştur.

Döngel Mağaralarında yapılan araştırmalarda ele geçen buluntular yörede insan yerleşiminin üst paleolitik çağda başladığını, Neolitik ve İlk Tunç çağlarında sürdüğünü göstermektedir. Yöre Orta Tunç Çağında (M.Ö. 2000-1500) Suriye ve Mezopotamya'yı kapodokya ile Anadolu'nun başka kesimlerine bağlayan önemli kervan yollarının kavşağında yer almıştır.



Markasi (Maraş) Hititlerin dağılma döneminde kurulan Hitit devletlerinden Gurgum'un merkeziydi. Gurgum kent devleti aralıklarla Urartu ve Asurlulara bağlanmıştır. M.Ö. 7. yüzyılda Kimmer ve İskit istilasına uğrayan Markasi, bu yüzyılın sonunda Medlerin, M.Ö. 6. yüzyılda da Perslerin yönetimine girmiştir. Uzun yıllar Perslerin Kappadokia Satraplığı sınırları içinde kaldıktan sonra M.Ö. 333 'te Makedonyalıların eline geçti. Kappadokia'lıların Makedonya yönetimine karşı ayaklanmasından yararlanan Pers kökenli Ariarathes bağımsızlığını ilan etmiştir. Ariarathes'in kurduğu Kappadokia Krallığı daha sonra Pontus devletine bağımlı hale gelmiştir. Markasi bu dönemde Roma ile Pontus arasında sürekli el değiştirmiştir.

Romalı Komutan Lucullus'un yörede kısa ömürlü bir krallık kurmasına karşın, Pompeius Markasi ile çevresini M.Ö. 64'te yeniden Roma topraklarına katmıştır. Romalılar imparator Caligula'nın onuruna kente Germanikeia adını verdiler. Germanikeia birçok kez Sasanilerin saldırısına uğradı, Bizans döneminde Marasion adıyla anılmıştır. Araplarla Bizanslılar arasında çekişmelere neden olan Marasion, 1079'da Urfa Haçlı komutanlığına bağlanmıştır. 1103'te Selçukluların eline geçmiştir. Daha sonra kentte Danişmendli, Haçlı, Kilikya Krallığı, Eyyubiler, Memlûkler hüküm sürmüştür. 1339'da Dulkadiroğullarının yönetimine girdi. 16. yüzyıl başlarında Osmanlı topraklarına katılmış ve 1522'de Zulkadiye Eyaleti'ne bağlanmıştır. Eyaletin adı 1831'de Maraş olarak değiştirilmiştir.

1898'de Halep vilayetine bağlı bir sancak merkezi olan Maraş, Mondros Mütarekesinin imzalanması ile 22 şubat 1919'da İngiliz işgali altına girmiştir. İngilizler kısa bir süre sonra Musul'a karşılık Anadolu'nun güney kesiminden çekilmiştir. İşgale karşı düzenlenen Ulu Camii mitinginin ardından 30 Ekim 1919'da Fransız birlikleri Maraş'a girmiştir. İşgalci Fransızlarla onlarla işbirliği yapan Ermenilere karşı Sütçü İmam'ın başlattığı silahlı direniş halktan geniş bir destek görmüştür. Direnişi örgütlemek için 29 Kasım 1919'da Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Araplar ve harabe çatışmaları ile 21 Ocak 1920'de başlayan Maraş kent savaşları sonunda Fransızları çekilmeye zorladı.

Kurtuluş Savaşı sırasında halkın gösterdiği direnişten dolayı şehre TBMM tarafından 5 Nisan 1925 tarihinde İstiklal Madalyası verilmiş ve 7 Şubat 1973'te adı Kahramanmaraş olarak değiştirilmiştir. Yaz aylarında Kahramanmaraşlılar merkez ve yakın ilçe yaylalarına (Yavşan, Başkonuş, Yedi Kuyu, Karagöl, Yenice kale, Kazma, Kozludere, Bertiz gibi) çıkmaktadır. Bu yaylalar temiz havası ve soğuk suları ile ünlüdür. Kahramanmaraş ilinde Kumaşır gölü, Nurhak ve Ahir dağları üzerindeki küçük krater gölleri dışında doğal göl bulunmamaktadır. Buna karşılık Kahramanmaraş ili baraj gölü bakımından zengindir. Ceyhan Irmağı ve kolları üzerinde yapılmış olan barajlar Kartalkaya, Menzelet, Sır, Ayvalı ve Kılavuzlu Barajlarıdır. İlin kuzey kesimleri oldukça dağlıktır. Yeryüzü şekilleri genellikle Güneydoğu Torosların uzantıları olan dağlarla bunlar arasında kalan çöküntü alanlarından oluşmaktadır. Arazi yüksekliği 350 metreden 3000 metreye kadar çıkan ilimizde geniş ovalar vardır. Bunlar; Gâvur, Maraş, Göksun, Aşağı Göksun, Afşin, Elbistan, Andırın, Mizmilli, Narlı ve İnekli Ovalarıdır.

İldeki belli başlı dağlar ise Nurhak, Binboğa, Engizek, Uludaz ve Ahırdağıdır. Ceyhan Nehri ile Aksu, Bertiz, Erkenez, Göksu, Göksun, Hurman, Körsulu, Sarsap ve Söğütlü çayları ilimizin başlıca akarsularıdır. Toprakların %59,7'sini dağlar, %24'ünü platolar ve %16,3'ünü de ovalar teşkil eder.



Kahramanmaraş topraklarında yetişen, Türk mutfağının vazgeçilmez tadı, sağlık ve lezzet sembolü olan; Kahramanmaraş ekonomisi için büyük önem taşıyan “Maraş biberi”, ilimizin coğrafi işareti olarak tescillenmiş olup, dondurmadan sonra, ilimizin ismi ile tüm dünyaya tanıtımı yapılan ve artık bir marka olan ürünümüzdür. Ceviz, kiraz, üzüm, elma, zeytin ilde tarımsal önemi olan ürünlerdir. İlde hayvancılık da önemlidir. Özellikle Maraş dondurmasının en temel malzemesi olan keçi sütüne olan talepten dolayı keçi yetiştiriciliği önem arz etmektedir.

**Gaziantep ile Kahramanmaraş'ın benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

## KILIS



Kilis, Akdeniz Bölgesi'nden Güney Doğu Anadolu Bölgesine geçiş alanında ve Suriye ile komşu bir sınır kentidir. 1995 yılında il statüsüne kavuşan Kilis' in sınır hattı, güneyden Türkiye – Suriye sınırı, batı ve kuzey batıda Gaziantep-İslahiye, kuzey ve kuzeydoğudan Gaziantep merkez ve doğuda Gaziantep-Oğuzeli ilçeleriyle çevrilidir. İl, 1.412 km<sup>2</sup>'lik alana sahiptir. İlin toplam nüfusu 142.541 olarak tespit edilmiştir. Yüzölçümü 1.412 km<sup>2</sup> olan Kilis, Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nde, Hatay-Maraş oluğu ile Fırat Irmağı arasında uzanan Gaziantep Platosu' nun güneybatı kısmında, Türkiye – Suriye sınırı boylarında. Şehir bu konumuyla Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arasındaki geçiş kuşağı üzerinde bulunur. M.Ö. 1700 yıllarında Kilis, Hitit Devletinin önemli kentlerinden biriydi. Kilis M.Ö. 700 ile 550 yılları arasında Asur, Med, Pers İmparatorlukları yönetiminde kalmıştır.Büyük İskender' in Pers Devletini yıkmasından sonra, Roma İmparatorluğuna bağlanmıştır. Bu İmparatorluğun bölünmesinden M.S. 636 yılına kadar Bizans İmparatorluğu' nun bir kenti olmuştur. Kilis, Hz. Ömer zamanında İslam topluluğuna katılmış 639 yılında önemli bir Roma (Bizans) kalesi olan Ravanda Kalesi ile birlikte savaşız alınmıştır. 1071 Malazgirt Savaşından sonra Bölgede Selçuklu İmparatorluğuna bağlı bir Türk devleti kurulmuştur. Kilis 1818 yılında büyük bir kuraklık, 1820' lerde bir deprem, 1826' da veba salgını geçirmiş, 1831' de Mısırlı İbrahim Paşa, Ermenilerle halk arasında etkili bir savaş olmuş, bu arda kıtlık, bulaşıcı hastalıklar, çekirge saldırısı gibi afetlerden son derece etkilenmiştir. 1915 yılında Osmanlı Devletinin yenik düşmesine karşın, önce İngilizlerin sonra Fransızların istilasına uğramıştır. 7 Aralık 1921 yılında düşman işgalinden kurtulmuştur.

Ortalama yüksekliğinin fazla olmadığı (680 metre) bölgenin değişik kısımları arasında büyük yükselti farkları bulunmamaktadır. Genel durumu bozan küçük istisnalar göz önüne alınmadığında bölge; kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğudan daha yüksek kısımlarla çevrili korunmuş bir güney yamaç özelliği gösterir. Kilis'in sanayisinin en belirgin özelliği tarımsal ve hayvansal kaynak potansiyeline yönelik olmasıdır. İlimizin tarımında önemli bir yer tutan zeytin, üzüm ve buğday ürünleri aynı zamanda imalat sanayinde; pekmez, zeytinyağı ve bulgur üretim tesislerinde girdi olarak kullanılmaktadır. Özellikle üzüm ve zeytin, Kilis'e katma değer kazandıran iki önemli ürün grubunu oluşturmaktadır.

İlde, pekmez, zeytinyağı, bulgur, döğme, biber, tahin-helva, suma (saf alkol), plastik ambalaj çantaları, sabun, yorgan, hazır yemek üretilmekte ayrıca 39 adet zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır.

**Gaziantep ile Kilis'in benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

## OSMANİYE

Doğusunda Gaziantep, güneyinde Hatay, batısında Adana ve kuzeyinde ise Kahramanmaraş illeri vardır. İl, 3.320 km<sup>2</sup>'lik bir alana sahiptir. Toplam il nüfusu 534.415'tir.

İlde iklim, dağlık ve ovalık alanlarda farklılık göstermekle birlikte, Akdeniz iklimi karakteristiğini taşımaktadır. Genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir. Çukurova'nın doğusunda yer alan Osmaniye ilimiz, binlerce yıl yerleşim görmüştür. Buraların tarihi, bilinen en eski dönemlere kadar uzanmaktadır. İlk çağlardan itibaren Hitit, Asur, Pers, Grek, Roma, Bizans gibi devletler ile bazı kavimlerin yaşayışlarına sahne olmuştur. Daha sonra Emevi ve Abbasilerin yaşadığı bu topraklara, Türklerin Anadolu'yu fethi ile 1080 yıllardan itibaren Türk aşiretleri gelmiştir. 12 yy. başlarından itibaren bölge Türk yurdu. 1. Dünya Savaşı'nın sonunda yenilen Osmanlı Devleti'nin topraklarının bu bölümünü Fransızlar işgal etmiştir. İşgale direnen halk ve ağır kayıplar veren Fransızlar, Türkiye ile 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması'nı imzalayarak bölgeyi terk etmeye başlamışlardır. 7 Ocak 1922 'de Osmaniye'den çekilerek geldikleri gibi geri gitmişlerdir.



Osmaniye tarihin en eski dönemlerinde bile yerleşim merkezlerinin olduğu bölgededir. Bu nedenle birçok medeniyetin etkisinde kalmıştır. Kültür ve doğa turizm potansiyeli, flora zenginliği, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması turizm sektöründe Osmaniye için önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Kastabala (Hierapolis); günümüze kadar ulaşan sütunlu caddesi, beş bin seyirci kapasiteli tiyatrosu, kilise, kale, Roma hamamı, stadyumu, kentin dört bir yanını çevreleyen kaya oyma ve anıt mezarları, su kemeri kalıntısı ile bölgenin önemli ören yerlerinden birini oluşturmaktadır. Zorkun Yaylası, Çukurova bölgesinin ve Osmaniye'nin en önemli yaylalarındandır. Her yıl ağustos ayı içinde Çocuk Şenliği yapılmaktadır. Yaylanın piknik yapmaya ve kamp kurmaya uygun tesisleri bulunması sebebi ile yayla turizmi açısından önemli bir yere sahiptir. Karatepe - Aslantaş Açık Hava Müzesi, Adana Ovası Hükümdarı tarafından M.Ö. 8 yy. da krallığını vahşi kavimlere karşı koruyabilmek adına bir sınır kalesi olarak inşa edilmiştir.

Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Karatepe Köyünde yapılan dünyaca ünlü Karatepe Kilimleri doğal yün ve kök boya kullanılarak hazırlanmaktadır.

Kadirli Ala Cami Roma tapınağı iken Bizanslılar devrinde Hristiyan bazilikası haline getirilmiş ve daha sonra da Türklerin burayı fethetmeleri ile 1489'da camiye çevrilmiştir. Haruniye Kaplıcaları Osmaniye ili Düziçi ilçesinin 15 km kuzeyinde, Düldül Dağı eteklerinde yer almaktadır.

İlde en çok demir-çelik, tekstil (iplik), yerfıstığı, zeytinyağı ve kuruyemiş ile hububat işleme sektörlerinde üretim yapılmaktadır.

**Gaziantep ile Osmaniye'nin benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**



**ŞANLIURFA**

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir il olan Şanlıurfa, doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeyinde Adıyaman ve Diyarbakır, kuzeybatısında yine Diyarbakır, güneyinde ise Suriye sınırı ile çevrelenmiş bir sınır şehridir. İl, 19.241 km<sup>2</sup>'lik bir alana sahiptir. Şanlıurfa'nın nüfusu 2.035.809'dur.

Şanlıurfa bitki örtüsü step görünümündedir. Nehir boylarında söğüt, kavak gibi ağaç toplulukları görülmektedir. Fırat Nehri havzasında erozyonu önlemek amacı ile ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır. İlde karasal iklim hüküm sürmektedir. Yazları kurak ve çok sıcak, kışları yağışlı ve kısmen ılıman geçer.

M.Ö. 600.000 yıla kadar uzanan Paleolitik Döneme kadar tarihlendirilen Urfa, Epipaleolitik ve Neolitik Çağlara tanıklık etmiştir. Eski ismi Edessa olan Urfa'nın, isminin Urhai, Orhai, Ruha vb. isimlerden geldiği söylene de bunlardan hiçbiri kesinlik kazanmamıştır.

Urfa kent merkezinde yapılan araştırmalar tarihe ışık tutacak niteliktedir. Bunlardan en , önemlilerinden biri bugünkü Halil ür-Rahman Gölü'nün (Balıklıgöl) kuzeyinde gerçekleştirilmiştir. 1997 yılında arkeoloji tarihine "Balıklıgöl Heykeli" olarak kaydettirilen "Dünyanın En Eski Heykeli" bulunmuştur. Böylece Urfa kent merkezinin MÖ.10000'e, Neolitik Döneme, kadar uzanan bir yerleşim alanı olduğu bir kez daha teyit edilmiştir. Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hitit, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Bizans gibi uygarlıkların egemenliklerini gören Urfa, 639'dan sonra İslam'la tanışmıştır. 1094 yılında Selçuklu topraklarına katılan şehir, 1098'de Haçlı Kontluğu idaresine girmiştir. Eyyubi, Memluk, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadirbeyliği, Safeviler iktidarlığını gören Urfa, 1516'da Osmanlı Devleti sınırları içine dâhil edilmiştir. Urfa, 1919 yılında önce İngilizler daha sonra da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 11 Nisan 1920'de milli mücadelesini veren Urfa, işgalden kurtarılmış ve Cumhuriyet sonrasında, 1924'te il olmuştur. Urfa'ya, ulusal kurtuluş savaşında halkının göstermiş olduğu kahramanlıktan ötürü, 1984 yılında çıkartılan bir yasa ile "Şanlı" unvanı verilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kesiminde yer alan Urfa'nın büyük bölümü yükseltisi fazla olmayan düzlüklerden oluşmaktadır. Suriye'nin kuzeyindeki düzlüklere ve Fırat Vadisi'ne doğru gittikçe alçalan bu düzlüklere Şanlıurfa Platosu ismi verilir. İlin kuzeydoğu kesimini Karacadağ'ın batı bölümü engebelenendir. Buradaki en yüksek nokta Karacadağ'ın batısındaki Mandal Tepesi'dir (1.895 m.). Bunun dışında Şanlıurfa Platosu üzerinde Harran ile Viranşehir Ovaları arasındaki Tektek Dağı (749 m.) ve Kaşmer Dağı'dır (954 m.). Urfa'da Karacadağ'ın güneybatısında Takirtukur Dağları, bunun batısında Yılanlı Dağ, Viranşehir'in güneydoğusunda Karatepe ve Kepez Dağları, Tektek Dağları'nın kuzeybatısında Susuz Dağları (801 m.), il merkezi yakınında Germüş Dağları (770 m.), ilin güneyinde Nemrut Dağları (800 m.), Şebeke Dağları, Arat Dağları (840 m.) bulunmaktadır.



Ayrıca Beş Mağara Dağları, Cudi Dağı, Direkli Tepeleri, Kaşmer Dağı, Korçık Dağı, Sakızlı Dağı, Molla Ömer Dağı, Kalkan Dağı, Nohutçuk Dağı, Külaplı Tepesi ilin diğer yükseltileridir. Suruç Ovası ile Harran (Altınbaşak) Ovası ilin diğer düzlükleridir.

Şanlıurfa'nın en önemli ovası olan Harran Ovası'nın doğusunda Viranşehir Ovası, batısında da Suruç Ovası yer almaktadır. Ayrıca Fırat Nehri kenarında Halfeti Ovası, Bozova Ovası, Hilvan Ovası ve Karacadağ'ın püskürttüğü lavlarla örtülü Siverek Ovası bulunmaktadır. Şanlıurfa, dünyanın ve Türkiye'nin en önemli bölgesel kalkınma projesi olan GAP'ın (Güneydoğu Anadolu Projesi) merkezi durumundadır. İl topraklarını batı, kuzeybatı ve kuzeyde doğal sınırı oluşturan Fırat Nehri sulamaktadır. Hacıhıdır ile Atatürk Barajı'nın oluşturduğu yapay göller bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da günümüze gelebilen tarihî eserler arasında Harran Höyüğü (MÖ.3000-MS.XIII. yüzyıl), Harran Bazda Mağaraları, Harran Çoban Mağaraları, Şuayp Şehri Kalıntıları, Sogmatar Kalıntıları, Pognon Mağarası, Betik Yapısı, Harran'da Sin Mabedi (MÖ.2000), Harran Üniversitesi (718-913), Harran Şehir Surları, Harran Kalesi, Urfa Kalesi, Urfa Şehir Surları, çeşmeler, pazar alanları, camiler, kervansaraylar, hamamlar ve Türk sivil mimari örneklerinden saraylar, köşkler, konaklar ve geleneksel Urfa evleri, Harran Evleri bulunmaktadır.

Hız. Adem'in çiftçilik yaptığı, Hız. İbrahim Halil, Hız. Eyyüp, Hız. Şuayp, Hız. Elyasa gibi peygamberlerin yaşadığı bu bölge bugün "Peygamberler Şehri" olarak anılmaktadır. Hristiyanlar, Hız. İsa'nın mendilinin Şanlıurfa'da bulunmuş olmasından dolayı buraya DirMesih adını vermişlerdir. Musevi, Hristiyan ve İslâm peygamberlerinin atası olarak nitelenen Hız.İbrahim Urfa'da doğmuş, Nemrut ve onun yaptığı putlarla mücadele ettiği için burada ateşe atılmıştır. Lut Peygamber, amcası Hız. İbrahim'in Urfa'da ateşe atıldığını görmüş ve daha sonra buradan Sodam'a gitmiştir. Hız.İbrahim'in torunu İsrailoğulları'nın atası Yakup Peygamber burada yaşamış ve Urfa'da ölmüştür. Bu nedenle Şanlıurfa inanç turizmi yönünden önem taşımaktadır.

Şanlıurfa'daki Göbeklitepe Örenyeri, şaşırtıcı anıtsal mimarisiyle 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. Türkiye'de de "2019 Göbeklitepe Yılı" ilan edilmiştir. Henüz küçük bir bölümü çıkarılan Göbeklitepe, yaklaşık 12 bin yıllık geçmişiyse insanlık tarihini değiştirdi. Dünyanın bilinen en eski ve en büyük tapınma (kült) merkezi sayılan Göbeklitepe ile dinsel inanın yerleşik yaşama geçişteki etkisi kanıtlanmıştır. Göbeklitepe'deki en ilginç buluntular, boyu 6 metreyi, ağırlığı 40 tonu bulabilen 'T' formu anıtsal dikilitaşlardır. Bu gizemli dikilitaşların 10-12 tanesi dairesel planda dizilerek araları taş duvarlar ile örülmüştür. Dikilitaşların çoğunda insan, hayvan ya da soyut semboller vardır. Taşa işlenen bu en eski rölyeflerin yanı sıra üç boyutlu hayvan kabartmalarına da rastlanıyor. Gövdesinde el, kol ve parmak motifleri bulunan dikilitaşlara stilize insan heykelleri olarak yorumlanıyor.

İlin ekonomisi tarım, hayvancılık, turizm ve sanayiye dayalıdır. Yetiştirilen tarımsal ürünlerin başında buğday, arpa, kırmızı mercimek, çığit, karpuz, kavun, domates, üzüm, pamuk, patlıcan gelmektedir. Ayrıca az miktarda kayısı, erik, zeytin yetiştirilir. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında olan Şanlıurfa'da tarım üretimi sürekli artış göstermektedir. Hayvancılıkta sığır, koyun ve kıl keçisi yetiştirilir. Birecik'te Kelaynak Kuşları, Ceylanpınar'da da ceylan için üretim istasyonları kurulmuştur.

GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) bölgesi ve Şanlıurfa'daki anıtlar turizm yönünden il ekonomisinde önem taşımaktadır. Kalkınmada öncelikli iller kapsamındaki Şanlıurfa'daki sanayi daha çok tarıma dayalıdır. İldeki başlıca sanayi kuruluşları un, meyve suyu, yem, yün ipliği, çimento, tarım alet ve makineleri üreten fabrikalar, et kombinası, süt ürünleri işletmesi, zeytinyağı ve sabun üretim tesisleri ile halı ve pamuklu dokuma kuruluşlarıdır.

**Gaziantep ile Şanlıurfa'nın benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?**  
**Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**



# ÜNİTE 4

## ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

### İPEK YOLUN'DAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP

Gaziantep ilinin konumu dikkate alındığında, ilin aynı zamanda Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz Bölgeleri arasında geçiş noktasında yer aldığı görülmektedir. İlin bu konumu başta iklim ve bitki örtüsü olmak üzere ekonomik ve sosyal birçok çeşitliliğin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Gaziantep, ülkemizin sürdürülebilir kalkınma sürecinde ekonomik ve sosyal gelişme dinamiklerini içinde barındıran Orta Doğu ve Batı arasında ekonomik entegrasyonu sağlayan ve aynı zamanda kültürel köprü görevi gören önemli bir ildir. Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar uzanan, tüccarların, bilgelerin, fikirlerin, dinlerin ve kültürlerin yolu olan dünyaca ünlü 2000 yıllık İpek Yolu'nun üzerinde kurulmuş ve yükselmiş olması, İpek Yolu'nun Anadolu'ya açılan kapısı konumunda olan Gaziantep'in karakteristik özellikleri olan üretkenlik ve ticari kabiliyetin temellerini oluşturmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik ilişkileri Lazkiye ve Halep kentleri çevresinde odaklanmış ve yöredeki eyaletlerle dış dünyanın bağlantısı bu kentler aracılığıyla ile kurulmaktaydı. Bunun sonucunda bu dönemde Halep, imparatorluğun İstanbul'dan sonra ikinci büyük merkezi konumuna gelmiştir. Osmanlı Devleti döneminde büyük öneme sahip olan Halep şehrine bağlı olarak yörede birtakım sanayi merkezleri oluşmaya başlamıştır. Bunların başında Halep Eyaleti'ne bağlı Gaziantep şehri gelmektedir. Gaziantep bu dönemde başta pamuk olmak üzere tarım ürünlerinin mamul ve yarı mamul bir şekilde işlendiği ve üretilen bu ürünlerin Halep ve Lazkiye şehirleri vasıtasıyla pazarlandığı bir merkez haline gelmiştir. Bu dönemde sanayinin yöredeki dağılımında yoğunlaşmanın yalnızca Gaziantep ilinde olmadığı, Halep'e bağlı bir konumda bulunan Kilis ve Nizip'te de önemli sayılabilecek bir yoğunlaşma dikkat çekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Halep'in Osmanlı devleti sınırları dışında kalması, Halep'in yerine getirdiği işlevleri görebilecek yeni bir ticaret ve sanayi merkezi oluşturma gereği ortaya çıkmıştır. Bölgede bu işlevleri görebilecek, ulaşım ve üretim altyapısı açısından uygun olan Gaziantep bir ölçüde, bu görevleri yüklenmiştir. Böyle bir gelişme, Gaziantep'in bölge ekonomisinde ön plana çıkmasına yol açmıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde, Gaziantep çevresinde olumlu iklim şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan zengin tarım alanlarının varlığı başta dokumacılık olmak üzere tarımsal sanayinin gelişmesini sağlamış ve ileriki yıllar için önemli bir altyapı oluşturmuştur.

Gaziantep sanayisinde en önemli gelişme 1930'lu yıllarda dokuma alanında olmuştur. Bu yıllar Gaziantep'te yeni dokuma fabrikalarının açıldığı, eskilerinin kapasitelerinin arttırıldığı yıllardır.

İlde özellikle küçük imalat sanayinde gelişme, 1956 yılında Birecik Köprüsü'nün açılmasından sonra meydana gelmiştir. Bu dönemde karayollarının ve tarımın makineleşmesi, el Sanatları, modern dökümcülük gibi üretim dallarına yatkın olan şehir halkını bu alana yöneltmiştir. 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren, tornacılık, oto tamirciliği, karosercilik, boyacılık, elektrikçilik, döşemecilik hızla gelişmiştir



Gaziantep'te modern anlamda sanayileşmeye geçiş ise ilin 1968 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ve 1970'de Küçük Sanayi Geliştirme Merkezinin (KÜSGEM) kurulması ile olmuştur.

Tekstil sektörü, öncü sektör olarak Gaziantep imalat sanayisi içerisinde birinci sırada yer almaktadır. Tekstil sanayisi il içerisinde yarattığı istihdam açısından Gaziantep'in göç alan bir merkez konumuna gelmesini sağlamıştır. Genellikle tekstil hammadde ve yarı mamul üretimi şeklinde yoğunlaşan yapısı içerisinde, son yirmi yıllık süreçte halı imalatı büyük önem kazanmıştır. Gaziantep ulusal bazda merkez konumunda olduğu tekstil konuları; sentetik iplikler, makine halısı, penye, pamuk ipliği, jüt ipliği, çuval ve torba, her türlü iplik ve kumaş boyama, kasarlama ve apreleme, battaniye, triko örme eşyalar - giyim ve çoraptır.

Gaziantep imalat sanayisi içerisinde tekstil sektöründen sonra en önemli sektör gıda sanayisidir. Gaziantep bir tarım ili olmamasına rağmen, mercimek, nohut vb. ürünlerin işlenmesi Gaziantep ve çevresinde yapılmaktadır. Gıda sanayisi içerisinde ağırlıklı imalat konuları şunlardır: buğday unu, bulgur, makarna, bitkisel sıvı yağlar, kakaolu mamuller, şekerlemeler ve şeker mamulleri, tahin, helva, reçel, Antep fıstığı işleme, bakliyat işleme ve paketleme imalatıdır.

Gaziantep'te imalat ve makine sanayisi, ana sanayi dalları olan gıda, tekstil ve plastik sanayilerine dayalı olarak gelişmiştir. Gaziantep, değirmen makineleri, tarım makineleri, tekstil makine ve yedek parçaları konularında Türkiye'de önemli bir yere sahiptir.

Gaziantep kimya sanayisi, önceleri tekstil sektörünün daha sonraları plastik ayakkabı sektörünün ihtiyacı olan hammaddelerin imalatı ile başlamış ve gelişmiştir. Tekstilde sektörün ihtiyacı olan harman yağı, tekstil boyaları imalatı ve tekstil boyama işlemleri, plastik ayakkabı imalatında kullanılan plastifyanlar, geleneksel sabun imalatı, sektörün oluşmasında ve gelişmesinde en önemli kalemleri oluşturmuştur.

Plastik sektörü; kapasitesi, sağladığı istihdam ve katma değer ile Gaziantep için en önemli sektörlerden biridir. Gaziantep plastik sektöründe; PVC kapı-pencere profili, ambalaj filmi imalatı, PVC ayakkabı-terlik, çuval, iplik, kumaş vb. önemli paya sahiptir.

Gaziantep'te 2000 yılında modern bir 'Gaziantep Ayakkabıcılar Sitesi' oluşturulmuştur. Sitede imal edilen her model ve kalitedeki ayakkabılar yurdun her tarafına pazarlanmaktadır.

Gaziantep kağıt ürünleri imalatı sektöründe ağırlık oluklu mukavva ve karton imalatı ile karton masura imalatındadır. Oluklu mukavva ve karton kutular gıda ve tekstil sektörlerinde ambalaj malzemesi olarak kullanılmaktadır. Karton masura imalatı yapan firmalar da tekstil sektöründe iplik ve halı imalatı ile plastik sektöründe her türlü plastik film, sera örtüsü vb. imalatı yapan firmaların ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Bölgenin canlı hayvan ihracatı merkezi konumunda olan Gaziantep'te büyük bir ham ve işlenmiş deri potansiyeli bulunmasına rağmen dericilik yeterince gelişmemiştir.

Gaziantep'te ayrıca ticaret ve sanayinin gelişimine paralel olarak otomotiv yan sanayi; yarattığı istihdam potansiyeli açısından çevre illerden gelen göç ve nüfus artışı hızı dolayısıyla inşaat sanayisi; sanayi ve ticaretin gelişmesi ile birlikte, finans ve sigortacılık sektörleri; Mersin limanına kadar olan otoyol bağlantısı, Bağdat'a uzanan demiryolu ve havaalanına sahip olmasından dolayı lojistik ve ulaştırma; Suriye ile sınır komşusu olmasından dolayı da sınır ticareti gelişmiştir.





# GAZİANTEP'E ÖZGÜ ÜRETİM ALANLARI VE ZANAATLAR:

El sanatları insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmış olup, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmek ve korunmak amacı ile ilk örneklerini vermiştir. Daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişimler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek “geleneksel” vasfı kazanmıştır. El sanatları, hemen hemen her insanda az ya da çok var olan, kendi kültüründen aldığı yaşam tarzını, ecdadının deneyimlerini ve birikimlerini bir potada eritip günümüzde insanlara bir mesaj verme becerisidir. Geleneksel el sanatlarımız geçmişi günümüze taşıma ve günümüzde yaşatma sanatıdır. El sanatları, üretildikleri çağa tanıklık eden belgeler olarak geleceğimize ışık tutan ve geçmişimizle bağlantı kurmamızı sağlayan değerler olmaları bakımından önemlidir.

Gaziantep, İlk Çağ'dan bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ev sahipliği yaptığı her farklı kültür de Gaziantep kültürünün zenginleşmesine ve kentin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu durum Gaziantep'te çok farklı el sanatlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Gaziantep'in gerek Güneydoğu gerekse de diğer bölgelerdeki illere göre el sanatları açısından farklı türleri kapsaması şehrin el sanatları bakımından zenginliğini ortaya koymaktadır. Nitekim el sanatları bakımından zengin bir il olan Gaziantep'teki geleneksel el sanatları; sedef kakmacılık, bakırcılık, kutnuculuk, aba dokumacılığı, yemenicilik, haphapçılık (nalıncılık), Antep işi el işlemeciliği, gümüş işlemeciliği, Antep kilim ve halı dokumacılığı, küpçülük, kuyumculuk, semercilik, müzikaletleriyapımcılığı olarak ifade edilebilir. Bunun yanında Gaziantep'te unutulmayayüz tutmuş haratçılık ve kendircilik gibi el sanatları da yer almaktadır.







El sanatları, turizmin gelişiminde, şehrin tanıtımında ve turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmasında önemli bir değerdir. Ülke ve bölge genelinde rastlanmayan sadece Gaziantep'e özgü olan farklı el sanatı ürünleri, Gaziantep'teki zanaatkarlar tarafından üretilmektedir. Gaziantep'in büyük bir sanayiye sahip olmasında geleneksel el sanatlarının önemi büyüktür.

Söz konusu el sanatları ülkemizin hem turizm potansiyelinin hem de turizm gelirlerinin artmasını sağlamaktadır. Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel zenginliğinden ötürü yedi bölgesinde ve her bir ilinde farklı anlam ve işlev taşıyan, turistik değeri bulunan el sanatı ürünlerini ortaya koymaktadır. Gaziantep ili de ifade edilen el sanatları açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Geleneksel el sanatlarının son yıllarda Türkiye'de alternatif bir turizm türü olarak değerlendirildiği; el sanatlarının yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gördüğü dolayısıyla bölgelerin, şehirlerin turizm etkinliklerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

**Gaziantep'e özgü zanaatların en önemli sorunları nelerdir?  
Bu sorunların aşılması için neler yapılabilir? Araştırınız.**

## GAZİANTEP VE TURİZM

Evliya Çelebi'nin, Şehr-i Ayıntab-ı Cihan (Dünyanın Gözbebeği Şehir) diye adlandırdığı Gaziantep; doğal güzellikleri, tarihi yapıları, müzeleri, antik kentleri ve yemek kültürü ile tam bir turizm cennetidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Gaziantep'te 1.127 adet kültür ve tabiat varlığı bulunmaktadır. Bunların 463'ü somut, 664'ü soyut kültür varlığı niteliğindedir.

Gaziantep ilinde artan turizm talebine bağlı olarak turist sayısı ve turizm işletmeleri de artmaktadır. Hem ülkemiz içinden diğer illerden gelen hem de uluslararası uçuşlara açılan Gaziantep Havalimanından ve sınır kapılarından giriş yapan yabancı ziyaretçilerin sayısı da net ve düzenli bir biçimde artmaktadır.

### **Kaleler:**

**Gaziantep Kalesi:** İhtişamıyla şehrin yüksek her noktasından görülebilen ve halk arasında yapımına ilişkin çeşitli rivayetler anlatılan Gaziantep Kalesi şehir merkezindedir.





Kalenin, ilk olarak Roma Dönemi'nde bir gözetleme kulesi olarak yapıldığı ve zaman içerisinde genişletildiği yapılan arkeolojik kazılar neticesinde anlaşılmıştır. Bugünkü biçimini ise Bizans İmparatoru Justinianus Döneminde M.S. 6. yüzyılda almıştır.

**Araban Kalesi:** Araban ilçe merkezinde bulunan kale, yüksek ve üzeri oldukça düz olan bir höyük üzerinde yer almaktadır. Tepe üzerinde blok taşlarla inşa edilen ve cami olarak kullanılan bir Orta Çağ dönemi kalesidir.

**Tilbaşar Kalesi:** Oğuzeli ilçesinin 12 kilometre kadar güneydoğusunda Gündoğan Köyü'nde yer alır. Tilbaşar Kalesi, M.Ö. 3000 yıllarına kadar giden ve Tunç Çağlarından itibaren iskan gören Tilbaşar Höyüğü'nün üzerinde yapılmıştır.

**Rumkale:** Fırat Nehri ile Merzimen Çayı'nın birleştiği, yüksek kayalarla örtülü bir tepe üzerine konumlanmıştır. Rumkale'deki mimari kalıntılar Geç Roma ve Orta Çağ karakteri taşımaktadır.



### Antik Kentler ve Höyükler:

**Belkıs/Zeugma Antik Kenti:** Nizip ilçesinin 10 kilometre doğusunda tepeler üzerine kurulmuş bir kenttir. Büyük İskender'in M.Ö. 330 yılında başlattığı 'Doğu Seferi'nde, Fırat Nehri'ni geçtiği yerde İskender'in komutanlarından Selevkos Nikotor tarafından 'Selevkos Euphrates' ismiyle kurulmuştur.

Bölgenin sadece bir bölümünde gerçekleştirilen kazılarda gün ışığına çıkarılan mozaikler (Çingene Kızı Mozaïği/ Mainad/Gaia, Poseidon, Oceanus ve Tetys Mozaïği) Zeugma'nın tam anlamıyla bir mozaik kenti olduğunu ortaya çıkarmaktadır.





**Dülük Antik Kenti:** Gaziantep kent merkezinin 10 kilometre kuzeyinde yer alan, bilinen ilk yerleşimi 600 bin yıl öncesine dayanmaktadır. 'Antik kent' ve 'Kutsal alan' olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.



**Yesemek Açık Hava Müzesi ve Heykel Atölyesi:** İslahiye ilçesinin 22 kilometre güneydoğusunda bulunan Yesemek Köyü'nün Karatepe sırtlarında yer alır. M.Ö. 2.000'in dördüncü çeyreği ile M.S. 8. yüzyıl arasında, Yakın Doğu'nun en büyük taş ocağı ve heykel işleme atölyesidir.

Sfenksler, kapı aslanları, oturan aslanlar, kanatlı aslanlar, Amanos Dağları'nı temsil eden Dağ Tanrısı kabartmaları ve mimari parçaların kendi doğal ortamlarında sergilendiği alan, Gaziantep Müze Müdürlüğü tarafından çevre düzenlemesi yapılarak Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir.





**Zincirli (Sam'al) Ören Yeri:** İslahiye ilçesine bağlı Fevzipaşa Bucağı'nda yer alan Zincirli Köyü'ndeki kalıntılar, eski adı Sam'al olan bir krallık kentini ve kalesini kapsamaktadır.

Yapılan kazılar neticesinde, Zincirli (Sam'al) Kenti'nin sarayları, önemli yapıların yer aldığı akropolisi ve dış surları ortaya çıkartılmış, kentin ilk kez M.Ö. 1300 yıllarında surlarla çevrildiği anlaşılmıştır. Etrafı surla çevrili, üç giriş kapısı olan yerleşimin kale kısmında bir saray kalıntısı ile karşılaşmıştır. Ele geçirilen kalıntılardan sarayın 'Hilani' olarak adlandırılan çok katlı bir yapı olduğu anlaşılmıştır. Bu eserler M.Ö. 9-7. yüzyıllar arasındaki Geç Hitit sanatının en güzel örneklerini oluşturmaktadır.

**Karkamış Harabeleri:** Gaziantep'in Karkamış İlçesi yakınında, Fırat'ın batı kıyısında, Türkiye-Suriye sınır hattı üzerinde, Yakın Doğu arkeolojisinin en önemli yerleşimlerinden birisidir.

Yapılan kazılar sonucunda bulunan kabartmaların çoğunluğu Geç Hitit Dönemine tarihlenmektedir. Bu kabartmalar, Tanrıça Kupapa ve onun adına yapılan tören alayındaki askerlerin, rahiplerin, çeşitli hayvanları taşıyan işlerin, uzun ve düz kılıçlarla silahlanmış prenslerin, savaş arabalarının, karışık yaratıkların, koruyucu hayvanların yer aldığı tören alayı betimlemeleriyle M.Ö. 1.000 yıl başlarındaki yaşam biçimine, giysilerine ve kültürüne ışık tutmaktadır. Karkamış kabartmalarının büyük çoğunluğu Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.



**Tilmen Höyük:** İslahiye'nin Yeliburun Köyü'nün 2 kilometre batısında yer almaktadır. Yapılan arkeolojik kazılar neticesinde höyüğün üzerinde anıtsal yapılar ortaya çıkartılmıştır. Tilmen Höyük'ün Yamhad Krallığına bağlı bir prenslik olduğu düşünülmektedir. Bölge tarihinin M.Ö. 4.000 yılında başladığı ve M.Ö. 3000 yılının son döneminde büyük bir şehir olduğu anlaşılmıştır.

**Sakçagözü (Coba Höyük):** Gaziantep – Adana karayolunun 50. kilometresinde Nurdağı ilçesinde yer almaktadır. Geç Hitit döneminin, önemli merkezlerinden biridir. Yapılan kazılarda M.Ö. 1.000'in ilk çeyreğine ait Geç Hitit Krallık Çağına ait kent açığa çıkarılmıştır. Hitit Dönemine ait yapılar, şehri çevreleyen surlar, saray kalıntıları, yapıları süsleyen ortostatların yanı sıra Hitit üslubundaki eserler, süslü kabartmalar ve heykelcikler de bulunmuştur. Bulunan eserler Berlin'de Vorderasiatische Müzesi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

**Cıncıklı Ören Yeri:** İslahiye ilçesine bağlı Altınüzüm Beldesi'nde bulunmaktadır. Burada bulunan yapıların içerisinde en büyüğü, duvarları yaklaşık 0.50-0.70 metre yükseklikte kalabilmiş olan kilisedir. Kilise içerisindeki döşeme mozaikli olup, salon kısmındaki tabana zürafa, fil, ayı, kaplan gibi bölgeye yabancı hayvanlar ile kuş ve bitki motifleri serpiştirilmiştir. Muhtelif yerlerde, panolar içinde Grekçe ve Süryanice yazıtlar görülmektedir. Yazılı mozaikler ilk paleografik tespitlere göre en erken M.S. 7-8. yüzyıllara tarihlenmektedir. Günümüzde koruma amaçlı olarak üzeri toprakla kapalı olarak tutulmakta ve bu alanda kazı yapılması planlanmaktadır.

**Dolmen Mezarları:** Araban ilçesindeki Ballık Köyü ve Küçük Karakuyu Köyü'nün sınırları içerisinde yer alır. Kalker yapıları arazide bulunan bu mezarların 26 tane olduğu tespit edilmiş olup, Bronz Çağı dönemine ait olduğu sanılmaktadır.





**Anıt Mezarlar:** Araban ilçesinin Elif, Hisar ve Hasanoğlu köylerinde yer almaktadır. Bu üç anıtın askeri ve ticari anlamda Fırat'a paralel olan çok önemli iki yolun kavşağında yer alması sebebiyle Roma Dönemi'nde bölgedeki zengin, asil, üst düzey yönetici veya yüksek rütbeli askerler için yapılmış olduğu düşünülmektedir. Anıt mezarlar, M.S. 2.-3. yüzyıla tarihlenmektedir.

### **İbadethaneler:**



Tarihî Gaziantep camileri, Selçuklu ve Osmanlı şehirleşme geleneklerinde olduğu gibi yerleşimin en küçük birimini meydana getiren mahallelerin merkezini oluştururlar. Söz konusu camiler kentin silüetine sağladıkları görsel katkının yanı sıra, şehirdeki konumları ve yapım tarihleri ile tarihsel gelişimin izlenmesine olanak sağlayan belgesel nitelikleri ile de vazgeçilmez mimari zenginliklerdir.

Neredeyse tümünün yapımında kesme taş kullanılan tarihî Gaziantep camileri, plan ve süsleme bakımından birbirinden farklıdır.

Bölgede 1822 tarihinde meydana gelen deprem ve özellikle de Antep Harbi sırasında Fransızların, şehre hedef göstermeksizin attıkları top mermileri bu yapılarda oldukça büyük tahribata neden olmuştur. Savaş sırasında özellikle hedef alınmaları nedeniyle yıkılan minareler, savaş sonrasında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir.



**Gaziantep'teki camilerden, özgün mimariye sahip olanlardan bazılarını tanıyalım.**

**Kurtuluş Camii:** Gaziantep'in Tepebaşı Mahallesindedir. 1892 yılında kilise olarak yapılan cami önceleri kilise ve cezaevi olarak kullanılmıştır. Bir tarih hazinesi gibi eski ihtişamından hiç bir şey kaybetmeyen Kurtuluş Camii, Gaziantep'in en büyük camilerindendir.

**Ömeriye Camii:** Gaziantep'te bilinen en eski camidir. Halife Hz. Ömer zamanında yapıldığı, ya da Hz. Ömer'in kızıdan olma torunu Emevi Halifesi Ömer Bin Abdülaziz tarafından yaptırıldığı söylendiği gibi, birincisinin yaptırıp ikincisinin onarttığı hakkında da söylentiler de vardır. Caminin bir diğer adı da 'İki Ömer' anlamında "Ömereyn" olması bu tezi güçlendirir. Cami, bugünkü şeklini 1786 yılında almıştır. Ayrıca 1850 tarihli bir onarım kitabesi vardır. Caminin taç kapısı ve mihrabı siyah-beyaz taşlarla örülmüştür. Avluda siyah, beyaz ve pembe kesme taşlar desenli olarak döşenmiştir. Minare şerefesinin korkuluklarında oyma taş işçiliğinin güzel örnekleri görülmektedir. Hatta minarenin bedeninde Antep Savunmasının dehşetli günlerinden kalan mermi ve şarapnel parçalarının izlerini görmek mümkündür.

**Şeyh Fethullah Camii:** Vakfiyesinde belirtildiği üzere 1563 yılında yapılmıştır. Halk arasında daha çok Şih Camii olarak bilinir. Özellikle mihraptaki taş işçiliği ve desenler ile dikkat çeker.

**Nuri Mehmet Paşa Camii:** Çukur Mahallesi Suburcu Caddesi üzerindedir. Şer-i Mahkeme Sicillerinden ve bir fermanın anlaşılacağı üzere Nuri Mehmet Paşa tarafından 1786 (Hicri 1200) yılından bir kaç yıl önce yaptırılmıştır. Harim mihraba paralel, tek sıra dört kare gövdeli ayakla enlemesine ikiye ayrılmıştır. Mihrap önü kubbe ile yanlar çapraz tonozla örtülüdür. Son cemaat mahalli ise beş kubbelidir. Dış avlu ile son cemaat yerinin birleştiği bölümde klasik Osmanlı tarzındaki iki şerefeli minare yükselir. Mihrap; sarı, siyah, bordo renkli mermer malzeme ile zikzak motif ihtiva eden süslemeye sahiptir. Mihrabın yanlarında birer balkon minber mevcuttur. Girişin üzerinde ahşaptan yapılmış bir bey mahfili bulunur. Mahfil kalem işi ile yapılmış çeşitli geometrik ve bitkisel motifleri ihtiva eder. Gaziantep Savunmasında zarar gören cami, 1954 yılından itibaren müze olarak hizmet vermiştir. 1968 yılından sonra onararak yeniden ibadete açılmıştır.

**Karatarla Camii:** Karatarla Mahallesi Eski Saray Caddesi üzerindedir. İlk olarak mescit şeklinde inşaa edilmiş, Gergerizade Halil Çavuş adında bir hayırsever tarafından genişletilerek camiye çevrilmiş, 1775 yılında ise bugünkü şeklini almıştır. Zincirli Camii olarak da bilinir. Minaresinin, Fransız işgali sırasında yıkılan külâh kısmı yeniden yapılmıştır. Kare planlı bir kaide üzerine oturan minare, burma taş oyma gövdelidir. Gaziantep'teki cami minareleri içerisinde en zarif olanıdır.

**Boyacı Camii:** Hamdi Kutlar Caddesi ile Kutlar Sokağı'nın birleştiği yerde bulunmaktadır. Cami 13. yüzyıl başlarında yapılmış ve son şeklini 1575 tarihinde almıştır. Bazı kaynaklar ilk yapılış tarihini 1211 olarak verir. Arşiv kitabelerinde Kadı Kemalettin, Boyacıoğlu, Boyacızade, Cami-i Kebir(Ulu Camii) olarak da anılır. Caminin özelliklerinden birisi de minberin alttan kızaklı olması ve duvarda özel olarak yapılan bölmesine girip çıkabilmesidir. Avlu girişinin sağında tek şerefeli çokgen gövdeli peteksiz bir minaresi bulunmaktadır. Ayrıca Gaziantep'in en büyük camilerinden olan Boyacı Camii'nin içindeki ince ahşap işçiliği dikkat çekicidir.

**Ali Nacar Camii:** Tabakhane bölgesi Yaprak Mahallesi'nde bulunmaktadır. 14. yüzyılda inşa edildiği sanılmaktadır. Vesikalarda, Ali adında bir marangoz tarafından yaptırıldığı görülmüştür. Eskiden adı Aliyünnacar olarak da geçmektedir. Minberi mermerden yapılmıştır. Vaiz kürsüsünün ahşap işçiliği ve kalem işleri dikkat çekicidir.

**Alaüddevle Camii:** Uzun Çarşı'nın batısında Eski Saray Caddesi'ndedir. Halk arasında Ali Dola Camii adıyla da bilinmektedir. 1479-1550 yılları arasında hüküm süren son Dulkadiroğlu Beyi Alaüddevle Bozkurt Bey zamanında yaptırılmıştır. Sadece minaresi yıkılmadan günümüze ulaşabilen cami, 1903-1909 yılları arasında halk tarafında imece usulü ile yaptırılmıştır. Toplanan para kubbe yapımına yetmeyince Sultan Abdülhamit'ten yardım alınmıştır. İnşaat sırasında Gaziantep'in o dönemdeki 32 mahallesinden gönüllüler çalışmıştır. Minarede, Memlûk sanatının etkileri görülür. Ayrıca yan duvar pencerelerinin etraf silmelerinin büyük ebatta yapılması ve içerideki mihrap süslemeleri ise barok özellikleri ihtiva eder.

## Diğer ibadethaneler:

**Kendirli Kilisesi:** Kent merkezinde Atatürk Bulvarı üzerinde, Öğretmenevi bitişiğinde bulunmaktadır. Kilisenin ilk yapımı 1860 yılıdır. Adını, kilisenin keşişlerinin bellerine kendir urganı sarmalarından almıştır. Gaziantepli Katolik Ermenilerin kilisenin inşasında maddi yönden zorlandıklarından Fransa Kralı III. Napolyon'dan, Fransız misyonerlerinden maddi destek alınarak yapılmıştır. Daha sonra kullanılmaz hale gelen kilisenin yeniden yapılması için geniş kapsamlı yardım kampanyası düzenlenmiştir. Eski kilise yıkılarak yerine 1898 yılında şimdiki kilisenin inşasına başlanmış, yapımı iki yıl sürmüş ve 1900 yılında büyük bir törenle açılışı yapılmıştır. Kilisenin planı Roma'daki Saint Fransua Kilisesi'nden örnek alınmıştır. Günümüzde toplantı salonu ve öğretmenevi olarak kullanılmaktadır.

**Nizip Fevkani Kilisesi:** Nizip ilçe merkezinde bulunmaktadır. Bizanslılar döneminde yapıldığı tahmin edilmektedir. Bir dönem depo ve han olarak kullanılmıştır.

**Aziz Bedros Kilisesi:** 1723 yılında yapıldığı tahmin edilen kilise 2005 yılında, belediyenin yol açma çalışmaları esnasında ortaya çıkmıştır, batı yönünde iki ana giriş kapısı bulunmaktadır. Oldukça tahrip olan kitabesine göre, Aziz Meryem'e adanmış olan kilise, VIII. Patrik Bedros Krikor Katolikos başkanlığında yapılmıştır. Kesme taştan yapılan kilisede pembe mermer ve bazalt taş süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. İyi derecede korunmuş olan kilise günümüzde Ömer Asım Ersoy Kültür Merkezi olarak Hizmet vermektedir.

**Havra (Sinagog):** Halep Salnameleri'nde ilk yapılış tarihi 1886 olarak geçmektedir. Yapı, kent merkezinde, Düğmecî Mahallesi'ndedir.

## Kasteller:

Gaziantep'ten başka bir şehirde örneğine rastlanmayan kasteller; kısmen veya tamamen yer altında inşa edilen ve abdest alma, ibadet etme, temizlenme, dinlenme amacıyla kullanılan su yapılarıdır. Genellikle bir cami veya külliye ile bağlantılı olarak inşa edilir.

Su mimarisinin eşsiz örneklerinden olan bu kastellerden günümüze ulaşanlar;

1-Piştirici Mescidi ve Kasteli

2-Kozluca Kasteli

3-Şeyh Fethullah Kasteli

4-İhsan Bey Mescidi Kasteli

5-İmam-ı Gazali Kasteli

6-Ahmet Çelebi Kasteli

## Hamamlar:

Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde Ayıntab'ı anlatırken hamamlarından bazılarının ismini vererek hamam sayısının fazlalığına dikkat çekmiştir. Eskiden her evde banyonun bulunmadığı dönemlerde her mahallede açılan hamamlar halkın önemli bir ihtiyacını karşılamıştır. Hamamlar aynı zamanda sohbet, yemek ve eğlenceyi de içeren etkinliklerle sosyal hayatın bir parçası olan yerlerdir.

Bir zamanlar 30 civarında hamamın bulunduğu söylenen Gaziantep'te, günümüzde eski ve tarihi değeri bulunan hamam sayısının 17 olduğu tespit edilmiştir.

Günümüze kadar gelebilen tarihi hamamlardan bazıları şunlardır:

1-Naib Hamamı

2-Tabak Hamamı

3-Şeyh Fethullah Hamamı

4-Hüseyin Paşa (Tuğlu) Hamamı

5-Paşa Hamamı

6-Keyvanbey Hamamı

7-İki Kapılı Hamam

8-Eski Hamam

9-Pazar Hamamı





**Hanlar:**

Selçuklu ve Osmanlı sivil mimari yapıları arasında önemli yeri olan hanlar, tasarımlarına uygun olarak ticari amaçlı kervan sahiplerinin ve seyahat eden yolcuların geceyi rahat ve emniyet içerisinde geçirebilmeleri için inşa edilmiştir. Gaziantep hanları aynı zamanda hem misafirhane hem de pazar olan ayrıca harp zamanlarında erzak ve mühimmat ambarı olarak hizmet veren abidevi yapılardır.

Kayıtlara göre Gaziantep'te zamanında 31 han bulunmaktaydı. Bunlardan bir kısmı yıkılmış, bazıları ise mimari yönden değişikliğe uğrayarak yok olmuşlardır.

Halen yaşamlarını sürdüren hanlar; Şıra Hanı, Tuz Hanı, Paşa Hanı (Lala Mustafa Paşa Hanı), Mecidiye Hanı, Bayazhan, Emir Ali Hanı, Anadolu Hanı, Kürkçü Hanı, Belediye Hanı, Elbeyli Hanı, Yeni Yüzükçü Hanı, Pürsefa Hanı, Tütün Hanı, Hacı Ömer Hanı, Büdeyri Hanı, Millet Hanı, Eski Buğday Hanı, Anadolu Hanı, Gümrük Hanı ve Yeni Han'dır.

**Bayazhan:** Bir tütün tüccarı olan, o dönemde Gaziantep'in Hasankeyf tütününü kendine ait olan deve kervanı ile Mısır'a ihraç eden Bayaz Ahmet Ağa, Bayazhan'ı ortağı ile birlikte, Halepli mimar ve taş ustalarına yaptırmıştır. Yapımına 1905 yılında başlayıp 1909 yılında tamamlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası İngilizler, Antep'i işgal ettiklerinde, Bayazhan'ı karargâh olarak kullanmışlardır. Hanın bir bölümü ise Antep savunması yıllarında hapishane olarak kullanılmıştır. Gaziantep'te ilk sinema filmi Bayazhan'ın büyük salonunda gösterilmiştir.

**Anadolu Hanı:** Hanın ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber 19. yüzyılın başlarında inşa edildiği tahmin edilmektedir. Osmanlı han mimarisi içinde iki avlulu, iki katlı hanlar grubuna girmektedir. Yapı "yolcu hanı" olarak inşa edilmiş olup, zemin katındaki mekanlar depo ve ahır olarak, üst katlarda yer alan odalar ise yolcuların konaklaması amacıyla yapılmıştır.

**Gümrük Hanı:** Şekeroğlu Mahallesi Gümrük Caddesi No:14 adresinde bulunan han geçmişte yolcu hanı olarak kullanılmıştır. Tarihi Gümrük Hanı restore edilerek, el sanatlarını gelecek nesillere aktarmak, tanıtmak amacı ile "Yaşayan Müze Tarihi Gümrük Hanı" olarak hizmet vermektedir.

**Pürsefa Hanı:** Gaziantep Mevlevihanesinin karşısında yer alan Pürsefa Hanı'nın kapısındaki kitabede, yapım tarihi olarak 1887 yılı yazıyor. Ancak han, bu tarihten önce 2 defa yanmış. İlk inşa tarihinin 400 yıl önce olduğu tahmin ediliyor. Tarih boyunca, konaklama ve sabun imalâthânesi gibi çeşitli amaçlar için kullanılan han, 2008 yılında restore edilerek Gaziantep'e kazandırılmış. Günümüzde turistik eşya satan dükkânlar, lokanta, kafeterya ve tatlıcı dükkânlarının yer aldığı bir turistik mekân olarak hizmet veriyor.

**Bedestenler ve Çarşılar:**

**Zincirli Bedesten:** 1781 yılında Darendeli Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Halk arasında Kara Basamak Bedesteni olarak da bilinmektedir. Tek katlı L şeklinde bir plana sahiptir. Doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde uzanan iki koldan oluşan yapıda toplam 73 dükkan bulunmaktadır.

2008 yılında restore edilerek, turistik hediyeler ve gıda ürünlerinin satıldığı otantik bir çarşıya dönüştürülmüştür.





**Kemikli Bedesten:** Asıl adı Mecidiye Bedesten'i'dir. 1865 yılında Müftü Hacı Osman Efendi tarafından yaptırılmıştır. 72 dükkanın bulunduğu Kemikli Bedesten, her biri iki bölümden oluşmuş, dikdörtgen planlı ve kesme taştan yapılmış bir eserdir.

Günümüzde aktif biçimde kullanılan Kemikli Bedesten'de tekstil ürünleri satıcıları, aktarlar ve kuyumcular faaliyet göstermektedir.

### **Bakırcılar Çarşısı:**



Genel olarak 'Bakırcılar Çarşısı' olarak adlandırılan ancak birçok el sanatı esnafı ile aktarın üretim yaptığı bir çarşılar kompleksidir. Çarşıya adını veren bakırcılık sanatı varlığını günümüzde de yoğun bir şekilde devam ettirmektedir.

Bakırcılar Çarşısı ile yan yana olan Uzun Çarşı ile Kürkçü Hanı da el sanatları ürünleri, yöreye özgü yiyecek-içecekler, baharatlar ile hediyelik ve antik eşyaların satıldığı otantik çarşılardır.

### **Almacı Pazarı:**

Gaziantep'te 'yöresel ve organik ürün' denilince akla ilk gelen yer olan tarihi Almacı Pazarı, 250 yıllık geçmişiyle ahilik anlayışı, kültürel tarihî ve kuşaktan kuşağa aktarılan meslekleriyle öne çıkıyor. Geçmişte elmanın nadir bulunması ve bu tarihi pazarda tane ile satışa sunulması nedeniyle Almacı/Almacı Pazarı ismiyle anılmıştır. Pazarda, çeşitli baharatlar, Antep fıstığı, kışlık kuruluklar, acılı acısız salçalar, şire türleri, sucuk, pestil, muska ve kuru üzüm satılıyor. Çarşı, ziyaretçilerine Gaziantep'in toprağında yetişen tüm ürünlerin koleksiyonunu sunuyor.



## Gastronomi Kenti Gaziantep:

Gaziantep, “Türkiye’de gastronomi turizmi amacıyla ziyaret edilmek istenen şehirlerin başında gelmektedir.

Gaziantep mutfağı Türk ve dünya mutfakları arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu sebeple Gaziantep, 2015 yılı Nisan ayında gastronomi dalında UNESCO yaratıcı şehirler ağı üyeliğine hak kazanmıştır. Gaziantep’in UNESCO tarafından Gastronomi alanında seçiminde, Gaziantep’te nesiller boyu bir miras titizliği ile tariflerin aktarılması, yemek yapımında kullanılan malzemelerin kalitesi ile lezzet veren baharatların, salçaların, sosların ve karışımların, hazırlanmasında ve pişirilmesinde gösterilen becerinin etkisi olmuştur.

300 yemek çeşidine sahip olan Gaziantep bu alanda en çok yemek çeşidi ile Türkiye’de ilk sıradadır. Kebab ve et yemekleriyle meşhur olan Antep mutfağında Alaca çorba, altı ezmeli kebab, arap köftesi, firik pilavı, baklava, beyti, börk aşı, çağla aşı, çağırtlak kebabı, yuvarlama ve yenidünya kebabı gibi birçok yemek türü bulunmaktadır.



## Müzeler:

**Daha önce ziyaret ettiğiniz müzeler varsa, izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Binlerce yıllık tarihi ve zengin kültürüyle göz kamaştıran Gaziantep söz konusu zenginliklerinin sergilenmesi amacıyla açılan müzeleriyle bir ‘Müzeler Kenti’ haline gelmiştir. Gaziantep’te bulunan arkeolojik eserler, dünyanın en büyük mozaik teşhiri, zengin mutfak kültürü, geleneksel yaşam tarzı, Antep Savunması, cam eserlerin her biri kendilerine özgü müzelerinde ziyaretçilerine tanıtılmaktadır.

Gaziantep’te çok sayıda müze bulunmaktadır. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Hasan Süzer Etnografya Müzesi, Gaziantep Savaş Müzesi, Gaziantep 15 Temmuz Demokrasi Müzesi, Kongre ve Kültür Merkezi, Emine Göğüş Mutfak Müzesi, Ömer Ersoy Kültür Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi, Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi, Medusa Cam Eserler Müzesi, Atatürk Anı Müzesi, Yesemek Açık Hava Müzesi, Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi, Bakır Eserler Müzesi, Hamam Müzesi, Fıstık Müzesi, Şahinbey Savaş Müzesi, Gaziantep Zooloji ve Doğa Müzesi, Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi bunlara örnek olarak gösterilebilir.



**Bu müzelerden bazılarını tanıyalım:**

**Zeugma Mozaik Müzesi Kongre ve Kültür Merkezi:** Muhteşem Zeugma mozaiklerinin yanı sıra dünyadaki en büyük Bizans mozaikleri koleksiyonuna sahip müze, gerek bünyesindeki mozaiklerin zenginliği, gerek müzenin büyüklüğü bakımından dünyanın en büyük mozaik müzesidir.



**Gaziantep Arkeoloji Müzesi:** Müze, 3.500 metrekarelik teşhir alanına sahiptir. Gaziantep ve çevresinden, taşınabilir 1.752 adet kültür varlığı kronolojik sırayla sergilenmektedir.

**Hasan Süzer Etnografya Müzesi:** Müzede, ziyaretçilere eski zamanlardaki Antep halkının ev yaşantısı ve etnografik yapısı mankenlerle sergilenmektedir.

**Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi:** Gaziantep Kalesi içerisinde yer alan müzede İstiklal Savaşı'nda ki kahramanca mücadele 79 pano, 41 rölyef, 52 heykel, 13 büst, 125 portre ile ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır.





**Gaziantep 15 Temmuz Demokrasi Müzesi:** Türkiye’de ilk ve tek olma özelliği taşıyan müze, 15 Temmuz 2016 kalkışma gecesinde anbean neler olduğuna dair görüntüler içermekte ve millî şahitliğimizin bir nişanesi olarak Gaziantep İstasyon Parkı içerisinde halkımızın hizmetine sunulmaktadır.



**Hamam Müzesi:** Daha önceleri Paşa Hamamı (Lala Mustafa Paşa Hamamı), olarak hizmet veren yapı, aslına sadık kalınarak, hamam araç gereçleriyle ve balmumu heykel ve maketlerle hamam kültürü hakkında bilgi vermektedir.



**Fıstık Müzesi:** Dünya’nın ilk ve tek fıstık müzesidir. Fıstık Park içerisinde yer alan müze, Antep fıstığının üretim aşamalarını mekatronik heykellerle sergilemektedir.





## Şehrimiz Gaziantep

**Emine Göğüş Mutfak Müzesi:** Gaziantep mutfak kültürünü tanıtmayı amaçlayan, Gaziantep mutfağında kullanılan araç ve gereçlerin teşhir edildiği ve unutulmaya yüz tutmuş yöresel yemeklerin görseller halinde sergilendiği müze, Türkiye’de kurulmuş ilk mutfak müzesi özelliğine de sahiptir.



**Atatürk Anı Müzesi:** Müzede, 29 Ocak 1933 tarihinde Gaziantep’i ziyaret eden Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün kullandığı eşyalar ile dönemin Gaziantep’i, Gaziantep Savunması, hem eserlerle hem de görsel sunumlarla teşhir edilmektedir.



**Gaziantep Savaş Müzesi:** Antep Savunması destanının bilinmeyen yönlerini gözler önüne sermektedir. Panolar, savaş aletleri sergisi ve etnografik eserlerin yanı sıra ‘İmalat-ı Harbiye’, ‘Boş Kovan Toplayan Kahraman Çocuklar’, ‘Çello’nun Eminesi’nin Savaşa Daveti’ gibi mizansenler heykellerle canlandırılmıştır.



## Gaziantep'te Önemli Doğal Alanlar ve Parklar:

**Hızır Yaylası:** İslahiye ilçesi Altınüzüm beldesinin 20 kilometre batısında bulunan yaylalar topluluğudur. Deniz seviyesinden 1300-1500 metre yükseklikte olan yayla “ Turizm Merkezi ” ilan edilmiştir.

**Sof Dağı Yaylası:** Güneydoğu Torosların uzantısı olan Sof dağlarının üzerinde bulunan Sof Dağı Yaylası, Gaziantep şehir merkezine yakın olmasından dolayı hafta sonları yoğun ziyaretçi almaktadır. Sofdağı Yaylası; Gaziantep Platosunu yüksekten seyretmek,doğa ile baş başa kalmak, gürültüsüz, kuş sesleri ve su şırıltıları arasında doğa yürüyüşü, kamp ve piknik yapmak için ideal bir yerdir.

**100. Yıl Atatürk Kültür Parkı:** Orta Doğu ve Balkanlar'ın en büyük ve en uzun kültür parkı olmaya aday bu alanda mesire alanları, eğlence ve dinlenme alanları, amfi tiyatrolar, tören ve dinleti alanları, Masal Park, Botanik Bahçesi, Planetarium (Gezegenevi), çay bahçeleri ve sosyal tesisler bulunmaktadır.

**Gaziantep Hayvanat Bahçesi:** Burç Ormanları içinde kurulan Gaziantep Hayvanat Bahçesi, büyüklüğüyle Türkiye'nin en büyük doğal hayatı koruma ve rekreasyon alanlarından biri olarak yoğun ziyaretçi çekmektedir. İçerisindeki 21 bölümlü akvaryum, yüzlerce kuş türünün rahatlıkla uçabildiği kafes, çeşitli hayvanların yazlık ve kışlık barınakları, yırtıcı hayvan kafesleri, çift tırnaklı hayvanlar için düzenlenen açık alanları, barındırdığı 250 türden yaklaşık 4.000 adet hayvan varlığıyla hizmet vermektedir.



Gaziantep, Türkiye'nin en geniş alanına sahip hayvanat bahçesi, kasteller, tarihî camiler, livas ismi verilen su kanalları, mesire alanları, yaylalar, tarihî Antep evleri, bedestenler Erikçe Kent Ormanı Kayak Merkezi, Gaziantep Gezegenevi ve Bilim Merkezi, Gaziantep Botanik Bahçesi, yapay vadiler ve devasa parkların yanı sıra Gaziantep'in ülkenin en büyük sanayi ve ticaret şehirlerinden birisi olması diğer turizm çekim unsurları olarak gösterilebilir.

Gaziantep av turizmi bakımından zenginlikleri olan bir bölgededir. Fırat Nehri ve Tahta Köprü Baraj Gölü etrafında çeşitli av hayvanları mevcuttur. Şehirde sportif amaçlı olta balıkçılığı da gerçekleştirilmektedir. Gaziantep'te bulunan Tahtaköprü Baraj Gölü, Hancağız Baraj Gölü, Alleben Göleti, Şahinbey Burç Göleti, ve Fırat Nehri kıyısı bu aktivite için uygun yerlerdir.

Belirli dönemlerde meraklılar kuş gözlemciliği için şehre gelmektedir. Özellikle Fırat'ın aşağı kıyıları olmak üzere Tahtaköprü Barajı, Sof Dağı Yaylası, Nizip ilçesine bağlı Belkıs, göçmen kuşların göçleri için güzergâh oluşturmaktadır.

Eğitim amaçlı yamaç paraşütü Nurdağı ilçesi Sakçagözü beldesi ve Gaffur Baba Tepesi sınırlarındaki Akyokuş civarında yapılabilmektedir.

**Gaziantep'in, turizm açısından ülkemiz ekonomisine yeterince katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız?**

## GAZİANTEP’TE ULAŞIM



Gaziantep kara, hava ve demiryolu ulaşım imkânları ile önemli bir geçit noktasıdır. Kara ulaşımında güneyden ve Akdeniz’den doğuya ve kuzeye giden yolların kavşağındadır.

Şehir içi ulaşım; otobüs, dolmuş, taksi ve hafif raylı sistem ile sağlanmaktadır. Tarsus-Adana-Gaziantep-Şanlıurfa Otoyolu’ndan şehrin çeşitli yollarına bağlantıların verildiği çevre yolu ile şehir içinde yapımı tamamlanan köprülül kavşaklar şehir içi ulaşımı kolaylaştırmaktadır.

Gaziantep demiryolu, Adana – Malatya demiryolunun Narlı İstasyonu’nu Halep-Bağdat Demiryolu’na bağlar. Ayrıca Fevzipaşa’dan geçen Halep Ekspresi de Gaziantep’in İslahiye İlçesi sınır kapısından Suriye topraklarına girer. Gaziantep demiryolu ağı, yurt dışı bağlantılara da sahiptir. Irak ve Suriye ile bağlantısı olan demiryolu, ulaşım anlamında önemli olanaklar sağlamaktadır.

1976 yılında hizmete giren Gaziantep Havaalanı, 1993 yılında uluslararası taşımacılığa açılmıştır. Şehir merkezine 19,6 km uzaklıktadır. Gaziantep Havaalanı, yeni pist ve terminal binası tamamlanarak Türkiye’nin ve özellikle bölgemizin Orta Doğu’ya açılan hava trafiğinin merkezi durumuna gelmiştir.

Gaziantep şehir içi ulaşımı için belediye otobüsleri, özel halk otobüsleri, hafif raylı sistem ve dolmuş bulunmaktadır.

Ulaşımdan kaynaklı yaşanabilecek sorunlar başta olmak üzere, acil durumlarda ulaşmamız gereken numaraları bilmemizde fayda var.

**Acil Çağrı – Ambulans:** 112

**Alo Trafik - Polis İmdat:** 155

**Jandarma:** 156

**Yangın İhbar:** 110

**Orman Yangını:** 177



# ÜNİTE 5

## ŞEHRİMDE BEN



### GAZİANTEP'TE KÜLTÜR VE SANAT

Şehrin kültür ve sanat imkânları denildiğinde kütüphaneler, tarihî ve turistik mekânlar, bilim, eğitim ve sanat merkezleri, sanat galerileri, sinemalar, tiyatrolar, sanat etkinlikleri ve şenlikler akla gelir.

*Gaziantep ilimizi kültür ve sanat imkânları bakımından tanıyalım.*

#### Gaziantep'te Kütüphaneler:

Gaziantep'te tarihsel süreç içerisinde çeşitli kütüphaneler kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Gaziantep'teki bilgi ihtiyacı; medrese, cami, mescit ve tekkelerde kurulan daha çok kitaplık diyebileceğimiz mahiyetteki kütüphaneler tarafından karşılanmıştır. Bu dönemin iki önemli kütüphanesi Zülkadriye Medresesi Kütüphanesi ve Hüseyin Ağa Medresesi Kütüphanesi'dir. Cumhuriyet devriyle, Gaziantep'te Muallimler Birliği Kütüphanesi, Türk Ocağı Kütüphanesi ve bazı okul kütüphaneleri kütüphanecilik hizmeti vermişlerdir. 1932 yılında halkevinin kurulmasıyla birlikte Halkevi Kütüphanesi Gaziantep şehrinin bilgi ihtiyacını karşılamıştır. Halkevlerinin kapatılmasından sonra buradan devredilen kitaplar ve vatandaşların bağışlarıyla Gaziler Caddesi'nde Balıklı Mescidi olarak olarak kullanılan yerde 1955 yılında Halk Kütüphanesi kurulmuştur. Şehrin büyümesi, kullanıcı sayısının artması ve mevcut kütüphane yapısının ihtiyaca cevap verememesinden dolayı 1973 yılında bu gün kullanılan Akyol Mahallesi'ndeki yeni binasına taşınmıştır. 2008 yılında önemli bir yenileme geçiren İl Halk Kütüphanesi bugünkü modern haline dönüşmüştür.

Günümüzde, Gaziantep il merkezinde ve ilçelerinde hizmet veren halk kütüphanelerinin yanı sıra belediyeler tarafından hizmete sunulan kütüphaneler, kitaplıklar, eğitim merkezleri gibi mekânlar şehrin çeşitli yerlerinde bulunmaktadır.



Kentte kitap, kütüphane ve araştırma hizmeti veren başlıca kurumları tanıyalım:

### **Münif Paşa İl Halk Kütüphanesi ve İlçe Halk Kütüphaneleri:**



1955 yılında Halk Kütüphanesi olarak kurulun kütüphane, 1973 yılında günümüzde de hizmet vermekte olduğu Akyol Mahallesi'ndeki binasına taşınmıştır. 2008 yılında önemli bir yenileme geçiren Münif Paşa İl Halk Kütüphanesi bugünkü modern haline dönüşmüştür.

Kütüphanede; çocuk bölümü, bilgi erişim merkezi, süreli yayınlar bölümü, araştırma bölümü, Osmanlıca bölümü, görme engelliler bölümü, çizgi roman kitaplığı, Atatürk Okuma Salonu ve serbest çalışma salonları ile kullanıcılarına hizmet vermektedir. Ayrıca çok amaçlı salonunda konferans, söyleşi, imza günü, film gösterimi, müzik dinletisi gibi etkinliklerle; güzel sanatlar galerisi bölümünde resim, fotoğraf ve el sanatları sergileri düzenlenmektedir.

Gaziantep'in ilçelerinde bulunan halk kütüphaneleri de okuyucularına hizmet vermektedir.

### **Gaziantep Kent Arşivi:**

Gaziantep Kent Arşivi, kentin tarihî sosyal, ekonomik, idari, kültürel vb. değerlerinin kaydedildiği, kentin hem geçmişini hem de gündelik yaşantısını belgeleyen; görsel-işitsel, yazılı, basılı ve elektronik bilgi kaynaklarının yer aldığı kütüphane ve dijital arşiv koleksiyonundan oluşmaktadır.

2000'e yakın basılı eser ve yaklaşık 60.000 materyalin yer aldığı dijital arşiv koleksiyonları, bilgi ve belgeye ihtiyaç duyan araştırmacılara hizmet vermektedir.

### **Gaziantep Çocuk Kütüphanesi:**

Gaziantep Çocuk Kütüphanesi, Türkiye'nin ilk uygulamalı çocuk kütüphanesi özelliği taşımaktadır. 2017 yılında açılan kütüphane 12 yaşa kadar çocuklara hitap etmektedir. Koleksiyonunda 14.000 kitap bulunan kütüphanede macera kitaplarından fantastik kitaplara, müzikli kitaplardan üç boyutlu kitaplara kadar birbirinden sürükleyici kitaplar yer almaktadır.

Kütüphanede kitapların yanı sıra çocukların bireysel ve sosyal aktivitelerini geliştirecek müzik, mozaik, drama ve resim atölyeleri de yer almaktadır. Ayrıca Çocuk Kütüphanesi, görme ve işitme engelli kullanıcılar için bilgi ve iletişim dünyasının kapılarını açarak engelsiz kütüphane hizmeti de sunmaktadır.

Bu kütüphanelerin dışında şehir merkezinde Kitap Kafe, Dijital Kütüphane, Güvenevler Çocuk Kütüphanesi, Gaziantep Sanat Merkezi Kütüphanesi, Hasan Celal Güzel Millet Bahçesi Çocuk Kütüphanesi de kullanıcılarına hizmet vermektedir.



## Gaziantep Kitap Evi:

Vatandaşlara kitap okuma alışkanlığını kazandırmak, okuma kültürünü geliştirmek, eğitim-bilgi ve kişisel gelişim konularındaki gereksinimleri karşılayarak bireylerin kendini ifade etmelerini, iletişim ve sosyal becerilerinin gelişmesini desteklemek amacıyla oluşturulan Kitap Evi aynı zamanda kitaba ulaşılabilirliği kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Kitap Evi koleksiyonu içerisinde Türk ve dünya yazın tarihinde en çok okunan kitaplar, yerel kültür ve tarih konulu kitaplar, klasikler, modern klasikler, popüler kitaplar, kişisel gelişim kitapları, çocuk kitapları gibi her yaş grubuna ve farklı alanlara hitap eden kitaplar yer almaktadır.



## GAZİANTEP'İN TARİHÎ VE TURİSTİK MEKÂNLARI:

**Tarihi ve turistik mekânlar bakımından oldukça zengin bir şehir olan Gaziantep'te ilimize kısa bir süre için gelen bir misafirinizin nereleri görmesini isterdiniz?**

Gaziantep'te mutlaka görülmesi gereken tarihî ve turistik mekânların başında müzeler ve çarşılar gelmektedir.

### Müzeler

Gaziantep'teki turistik mekanların önemli bir kısmını müzeler oluşturmaktadır. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Hasan Süzer Etnografya Müzesi, Gaziantep Savaş Müzesi, Gaziantep 15 Temmuz Demokrasi Müzesi, Kongre ve Kültür Merkezi, Emine Göğüş Mutfak Müzesi, Ömer Ersoy Kültür Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi, Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi, Medusa Cam Eserler Müzesi, Atatürk Anı Müzesi, Yesemek Açık Hava Müzesi, Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi, Bakır Eserler Müzesi, Hamam Müzesi, Fıstık Müzesi, Şahinbey Savaş Müzesi, Gaziantep Zooloji ve Doğa Müzesi, Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi bunlara örnek olarak gösterilebilir.







Gaziantep'te 'yöresel ve organik ürün' denilince akla ilk gelen yer olan tarihî Almacı Pazarı, bakır dışında da birçok el sanatı esnafının üretim yaptığı bir çarşılar kompleksinden oluşan Gaziantep Bakırcılar Çarşısı, baharatçıları ve turistik eşya satıcıları ile Kemikli Bedesten ve Zincirli Bedesten kentin önemli tarihî ve turistik mekânlarındandır.

Aşağıdaki görseller Gaziantep'in hangi alışveriş mekanlarına aittir?



Gaziantep'e gelen bir ziyaretçiye, yöreye ait hediyelik eşya ve diğer ürünler için hangi alışveriş mekanlarını önerirsiniz? Neden?



## GAZİANTEP'İN TARİHİ VE KÜLTÜREL MEKANLARI

*Gaziantep, tarihî ve kültürel mekânlar bakımından zengin bir şehirdir. Gaziantep'teki tarihî ve kültürel mekânları şu şekilde gruplandırabiliriz:*

### KALELER



Türkiye'de ayakta kalabilen kalelerin en güzel örneklerinden birisi olan Gaziantep Kalesi, şehrin tam merkezindedir. Yaklaşık 25-30 metre yükseklikte bir tepe üzerinde olan kale, Gaziantep'in nadide yapıları arasındadır. Yavuzeli ilçesinde bulunan Rumkale, Araban Kalesi ve Oğuzeli ilçesindeki Tilbaşar Kalesi de görülmesi gereken önemli tarihi ve kültürel mekânlardandır.

### ANTİK KENTLER, ÖREN YERLERİ ve ANIT MEZARLAR



Nizip ilçesindeki Belkis/Zeugma Antik Kenti, Gaziantep kent merkezine 10 km. mesafedeki Dülük Antik Kenti, Karkamış ilçesindeki Karkamış Harabeleri, İslahiye ilçesindeki Yesemek Açık Hava Müzesi ve Heykel Atölyesi, Tilmen Höyük, Zincirli (Sam'al) Ören Yeri ve Cincıklı Ören Yeri Nurdağı ilçesindeki Sakçagözü (Coba Höyük), Araban ilçesi sınırları içerisinde Elif, Hisar ve Hasanoğlu köylerindeki anıt mezarlar ve Ballık köyü ve Küçük Karakuyu köyü sınırları içerisindeki dolmen mezarlar, tarihsel ve kültürel açıdan önemi olan yerlerdir.

### CAMİLER



Tarihî Gaziantep camileri, kentin silüetine sağladıkları görsel ve fonksiyonlarına bağlı olarak yerine getirdikleri sosyal katkıyla birlikte, kent içindeki konumları ve yapım tarihleri ile bağlantılı olarak kentin gelişiminin izlenmesine olanak sağlayan kentin vazgeçilmez mimari değerlerini oluşturmaktadır. Gaziantep Savunması sırasında kentte yaklaşık 50 civarında caminin olduğu anlaşılmış fakat bunlardan bazıları yıkılarak harabe haline gelmiş ve ancak bir kısmı korunarak günümüze kadar ulaşabilmiştir.

## Gaziantep'teki tarihî camilerden bazıları şunlardır:

Kurtuluş Camii, Alaybey (Gami Bey) Camii, Ali Nacar Camii, Boyacı Camii, Şirvani (Şirvani Mehmet Efendi) Camii, Bostancı Camii, Kabasakal Camii, Ahmet Çelebi Camii, Alaüddeve (Ali Dola) Camii, Tahtani (Tahtalı) Camii, Handaniye (Handan Bey) Camii, Hacı Nasır Camii, İhsanbey (Esenbek) Camii, Eyüpoğlu Camii, Kılınçoğlu Camii, Ömeriye Camii, Ağa Cami, Kozanlı Camii, Nuri Mehmet Paşa Camii, Hüseyin Paşa Camii, Karatarla Camii, Tekke (Tekke Mevlevihane) Camii, Kozluca Camii, Hacı Veli Camii, Karagöz Camii, Kanalcı Camii, Bekirbey Camii, Çınarlı Camii, Şahveli Camii, Ayşebacı Camii'dir.

## HANLAR



Gaziantep'te vaktiyle 31 tane hanın var olduğu bilinmektedir. Bunlardan bir kısmı yıkılarak yok olmuş bir kısmı ise değişikliğe uğrayarak varlıklarını devam ettirmektedir. Günümüzde eski fonksiyonlarını kısmen veya tamamen sürdüren hanlar şunlardır: Şeker Hanı, Tuz Hanı, Paşa Hanı (Hışva Hanı/Lala Mustafa Paşa Hanı) Mecidiye Hanı, Gümrük Hanı, Güven Hanı, Kumru Hanı, Pürsefa Hanı, Sabuncu Hanı, Buğday Hanı, Emir Ali Hanı, Anadolu Hanı, Kürkçü Hanı, Belediye (Şire) Hanı, Elbeyli Hanı, Bayazhan, Yeni Han, Yüzükçü Hanı, Yemiş Hanı, Tütün Hanı, Hacı Ömer Hanı, Büdeyri Hanı, Millet Hanı ve Yeni Han.

## HAMAMLAR

Gaziantep'te Osmanlı mimarisinin önemli yapılarından olan hamamların bir kısmı halen kullanılmaktadır. 14.yy'dan bu yana yerleşim alanlarının vazgeçilmezi olan hamamlar, birçok tarihî mekan gibi teknolojiye yenik düşmüştür. Hamamlar soğukluk, ılıklik, sıcaklık olmak üzere ana bölümden oluşmaktadır.

Günümüze kadar gelebilen tarihî hamamlardan bazıları; Naib Hamamı, İki Kapılı Hamam, Şehitler Hamamı, Kale Hamamı, Hüseyin Paşa (Tuğlu) Hamamı, Şeyh Fethullah Hamamı, Paşa Hamamı, Keyvanbey Hamamı, Tabak Hamamı, Eski Hamam ve Pazar Hamamı'dır.

## KASTELLER ve LİVASLAR

Dünyada benzeri bulunmayan ve su mimarisinin eşsiz örnekleri olan Gaziantep kастelleri, farklı işlevlere sahip olarak inşa edilmiştir. Genel olarak cami altlarından geçen su kanallarının belli bir noktasına yüzeyden 30-40 merdivenle inilen ve içinde tuvaleti, yıkanma yeri, dinlenme ve abdest alma yerleri, hanımların çamaşır ve yün yıkama mekanları ve bazılarında namaz kılma alanlarının da (mescit) bulunduğu genişçe mağaramsı boşluklar oluşturulmuştur. Kasteller evlerin modern manada şehir içme suyuna kavuştuğu ve çeşmelerin yapıldığı tarihe kadar önemini korumuştur. Ayrıca suyun buharlaşma veya başka bir yolla kaybolmasını önlemek için yerin altından açtıkları livas denilen kanallarla suları belli bir merkeze (Suburcu) toplamışlar ve bu merkezden de şehre dağıtmışlardır.

Türk mimarisinde sadece Gaziantep'te bulunan bu yapılar kısmen veya tamamen yer altında bulun dukları için çok fazla dikkat çekmemiştir.

Ata yadigarı ve su mimarisinin eşsiz örneklerinden olan kастellerden 5-6 tanesi çeşitli sebeplerle yok olmuştur. Günümüze kadar gelenler ise şunlardır:

1. İhsan Bey Mescidi Kasteli
2. Pişirici Mescidi ve Kasteli
3. İmam-ı Gazali Kasteli
4. Ahmet Çelebi Kasteli
5. Şeyh Fethullah Kasteli
6. Kozluca Kasteli.





**KİLİSELER VE SİNAGOG (HAVRA)**

Osmanlı döneminde kentte yaşayan gayrimüslim vatandaşlara hizmet veren dinî yapılar gerek fonksiyonlarına bağlı olarak gerçekleştirdikleri toplayıcı etki gerekse kent içindeki konumları nedeniyle kentin karakterini belirlemede önemli görev üstlenmişlerdir.



Günümüzde Kendirli Kilisesi, Aziz Bedros Kilisesi, Nizip Fevkani Kilisesi ve Sinagog (Havra) inanç turizmi açısından dikkat çeken yapılardır.

**TARİHÎ ANTEP EVLERİ**

Tarihî Gaziantep Evleri; yüksek duvarlar arkasında, dış mekânlardan mümkün olduğunca soyutlanmış hayata (avluya) dönük yapılardır. Evlerin ikinci katında sokağa doğru yapılan konsol çıkıntılarına cumba denir. Dışı metalle kaplanan bu tür yapılar cumbalı ev olarak da adlandırılır. Evin ana girişi sokaktan hayata girişle sağlanır. Hayat etrafında ocaklık (mutfak), hazna (kiler), hela gibi mekanlar yer alır. Evler tek, iki ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Genelde iki katlı evler hâkimdir. İçe dönük yaşam tarzında kadınların gün boyu evde oluşları ve yaşamın özellikle yazları sürekli hayatta geçmesi nedeniyle buraya önem verilmiştir.

Avlu tabanında genellikle işlemeli taşlar kullanılmıştır. Hayat çevresinde ise çiçeklikler, ortasında da genellikle 'gane' adı verilen havuz bulunmaktadır. Evin üst katlarına dıştan merdivenlerle ulaşılır. Sofa etrafında sıralanmış çoğu zaman eyvanlı odalar yer alır. Yörede eyvan adı verilen bu bölümün üst tarafı kapalı olup, ön yüzü avluya bakar. Sıcak yaz günlerinde gölgeli bir mekândır. Sofaya açılan odalar çok işlevli özelliğe sahip mekânlardır. Bu odalar yeme, yatma, oturma gibi günlük yaşamı içeren fonksiyonlara cevap verecek biçimde inşa edilmiştir. Hatta eşik dediğimiz girişte yıkanma işlevi dahi gerçekleşmektedir. Oda da yatakların yerleştirildiği döşeklik, yemek kapları için kübbiye adı verilen dolap nişleri yer almaktadır. Bunlar nacar denen çok güzel ahşap işçiliğine sahiptir. Bu odalardan bina dışına da yansıyan, merdivenlerle çatı arasına çıkılan bölümler vardır. Önceleri toprak çatı olan mekânlar, daha sonra yerlerini alaturka kiremite bırakmıştır. Çatı altları havalandırmanın iyi olması nedeniyle kiler olarak da kullanılmaktadır. Genelde tavanlar ahşap kalaslar üzerine geçerken bir kısmı da bağdadi sıvaya geçmiştir. Bunların üzerine boya ve resimlerle, tavan süslemeleri yapılmıştır.

## GAZİANTEP’TE SİNEMA VE TİYATRO



Zengin bir tarihsel mirasa ve eğlence kültürüne sahip olan Gaziantep’in sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile ilişkilendirilerek ele alındığında sinemanın, kente geldiği 1923’ten günümüze şehrin eğlence kültüründe yer aldığı görülmektedir. Gaziantep’te açılan ilk sinema olan Ahşap Asri Sineması’nın ardından kısa sürede yeni sinemalar açılmış. Gaziantep’te geçmişte açılan ancak günümüzde faaliyet göstermeyen bu sinemalardan bazıları şunlardır: Dumlupınar Sineması, Nakıp Ali Sineması, Yıldız Sineması, Baydar Sineması, Şehir Sineması, Saray Sineması, Marmara Sineması, Burç Sineması, Site Sineması, Eti Sineması ve Büyük Sinema’dır.



Sinemalardan sonra Gaziantep’lilerin ilgi gösterdiği diğer bir etkinlik de tiyatrolardır. Şehir merkezinde Gaziantep Büyükşehir Belediyesi yakınlarında Gaziantep Devlet Tiyatrosu ve Gaziantep Şehir Tiyatrosu olmak üzere toplam iki tiyatro salonu bulunmaktadır. Tiyatro salonlarında hafta içi ve hafta sonu belirli günvesaatlerde çeşitli oyunlar sergilenmektedir.

Günümüzde Gaziantep’teki sinemas sayısı dört olup bunlar alışveriş merkezlerinde yer almakta ve toplam 37 salon ile güncel filmleri gösterime sunmaktadır.



## GAZİANTEPLİ ŞAHSİYETLERİ TANIYALIM

Gaziantep'in yetiştirdiği tarihî şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarından hangilerini tanıyorsunuz?

### MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (1755-1819)

1755 yılında Antep'te doğmuştur. Asıl adı Seyyid Ahmed Âsım Efendi'dir. Birçok lügatçi, şair ve hattat yetiştiren bir aileye mensuptur. Antep'te Arapça, hat ve dinî ilimlerin yanı sıra şiir ve edebiyatta iyi bir eğitim gördü. 1789 yılında İstanbul'a yerleşerek uzun yıllar çeşitli müderrisliklerde bulundu. Süleymaniye müderrisliğine kadar yükseldi ve Selanik kadılığı yaptı.

Âsım Efendi, tercüme ve şerh ettiği birçok eseri Sultan III. Selim'e sunmuştur. Öte yandan asıl şöhretini sözlük çalışmalarında elde etmiş, Farsça ve Arapça'dan Türkçe'ye çevirdiği ve defalarca basılan iki eserle "mütercim" unvanını almıştır. Bunlardan ilki, Muhammed Hüseyin b. Halef-i Tebrîzî'nin Burhân-ı Kâtî' adlı Farsça lüğatinin Türkçe çevirisidir (Tibyân-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-i Kâtî'). Âsım Efendi'nin 1791-1797 yılları arasında tercüme edip III. Selim'e sunduğu bu eser hem padişahın lütuflarına mazhar olmasına, hem de ulema arasında şöhret bulmasına vesile olmuştur. Tercüme yaparken sadece aslına bağlı kalmamış, otuzdan fazla sözlükten yararlanarak eseri farklı bir tertibe sokmuştur. İkincisi ise Fîrûzâbâdî'nin el-Kâmûsü'l-Muhîr adlı Arapça sözlüğünün tercümesidir (el-Okyânûsü'l-basîr fî Tercemeti'l-Kâmûsü'l-Muhîr). Mütercim Âsım Efendi 1805-1810 yılları arasında çevirdiği bu esere yalnız mütercim sıfatıyla yaklaşmamış, Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî'nin (ö. 1791) 40 ciltlik Tâcu'l-'Arûs şerhi dâhil olmak üzere el-Muhkem ve el-'Ubâb gibi lügat alanındaki birçok kaynağın yanı sıra tefsir ve hadis kitaplarını da süzerek âdeta bir şârih niteliğiyle Kâmûs'un metnini işlemiştir. Kelimelere doğru karşılık bulmakta büyük dikkat gösteren Mütercim Âsım, yazı diliyle yetinmeyip halk ağzından da faydalanarak bu eseri bir dil ansiklopedisi seviyesine çıkarmıştır. Mütercim Âsım Efendi tercüme çalışmalarına devam ederken 1807 yılında vakanüvisliğe getirilmiştir. Her ne kadar Âsım Efendi, hazırlamakta olduğu Kâmûs Tercümesi'nin bütün zamanını aldığını ileri sürerek vakanüvislikten affını istemişse de, bu talebi kabul edilmeyerek 13 yıl boyunca vefatına kadar vak'ânüvislik görevini sürdürmüştür. 27 Kasım 1819'da vefat etmiştir.

**Başlıca Eserleri:** Tibyân-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâtî, el-Okyânûsü'l-Basîr fî Tercemeti'l-Kâmûsü'l-Muhîr, Tuhfe-i Âsım, Târih-i Âsım, Merahu'l-Me'âlî fî Şerhi'l-Emâlî, Terceme-i Siyer-i Halebî, Makâle-i İstibsâr-âmîz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz

### MEHMET TAHİR MÜNİF PAŞA (1829-1910)

Gaziantep'in yetiştirdiği seçkin kişilerdendir. Şair ve bilim insanıdır. Münif Paşa henüz 18 yaşında iken hattatlık ve nakkaşlıkla uğraşmıştır. Mısır'da Farsça eğitimi almıştır. 1852'de İstanbul'a gitmiş, Arapça ve Farsça'yı çok iyi bildiği için Bâbîâlî Tercüme Odası'nda bu iki dilin mütercimliğini yapmıştır. Tercüme odasında Doğu dilleri mütercimlerinden çok Batı dilleri mütercimlerinin çok parlak mevkileri olduğundan Mehmet Münif Paşa, Fransızca da öğrenmiştir. 1854 tarihinde Berlin Sefâreti İkinci Katipliği'ne atanmıştır. Üç yıl süren bu görev sırasında üniversiteye devam etmiş, Almanca öğrenmiştir. İstanbul'a döndükten sonra Ceride-i Havadis gazetesinde çalışmış ve burada İngilizce öğrenmiştir. 1860 yılında ticaret mahkemesinde reis, Ticaret Meclisinde ise ikinci reislik yapmıştır. Münif Paşa, anadili dışında Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca, Rumca, Ermenice, İtalyanca ve Çince gibi dilleri öğrenme başarısından dolayı kendisine Ebu'l Lisan (Dil Babası) denilmiştir.

Mekteb-i Hukuk'un ilk hocalarından birisi olup burada, Hikmet-i Hukuk, Tarih-i Hikmet-i Hukuk, Medhal-i İlm-i Hukuk, İlm-i Hikmet (Felsefe), Fenn-i Maarifet-i Nefs, İlm-i Ahlak ve Mantık dersleri vermiştir.

Münif Paşa, kırk yaşlarında iken Meclis-i Maarif reisliğine, 1872 yılında Tahran sefirliğine, 1877 tarihinde Sultan Abdülhamit zamanında maarif nazırlığına getirilmiştir. Daha sonra kendisine vezaret rütbesi verilerek Ticaret Nezaretine geçmiş ve beş yıl sonra Meclis-i Maliye reisi olmuştur. Dört sene sonra, Avrupa'ya gitmiş, dönüşte tekrar maarif nazırı olmuştur. 1893'te maarif ve ticaret nazırlıklarıyla İran elçiliğinde başarıyla hizmetler yapmıştır. 1910 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Münif Paşa'nın beş tane yayınlanmış, yirmi iki tane de yayınlanmamış eseri bulunmaktadır. Felsefe, iktisat, tarih, dil ve İngiltere tarihi gibi birçok konuda eseri bulunmaktadır. Yazıları Mecmua-i fûnun, Ruzname-i Ceride-i Havadis ve Hazine-i Evrak dergilerinde yayımlanmıştır.

Münif Paşa'nın ilim dünyasında ün kazanmasını da Mecmua-i Fünun dergisi sağlamıştır. Münif Paşa'nın şahsi gayretleriyle çıkan Mecmua-ı Fünun dergisi Osmanlı Devleti'nde yayınlanan dergilerin ilkidir. Dergide Münif Paşa'ya ait ve bazıları seri makale olmak üzere telif ve tercüme 76 adet yazı bulunmaktadır.

**Yayınlanmış eserleri ise şunlardır:** 1- Dastân-ı Âl-i Osman, 2- Telhisi Hikmeti Hukuk, 3- Methali İlmi hukuk, 4- İlmi Servet, Hikmeti Hukuk'

## ÜLKÜ TAMER (1937-2018)

20 Şubat 1937'de Gaziantep'te doğdu. Türk şair, oyuncu ve çevirmendir. Robert Kolej'den 1958 yılında mezun oldu. Yayıncılık, oyunculuk ve çevirmenlik yaptı ve 1950'li yıllarda ortaya çıkan İkinci Yeni şiir akımının önde gelen temsilcilerinden biri oldu. İkinci Yeni'ye, bu akımın ana karakteristikleri oluştuktan sonra dahil olduğu halde, kendine özgü imge dünyası ve süssüz, sade söyleyişiyle dikkat çekti. Çoğunlukla keskin bir ironiyle örülmüş derin acıların ve beşeri trajedilerin dile geldiği şiirlerinde 1970'lerden sonra toplumsal duyarlıklar da öne çıktı. İlk şiiri 1954 yılında Avni Dökmeci'nin yönetimdeki Kaynak dergisi'nde yayımlandı: "Dünyanın Bir Köşesinden Lucia". Şiirleri 1954'ten itibaren Kaynak, Pazar Postası, Yeditepe, Yeni Dergi, Papirus, Sanat Olayı gibi dergilerde yayımlandı. 1967'de Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı. "İkinci Yeni'nin, çağdaş İngiliz şiirini yakından izleyen, çeviriler yapan, Batı etkilerine açık bir şairiydi. Özellikle 1960'ların ikinci yarısında yazdıklarıyla kapalı şiir anlayışının kusursuz örneklerini verdi. Toplumsal sorunlara yönelirken de şiirin düzeyini düşürmedi."

**Şiir kitapları:** Soğuk Otların Altında (1959), Gök Onları Yanılmaz (1960), Ezra ile Gary (1962), Virgülün Başından Geçenler (1965), İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür (1966), Sıragöller (1974), Seçme Şiirler (1981), Ynardağın Üstündeki Kuş (1986, toplu şiirler)

**Öyküleri:** Alleben Öyküleri (1991 Yunus Nadi Öykü Armağanı), Çocukluğumdaki Bayramlar (Alleben Öyküleri)

**Anı:** Yaşamak Hatırlamaktır

Ülkü Tamer bunların dışında yetmişin üzerinde kitap çevirdi: şiir antolojileri hazırladı.

## TAMBURİ NECDET YAŞAR (1930-2017)

Gaziantep'in Nizip ilçesinde, 1930'da doğdu. Adliyede katiplik, dava vekilliği yapan, geniş bir plak koleksiyonuna sahip olan babası sayesinde müziğe ilgi duydu. Çocukluğunda Aşık Veysel'i dinleyip bağlama çalmaya başladı. 1950' de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde okuduğu günlerde tambura geçti. Nevzat Altığ yönetimindeki koroda dikkat çekip 1953'te Mesut Cemil'in önerisiyle İstanbul Radyosu Türk Müziği Korosu sezendeleri arasına katıldı. 1958- 1976 arasında Münir Nurettin yönetimindeki Belediye Konservatuvarı İcra Heyeti'nde görev yaptı. Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Topluluğu'nu kurdu ve bu topluluğun sanat yönetmenliğini üstlendi. ABD'den Kore'ye çok sayıda ülkede konser verdi. 1972-73 ve 1980-81 arasında Seattle'deki Washington Üniversitesinde konuk sanatçı olarak ders verdi. 1955'te emekli oldu. Yıldız Üniversitesinde dersler verdi. 'Necdet Yaşar Enseble' müzik grubunu kurarak çeşitli ülkelerde konserler verdi. Sanatçı, 24.10.2017 tarihinde vefat etmiştir.

## ONAT KUTLAR (1936-1995)

1936 yılında doğan Türk şair, yazar ve düşünce adamı 1959 yılında yayınlanan İshak adlı eseriyle 1960 yılında Türk Dil Kurumu Ödülünü kazandı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki öğrenimini son dersinin sınavına girmeyerek, bıraktı ve felsefe okumak amacıyla Paris'e gitti. İki yıl sonra döndüğünde bir süre Doğan Kardeş dergisinde çalıştı. 1965'te Türk Sinematek Derneği'ni ve Yeni Sinema dergisini kurdu. 1965-1976 yılları arasında, Türkiye'ye dünya sinemasının kapılarını açan Türk Sinematek Derneği'ni yönetti. Yusuf ile Kenan, Hazal ve Hakkârî'de Bir Mevsim gibi yurt dışı ve yurt içi festivallerde çok ödüllü filmlerin senaryolarına imzasını attı. 1985'te Berlin Film Festivali'nde jüri üyeliği yaptı. İstanbul Film Festivali Düzenleme Kurulu'nda ve İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı İcra Kurulu'nda görev yaptı. 1994 yılında Fransız hükümetince verilen L'Ordre des Arts et des Lettres ödülüyle onurlandırıldı. 30 Aralık 1994'te yapılan bombalı saldırı sonucunda ağır yaralandı. 11 Ocak 1995'te hayatını kaybetti.



**MİTAT ENÇ (1909-1991)**

Doç. Dr. Mitat Enç 1909 yılında Gaziantep'te doğmuştur. İlk öğrenimini burada tamamlamış ve İstanbul Erkek Lisesinden 1929 yılında mezun olarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girmiştir. Üniversitede birinci sınıfın sonunda sınavlara hazırlanırken gözlerinden rahatsızlanıp öğrenimine ara vermiş, üç yıl süreyle İstanbul'da ve Viyana'da tedavi olmak için çareler arayıp sonuç alamayınca Viyana Yüksek Pedagoji Enstitüsünde özel eğitim tahsiline başlamıştır. 1936 'da aldığı bursla ile Harvard ve Columbia Üniversitelerinden 1938'de özel eğitim lisans, 1939'da ise yüksek lisan eğitimini tamamladıktan sonra ülkemize dönen Mitat Enç, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünde marazi ruhiyat dersini okutmak üzere atanmış, daha sonra programa eklenen özel eğitim ve ruh sağlığı gibi dersleri de okutmakla görevlendirilmiştir. 1950 yılında Anakara Körler Okulunu, 1952'de Gazi Eğitimde Özel Eğitim Bölümü'nü kurmuş ve bu okulda 1956 yılına kadar müdürlük ve bölüm başkanlığı yapmıştır. Bu süre içerisinde Özel Eğitim Bölümü'ndeki çalışma arkadaşlarıyla ülkenin çeşitli yerlerinde körler, sağır okulları, ağır öğrenenler için alt sınıf ve rehberlik merkezlerinin açılmasını sağlamıştır. 1956-58 yılları arasında Illinois Üniversitesinde doktora çalışmasını sonuçlandırarak yurda dönmüştür. Daha sonraki yıllarda Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi kuruculuk ve dekanlığı, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, Sosyal Hizmetler Akademisi, Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesinde öğretim üyeliği, beş yıl süreyle MEB Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyeliği ve Özel Eğitim bölüm başkanlığı yapmıştır. 1991 yılında vefat eden Mithat Enç'in çeşitli gazete ve meslek dergilerinde çıkan makaleleri dışındaki kitap ve çeviri eserlerinden bazıları şunlardır: Ruh Sağlığı Bilgisi, Eğitim Psikolojisi, 'Körlerin Psikoloji ve Eğitimleri, Üstün Beyin Gücü Gelişim, Uyum ve Eğitimleri, Görme Özürlüler, Özel Eğitime Giriş, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, Uzun Çarşının Uluları, Bitmeyen Gece, Selamlık Sohbetleri...

**Siz de bildiğiniz, Gaziantep'li tanınmış kişilere örnekler veriniz.**

**GAZİANTEP'İN SOYUT KÜLTÜR VARLIKLARI**

Soyut kültür varlıkları ya da somut olmayan kültür varlıkları denildiği zaman; halk oyunları, geleneksel giyim kuşam, yemekler, el sanatları; masal, destan, efsane, türkü, mani, deyiş ve ninni gibi sözlü edebiyat türleri; yöresel çocuk oyunları akla gelmektedir.

**Şimdi Gaziantep'in geçmişten günümüze mirası olan soyut kültür varlıklarını tanımaya çalışalım...**

**Gaziantep Halk Oyunları:**

Gaziantep halk oyunları bakımından "halay" bölgesi içerisinde yer almaktadır. Halay, oynayanların yarım halka biçiminde birbirlerine tutunarak oynadıkları disiplinli oyunlardır. Gaziantep'te oyunlar kadın-erkek birlikte oynandığı gibi ayrı ayrı diziler halinde de oynanmaktadır. Oyunlara saz olarak davul ve orta kaba zurna eşlik eder. Yöredeki yaygın leylim halaylarına davul zurna eşlik etmez. Söz konusu leylim halayları kaval, düdük, Tef ve bir türkücünden oluşan müzik grubu eşliğinde yürütülür.

Gaziantep ilimizde en çok sevilip oynanan oyunlardan bazıları şunlardır: Oğuzlu, dokuzlu, çepikli-çibikli, mani, düz şırvan, mendilli, leylim, üçayak... Gaziantep ili sınırları içerisinde Türkmen oymaklarından Barakların da kendilerine özgü çok güzel Türk halk dansları vardır. Bu oyunlara davul zurna eşlik eder. Bu oyunlarda müziğe kartal kanadından yapılan ve zambur adı verilen bir halk çalgısı da eşlik etmektedir. Baraklılar arasında bugün de çok sevilip oynanan oyunlardan bazıları şunlardır: Meryem, mer-mere, kaba, tam kaba, kırıkcan, Çobanbeyli, nahsani, Barak halayı ya da Barak iki kamış oyunu, üçürdüm...

Gaziantep yöresi halk oyunları, kültürel doku itibarıyla Kilis, Halep, Hatay, Osmaniye, Adana, Kahramanmaraş, Besni-Adıyaman, Birecik-Akçakale-Şanlıurfa'yı da kapsayan bir etkileşim alanına sahiptir. Bu kapsam aynı zamanda halk oyunlarındaki adım, ezgi, oyun, giysi benzerliklerini de ortaya çıkarır.



## Geleneksel Giyim-Kuşam:



**Çoğunlukla halk, Havrani kürkü, çuha ferace, elvan boğası, kavuklu külah üstüne beyaz sarık sararlar.**

Evliya Çelebi, Seyahatname

Gaziantep'in giyim-kuşam kültürünün oluşmasında ve şekillenmesinde dokumacılığın önemi büyüktür. Giyim insanın var oluşuyla, öncelikle doğa koşullarından korunmak amacıyla ortaya çıkmış bir olgudur. Geçmişten günümüze çeşitli doğal, toplumsal, etik değerlerin etkisiyle biçim değişiklikleri göstererek bugüne kadar ulaşmıştır. Ancak zamanla biçim farklılıkları gözlenmiştir. Bu çeşitlilikler; ait olduğu toplumun folklorik, sosyo-ekonomik yapısı, yaşanan coğrafya, kullanılan malzeme, iklim gibi nedenlerle oluşmuştur.

Gaziantep'in giyim-kuşam kültüründe tarihten bugüne dokumacılığın önemli bir yeri vardır. Dokumacılık, yöresel sanayi açısından hep önemli olmuş, XIX. yüzyılda 3815 pamuklu tezgah ile 70 boyahane ve çoğunluğunda kadınların çalıştığı 4000 kadar tezgâh olduğundan bahsedilir.





Osmanlı döneminde birçok kumaş çeşidi üretilmiştir. Osmanlılar dönemi dokunan diğer birçok kumaşın modası geçmesine ve zamanla birçok ipekli kumaş çeşidinin ortadan kalkmasına rağmen kutnular, her sosyal sınıfın rağbet ettiği bir kumaş çeşidi olmuştur. Günümüzde kutnuculuk, alaca ve meydaniye dokumacılığı ile diğer el dokuma ürünleri, hem babadan oğula geçen bir meslek olması hem de yıllardır bu işle uğraşmaları nedeniyle kendi ekonomik güçleriyle de olsa bunu sürdüren ustalar tarafından devam ettirilmektedir.

Gaziantep geleneksel erkek kıyafetlerine baktığımızda baş için fes, Tunus fesi, hasırlı fes, hasırsız fes şeklinde, mavi püsküllü olarak kullanılmaktaydı. 'Göpçük' adı verilen fes ise daha çok köylülerce kullanılırdı. Fes dışında keçeden yapılmış sivri külahlar ya da terlek adı verilen patiskadan bir başlık giyilir sarık, beyaz tülbent, ağabani (abani) sarılırdı.

Beden kısmından dize kadar uzanan geniş cübbe ve yakası bitiminde dönen hırka ve aba da kullanılmaktaydı. Kuzu derisinden yapılmış maşlahlar bulunur, bunlara buziye ya da kolsuz salta adı verilir, sırma işlemeli cepken ve zıbın adı verilen bir gömlek türü kullanılırdı. Zıbın üzerine kuşak sarılarak giyilir. Bazı yerlerde zıbınların omuzda düğmelileri kullanılmaktaydı. Erkekler, işçilik olarak sade olan köynegiyerlerdi.

Şalvar siyah ya da mavi renkten uzun ve bol bir şekilde yapıldı. Varlıklı kimseler çuhadan yapılmış şalvar giyerlerdi. Yörenin asıl şalvarı kıldan yapılmaktaydı. Belde şal kuşak vardı. Kemer, Trablus şal, kayış, yün ve pamuklu karışımdan yapılan, birkaç kat sarılan kuşaklar kullanılırdı. Köylerde kuşakların üzerinde palaska adı verilen meşin kemer kullanılmaktaydı. Bu da kuşağın düşmemesi için sarılırdı.

Ayaklarda desenli, işli yün çorap kullanılırdı. Kundura ve yemeni (merkup/kulaklı yemeni) ya kırmızı ya da sarı renkte olurdu. Bunların yanında kabaralı ayakkabılar da giyilirdi. Ayrıca erkekler arasında çarık, pabuç, lapçin, garçin, kelik adı verilen ayakkabılar da kullanılmaktaydı.



Geleneksel kıyafetlerde ise kadınlar, ciğerdeldi, beyaz pamuklu kıyafetler ile şalvar, mavi çuhadan yapılmış fermene ya da kadifeden yapılan hırka ve entari giyerlerdi. Cepken ve bluzu andıran gömlekler de giyilirdi. Entariler sırma işlemeli kadifeden oluşur ve biçimleri çoğu kez üç etektir. İki etek olarak giyilenler de vardır. Entarilerin üzerine belden kemer ya da kuşak bağlama geleneği vardı. Kadın köynekleri; işçiliği fazla, renkli ve süslüdür.

Başta ise yazma, gümüş taç üzerine ya da terlik üzerine poşu ya da taçlı fes kullanılırdı. Yörede hısır adı verilen iyi cins gümüşten oluşan taç ve hotozlar da kullanılmaktaydı, Ayaklara elde işli yün çoraplar kullanılır. Bunlara daha çok Sivas çorabı denir. Zırlı çorap bacağa bağlanarak giyilirdi.

Ayağa ise haphap (nalin, takunya), yemeni, hede, edik, kelik, lapçin, pabuç, garçin ve postal giyilirdi.

Kadınların kullanmış oldukları yemeni çok çeşitlidir. Gül, şeftali, ağabani (mor renge yörede verilen ad), siyah merkup (gülsefteli yemeni), çarpana ve kırlangıçkuyruğu adı verilen yemeniler kullanılmıştır. Edik adı verilen bir tür ayakkabılar ise konçları uzun olarak ayak bileğine kadar çıkmış şekilde yapıldı.

Yörenin orijinal ayakkabısı haphaptı. Tahta ve deri karışımından oluşurdu Üzerine de gümüş kakmalar vardı ve çingirakları sayesinde yürürken ses çıkarırdı.

Gaziantep bugün çok çeşitli dokuma ve iplik üretimiyle önde gelen sanayi şehirlerimizden biri olmuştur. Gaziantep'te yaşam, geleneksel özelliklerini büyük ölçüde korur. Kırsal kesimde yerel özellikli giysilere günümüzde de rastlanır.

## Gaziantep Yemekleri:

Gaziantep mutfağı, yüzyıllardan beri topraklarımızda hüküm süren medeniyetlerin izlerini günümüze taşıyan evrensel bir zenginliğimizdir.



Gaziantep mutfağının tarihinde Dede Korkut Hikayeleri'nde bahsi geçen; kara kavurma, yahni, bora-ni, katmer hâlâ varlığını sürdüren yemeklerdendir. Ayrıca Ali Eşref Dede'nin 18.yüzyılda kaleme aldığı Yemek Risalesi'ndeki ciğer (cartlak) kebabı ve taze peynir helvası burada yapılan eski yemek çeşitlerindendir.

**Başlıca Antep yemeklerine şu şekilde gruplandırma yaparak örnekler verebiliriz:**



**Çorbalar:** alaca çorba, ezogelin çorbası, katma çorbası, lebeniye çorbası, maş çorbası ...

**Pilavlar:** dövme aş, malhıtalı aş, simit aş ...

**Kebaplar:** Alinazik, altı ezmeli kıyma ve tike kebabı, çağırtlak kebabı, kemeli kıyma kebabı, kıyma kebabı, patlıcan kebabı, sarımsak kebabı, simit kebabı, soğan kebabı, terbiyeli tike kebabı, yenidünya kebabı ...





**Et yemekleri:** beyran, doğrama, ekşili taraklık tavası, ekşili ufak köfte, kelle paça, lahmacun ...

**Köfteler:** ekşili ufak köfte, malhıtalı köfte, yağlı yumurtalı köfte ...

**Tavalar:** saçma tavası, sarımsak tavası, keme tavası, ayva tavası, elma tavası, erik tavası, taze ceviz tavası ...

**Yoğurtlu yemekler:** yuvarlama, şiveydiz, yoğurtlu patates, çağla aşı, börek çorbası, sarımsak aşı ...

**Sebzeli yemekler:** borani, ciğer kavurması, domates tavası, kabaklama, öcçe, pirpirim aşı ...

**Hamur işleri:** zeytin böreği, şekerli peynir böreği, kıymalı börek, peynirli börek ...

**Piyaz, salata:** Antep salatası, loğlaz piyazı, maş piyazı, muhammara, pirpirim piyazı, yarpuz piyazı, zeytin piyazı ...

**Tatlılar:** baklava, şöbiyet, zerde, Antep fıstığı tatlısı, burma kadayıf, fıstıklı kadayıf, dolama, katmer, nişe helvası ...



Gaziantep yemeklerinde tüm yemek pişirme teknikleri (haşlama, ızgara, tava, sote, kavurma, tencere yemeği, fırın yemekleri vb.) kullanılmaktadır. Gaziantep'in çok zengin olan yemek kültüründe baharatlar önemli yer tutmaktadır.



## Gaziantep El Sanatları:

Gaziantep el sanatları açısından oldukça zengin bir ilimizdir. Gaziantep'te bir eve konuk olduğunuzda şehre özgü el sanatı ürünlerine ait güzel örnekleri mutlaka görürsünüz.

### Şimdi Gaziantep'e özgü olan ve günümüzde de önemini sürdüren başlıca el sanatlarını tanıyalım:

#### Bakırcılık



Geçmişten bu yana Türkiye'nin önemli bakır işleme merkezlerinden biri olarak görülen Gaziantep'te, bakırcılığa önem verilmekte ve bakırdan, pirinç diye tabir edilen bakır ve çinkonun karışımından elde edilen maddeden işlenerek yapılan el sanatları ürünlerine yer verilmektedir. Bakır işlemeciliğinde sadece Gaziantep'e özgü olan yekpare (tek parça halinde olan) bakırın, çekiç ve çelik kalemle işlenerek bir el sanatı ürünü ortaya konulması söz konusudur.

Gaziantep bakırcı ustaları tarafından üretilen sahan, tas, kazan, seferiye tası, semaver, satıl, sini, paşa mangalı, ibrik, cezve vb. gibi kapların "turistik ürün" ve "hediyeelik eşya" olarak rağbet görmesi, geleneksel olan bakır sanatının devamlılığını sağlamaktadır.

#### Kutnuculuk



16. yüzyıldan itibaren Gaziantep'te dokunan kutnu kumaşı, ülkemiz el dokuma sanayisine ekonomik ve kültürel açıdan önem kazandırmaktadır. Sentetik bir madde içermeyen ham maddesi ipek ve pamuk ipliği olan kutnu kumaşı geçmişte geçim kaynağı olarak kadınlar tarafından üretilirdi. Bugün ise Gaziantep merkezde sayıları çok azalmış olsa da babadan kalan bir miras olarak bu işi devam ettiren kutnu üreticileri tarafından yapıldığı bilinmektedir. Kutnu; basma sanatının olmadığı dönemlerde ipeğin çeşitli boyalara defalarca batırılarak, kendisine özgü renk ve motifler verilerek elde edilen geleneksel bir kumaş türüdür.

Kutnu, hem Türkiye'nin pek çok bölgesinde yöresel giysilerin yapımında hem de turistik amaçlı, çanta, terlik ve çeşitli aksesuarlarla beraber perdelik kumaş olarak kullanılmaktadır.



**Sedef Kakmacılık**

Ceviz, abanoz gibi ahşap malzemelerin üzerine çeşitli formlarda açılan yuvalara, aynı biçimlerde kesilmiş sedefleri yapıştırarak gömme yoluyla yapılan süsleme sanatı sedef kakmacılık olarak bilinmektedir. Gaziantep'te değişik motif ve desenlerle zenginleştirilen sedef kakmacılıkta genellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemi motiflerine yer verilmektedir. Ülkemizde sadece Gaziantep'te sedef ustaları tarafından kül tablası, sigaralık, takı sandığı, çeyiz sandığı, ayna çerçevesi, tepsi, tavla, Kur'an-ı Kerim rahlesi, şamdan, kılıç kını, tabanca kabzası, masa, sandalye, sehpa, puroluk, baston gibi ince işçilik ile sabır gerektiren el emeği ürünler üretilmektedir. Söz konusu bu ürünler turistik bölgelere de gönderilmektedir. Gaziantep'i ziyaret eden yerli ve yabancı turistler daha çok küçük sedef kakmalı ürünlere ilgi göstermekte ve bu ürünleri hediye olarak satın almaktadır.

**Aba Dokumacılığı**

Geleneksel giysiler içerisinde önemli bir yeri olan ve günümüzde farklı illerde farklı desen ve renk çeşitleri ile halen giyilmekte olan aba dokumaları Gaziantep kültürünün zenginliğini gösteren el sanatı ürünlerinden biridir. Gaziantep yöresine ait aba; deve, öküz, at tüyü, keçi kılı ve koyun yününden dokunan özel kalın kumaştan erkekler için hazırlanmış bir üst giysisi olarak bilinmektedir. Geçmişte toprak, ceviz kabuğu, ceviz kökü, heylangoz yaprağı, sumak yaprağı, kızılca otu gibi kök boyalarla (günümüzde suni boyalar kullanılmakta) boyanan aba kumaşları polyester ipliklerle çeşitli desenler ile işlenerek üretilmektedir. Aba yapımında kullanılan boyalar, iplikler ve dokunan desenler abayı giyen kişinin toplumsal statüsüyle ilişkilendirilmektedir. Abalar; varlıklı, toplumda söz sahibi bireyler için ipek ve çuhadan seçkin motiflerle, sıradan halk için ise daha az motifli ve kaba olarak dokunmaktadır.

**Yemenicilik**



## Şehrimiz Gaziantep

Gaziantep'te üretimine binlerce yıl önce başlanan ve hâlâ sanatkarlar tarafından üretilmeye devam eden el sanatı ürünlerinden biri de "yemeni"dir. Yemeni; üstü kırmızı ve siyah başta olmak üzere çeşitli renklerde deriden, tabanı köseleden dikilen topuksuz, ayakta terleme ve koku yapmayan ayakkabıdır. İlk defa Yemen'den Gaziantep'e geldiği bilinen yemeni, tamamen el sanatı olup yapımı çok emek ve ustalık gerektirmektedir. Gaziantep'e gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken yemenicilik sanatı dünya genelinde tanıtılmaya çalışılmaktadır.



**Antep İşi El İşlemeciliği**

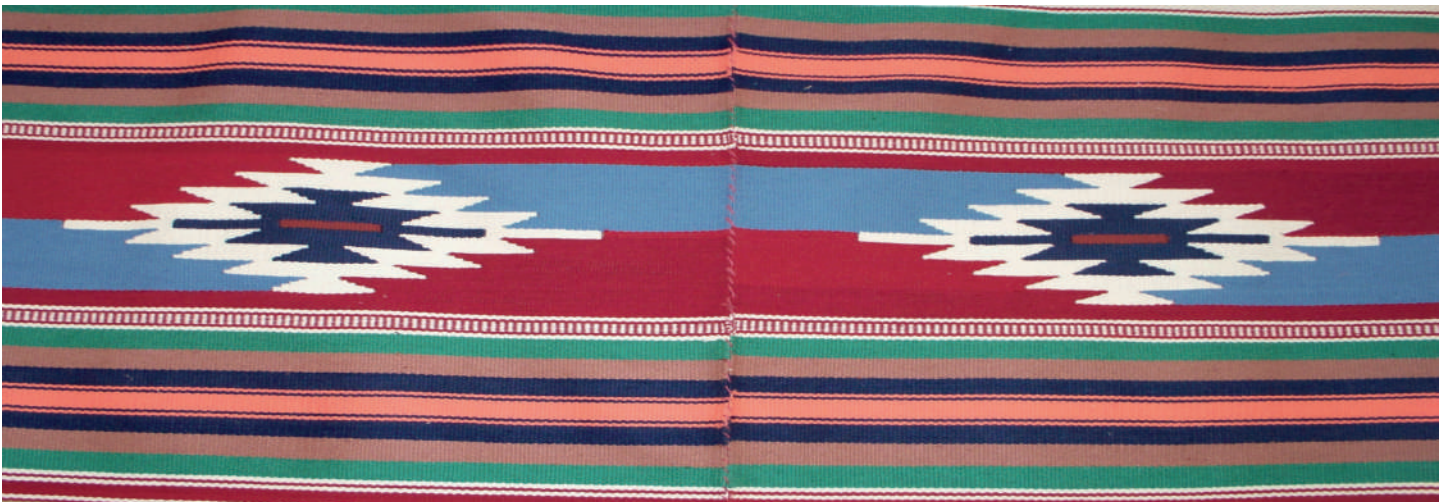
Gaziantep'te uzun yıllardan beri yapılan el sanatı ürünü olan Antep işinin 1800'lü yılların ortalarında kırsal kesimde erkek giysilerini, şehir merkezinde ise daha çok kadın kıyafetlerini süslemek amacıyla yapıldığı bilinmektedir. Türk tarihinin ve kültürünün yansıtılmasında önemli rol oynayan Gaziantep yöresine ait Antep işi çok zahmetli bir işleme tekniği ile günümüzde kadınlar arasında usta-çırak ilişkisiyle öğretilen bir meslek olarak kabul edilmektedir.



**Kilim Dokumacılığı**



En eski dokuma çeşidi olarak bilinen kilim dokumacılığı, dokunduğu bölgenin özelliklerini ve kültürel değerlerini yansıttığı, dokunduğu bölge ekonomisine katkı sağladığı için önem arz etmektedir. Zeminden 60-70 cm derinliğinde dikine boşaltılmış çukur tezgah olarak adlandırılan tezgahta dokunan Antep kilimleri; Anadolu'nun farklı şehirlerinde dokunan kilimlerden tezgah, şekil, dokunuş biçimleri ve nakışları yönünden farklılık göstermektedir. Antep yöresinde kilim dokumacılığının ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte; eski yöntemlerle yünlerin ve yünlerin kaba kısımlarının bükülmesi sonucu elde edilen ipliklerle yörede kilim dokumacılığının yapılmaya başlandığı bilinmektedir. Ham maddesi öküz, deve, at tüyü, koyun yünü ve keçi kılı olan Antep kilimi, doğal ve yapay boyalarla renklendirilmektedir. Günümüzde turistlerin yoğun ilgi gösterdikleri Antep kilimleri baklava dilimi, kuşkanadı, zincir göbek, dirsek göbek, pençe göbek, çarkifelek, parmak göbek, atom göbek gibi desen kompozisyonlarını içermektedir.





**Küpçülük**

Gaziantep ve çevresinde sosyal yaşamın başlaması ile birlikte insanların çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik topraktan birtakım eşyaların yapıldığı bilinmektedir. Söz konusu dönemlerde topraktan, tabak, kazan, tencere, kupa, küp, çiçek saksısı, boru, tuğla gibi eşyalar üretilmiştir. Eski dönemlerde küpün yörede topraktan üretilen ilk ve en önemli eşya olması, Gaziantep'te topraktan yapılan el sanatının küpçülük olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Günümüzde turizm sektörünün gelişmesi, özellikle el işçiliğine ilgi duyan yerli ve yabancı turistlerin sayısının artması ile küpçülük sanatı varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Dolayısıyla, Gaziantep'teki küpçü ustalar turistlerin ilgisini çekebilecek topraktan yapılmış hediyeelik eşyalar üretmekte ve satışa sunmaktadırlar.

**Haphapçılık**

Takunya, çok eski zamanlarda Gaziantep'te önceleri evlerde daha sonra hamamlarda, camilerde, kasap dükkânlarında, fırınlar da vb. yerlerde kullanılan genellikle ceviz ve şimşir ağacından yapılan ahşaptan bir ayakkabıdır. Halk arasında "haphap" veya "nalın" olarak da bilinen takunya, Gaziantep'te ustalar tarafından sade, motifli, desenli ve süslemeli gibi çeşitli şekillerde nalınlar üretilmektedir. Nalın doğal yapısından dolayı sağlıklı olmakla birlikte ayağı terletmemekte ve mantar oluşumunu önlemektedir. Ayrıca, Gaziantep halkı tarafından nalının vücuttaki olumsuz elektriği de aldığı ifade edilmektedir. Günümüzde kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalan haphapçılık, turistik amaçlı olarak devam ettirilmektedir.

**GAZİANTEP'TE SÖZLÜ EDEBİYAT**

Sözlü edebiyat denildiği anda aklımıza masal, destan, efsane, türkü, mani, deyiş ve ninni gibi eserler akla gelmektedir.

Çocukluğumuzda dinlemeye doyamadığımız masal türünden başlayarak Gaziantep'e özgü sözlü edebiyat ürünlerini tanımaya başlayalım:

**Masal:** Anlatım ilk insandan günümüze var olan bir olgudur. Sıradan anlatımın çok ötesinde olan masal ise edebiyat kadar eskidir. Halk masalları, ait olduğu toplumun bütün özelliklerini yansıtan zengin bir hazinedir. Bu hazinenin kökleri çok eski çağlarda oluşmuş inançlara kadar uzanmaktadır. Bu inançlar zamanla şekil ve form değiştirerek halk hafızasında günümüze kadar gelebilmiştir. Örnekte de görüleceği gibi Gaziantep yöresinde anlatılan bu masal, yöreye ait özellikler taşımaktadır.

**Antep Fıstığı ve Biber Masalı**

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, melekler kanat çırparken geniş bir alan içinde, ben çok küçükmüşüm. Ağızımız azmış, anam kızmış. Dedem eşikte, ninem beşikteymiş. Anam, dedem ağlar, dedemi sallarmış; ninem ağlar ninemi sallarmış.

Bu sırada bir ses gelirdi tavandan, ben tavana çıkardım. Orada bulurdum bir sandık. Açardım sandığı, içinde kırk anahtar. Alırdım elime birini sarıdır diye, bir kapıya varırdım, yalıdır diye. Açardım kapıyı aradığım yer buradır diye. Bir hasır çıkardı karşıma, basardım üstüne halıdır diye. Halı uçmaya başlamaz mı? Uçardım uçardım, bulut oluklardan su içerdim, ilden ile göçerdim, lale sümbül biçerdim. Sulu yerde kavun, karpuz: susuz yerde peynir, ekmek yerdim. Yerdim ama dedem bir ağılardı, bir ağılardı, şaşardım, çağırırdım Arap bacıyı, başlardı dedeme bir masal anlatmaya, evvel zaman içinde kalbur saman içinde develer tellalken eski hamam içinde, hamamcının tası yokmuş, yalanları uyduranların da arkası çokmuş.

Eski zaman içinde iki kız kardeş yaşarmış Antep ilinde. Bu kızlar kardeşmiş ama birbirlerine hiç ama hiç benzemezlermiş. Büyüğü çok çirkin ve kötü kalpli, küçüğü de çok güzel ve iyi kalpliymiş. Günlerden bir gün bu iki kardeş bahçelerinde tohum atıp çapa yaparken fakir bir derviş yanlarına gelmiş. Derviş, büyük kızın yanına yaklaşıp; "Karnımı doyuracak bir parça ekmek var mı kızım?" demiş. Büyük kız, yaşlı adamın eline bir parça kuru ekmekle bir baş kuru soğan tutuşturup göndermiş. Derviş de: "Ektiğini biçsin kızım." demiş ve oradan uzaklaşmış.

Aradan birkaç gün geçmiş. Fakir derviş yine bu iki kız kardeşin yanına gelmiş. Bu defa küçük kızın yanına gelerek: "Karnımı doyuracak bir parça ekmek var mı kızım?" demiş. Küçük kız, yaşlı adamı çok güzel bir şekilde karşılamış. "Hoş geldin, misafir kısmetiyle gelir. Bu sabah helva yapmıştım. Otur yanımıza da afiyetle ye." Derviş, küçük kıza dönerek; "Sağ ol güzel kalpli kızım. Sen de ektiğini biçersin inşallah." demiş ve oradan uzaklaşmış.

Bir zaman sonra: büyük kızın bahçeye ektiği tohumlar yeşerip yeşilbiber olmuş. Bunlar ekmek gibi kuruyup soğan gibi kızarmış. Kırmızıbiber olmuş. Küçük kızın ektiği tohumlardan da fıstık ağaçları boy verip yetişmiş. İyilik yap, iyi ol. Döner gelir sonunda.

**Sizce okuduğunuz bu masalda, Gaziantep yöresine özgü hangi özellikler yer almaktadır?**

**Dinlediğiniz ya da okuduğunuz Gaziantep'e özgü bir masalı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.**

## Efsane:

### Gaziantep Kalesinin Yapılışına Dair Bir Efsane

Halk arasında yaygın olarak anlatılan efsaneye göre kaleyi zengin bir kadın yaptırmıyormuş. Bir gün sokağa çıkmış ve yolda kalabalık insan topluluğunun bir cenaze götürüşüne rastlamış. Yanındaki uşağına dönerek "Bu nedir" diye sormuş. Uşak ise: "Efendim insanlar bir gün gelir ölürler, ölümlerini de böyle tabut içinde taşıyarak mezarlığa götürür ve toprağa gömerler. Gördüğünüz tabutun içinde dün bizim gibi canlı olan bir insan cesedi var....." der. Bunun üzerine zengin kadın uşağıyla beraber geri döner ve kaleyi yapan ustaları yanına çağırarak; "Bırakın kale yarım kalsın, ben ölümü hiç düşünmezdim...." der.

### Memik Dede Efsanesi

Memik'in ağası Hac'da iken evinde içli köfte yapılır. Bu sırada abası: "Ah oğlum Memik ağa, olsaydı da şundan yeseydi," der. Memik: "Aba, isterseniz, biraz verin götürüyüm." cevabını verir. Kadın, herhalde bir arkadaşına götürecektir diye düşünür bir tabak doldurup verir. Aradan zaman geçer. Ağası, Hicaz'dan döner. Âdet üzere köylüler tarafından törenle karşılanır. Bu sırada ağa: "Beni değil, Memik'i karşılayın" der. Heybesinden bir tabak çıkararak hazır bulunanlara Hicaz'da iken kendine içli köfte getirdiğini hikâye edip gösterir. Çiftten dönmekte olan Memik, kerametinin ortaya çıktığını anlayarak kaybolur. Yere sapladığı mesek ve sapan yeşererek türbe yanındaki sakız ağaçları meydana gelir."

**Siz de Gaziantep'e ait olan efsaneleri araştırınız. Öğrendiğiniz bir efsaneyi sınıfta paylaşınız.**



**Fıkra:** Gaziantep'e özgü fıkralarda dil sade ve anlaşılır bir şekildedir. Halkın arasında geçen olaylar nükteli bir şekilde ince bir espri anlayışıyla fıkra şekline dönüşmüştür.

### Dilime Bağla

Eski zamanlarda ulaşım aracı olarak at ve eşekler kullanılmıştır. Bir gün Anteplinin evine köyden bir misafiri gelmiş. O zamanlarda atla yolculuk ettikleri için misafiriğe gittikleri yerde üç dört gün kalırlarmış. Tabi köyden gelen misafir üç gün olmuş gitmemiş, beş gün olmuş gitmemiş. Bizim Antepli artık: "Şu adam gitse de kurtulsak." demeye başlamış ama adamın gitmeye hiç niyeti yokmuş. On beş gün sonra misafir tam atına binmiş gidiyormuş, ev sahibine: "Ağam aha ben gidiyorum." demiş. Antepli de dilinin ucuyla: "Bari gelmişken biraz daha kal, sonra gidersin." demiş. Köylü attan inmiş: "Tamam o zaman ağam, atımı nereye bağlayacağım?" demiş. Antepli de "Dilime bağla yorum, dilime bağla..." demiş.

### Trafik Polisi ve Gaziantepli Kadın

Antepli yaşlı bir teyze Maarif Kavşağı'nda karşıdan karşıya geçmek ister. Fakat yayalara kırmızı ışık yanmaktadır. Buna rağmen yaşlı kadın karşıya geçmek üzere hareket eder. Trafik polisi durumu görür. Uzaktan bağırır yaşlı teyze: "Hey! Teyze kırmızı ışıkta nereye gidiyorsun?" Yaşlı kadın öfkeyle polise bağırır: "Gaynimgile gediym, ona da mı garışıysın?"

### Sizler de bildiğiniz, Gaziantep yöresine ait olan bir fıkrayı sınıfınızda anlatınız.

**Ninni:** Türk toplumunun yüzyıllar öncesinden paylaşarak çoğalttığı sözlü kültür ürünlerinden birisi de ninnilerdir. Annenin, çocuğuna, onu daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği, mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türküdür. Kültürümüzde ninnilerin önemli bir yeri vardır. Ninniler ortak kültürümüze ait unsurlar içermektedir.



Ninni desem berem berem  
Dert yürekte derem derem  
Ninni diye kime derem  
Ninni kuzum ninni ninni  
Gül açılır bahar gelir  
Dilsiz kuzular dil öğrenir  
Anasız kuzular nasıl eğlenir  
Ninni kuzum ninni ninni

**Siz de büyüklerinizden öğrendiğiniz ninniği sınıfta paylaşınız**



**Destan:** Gaziantep'e özgü destan denildiğinde Gaziantep'in Fransız işgali sırasında yaşanan acıları konu edinen, Gaziantep Destanı akla gelmektedir.

## GAZİANTEP DESTANI

Kara imiş şu Antebin yazısı;  
Melemiyor koyun ile kuzusu;  
Her köşe başında yiğit ölüsü.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

Kavaklığın şirazesi bozuldu;  
Humanıza kara yazı yazıldı;  
Camilere şehit kabri kazıldı.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

Mağaralardan gelir hep ağıt sesi;  
Telaşa düşürdü Fransız nası;  
Koç yiğit yitirmiş, ağlar babası.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Fransızlar dört tarafı tuttular;  
On beş buçukluyu şehre attılar;  
Çok evleri birbirine kattılar.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Askerler hep mahsarada kaldılar;  
Fıstıkları çıtır çıtır kırdılar;  
Bir hücumda üç yüz şehit verdiler.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

Fransızlar dört taraftan yürüdü;  
Yağ kalmadı yüreğimde, eridi;  
Çok yiğitler siperlerde çürüdü.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Ağlaşır analar, sızlaşır bacı;  
Yürekten çıkar mı böyle bir acı;  
Cümle müslümanlar size duacı.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

Doğrusu Antep'e çok yazık oldu;  
Ağlamadan gözüm kan ile doldu;  
Gül gibi gelinler sarardı soldu.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Antep'in etrafı dumanlı bağlar;  
Doktorlar toplanmış yaramı bağlar;  
Anneler ah çeker bacılar ağlar.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

Düşman Çınarlıya hücumla kalktı;  
Su gibi, sokaktan al kanlar aktı;  
Çekirdek ekmeği özümü yaktı.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Bir mezara dört şehit koydular;  
Mecruhlar hep hastaneye doldular;  
Çok kimseler onu da güç buldular.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep, diye hazin hazin ağlarım.

Minareden ezan sesi gelmiyor;  
N'olup n'olmadığını kimse bilmiyor;  
Gelinler kızların yüzü gülmüyor.  
Hani benim mor sümbüllü bağlarım?  
Antep diye hazin hazin ağlarım.

**Şerif DAİ**



**Maniler:**

Türk şiirinin en yaygın türü olarak bilinen mani, nesilden nesile, dilden dile dolaşarak günümüze kadar ulaşmış anonim halk edebiyatı ürünüdür. Gökteki bulut, ağaçtaki yaprak daldaki gül, saksıdaki karanfil, raftaki sini, küpteki bulgur, kulaktaki küpe, parmaktaki yüzük, denizdeki kayık, deredeki balık... mani yakıştırırken söz başı olur. Bu ve benzeri bir sözle maniye başlanır ama sözün sonu bununla ilgili olmak zorunda değildir.

Gaziantep'te düğünlerde, davar güderken, hasat kaldırırken, bayramlarda ve çeşitli törenlerde mani söylenmektedir. Yöremize özgü mani örnekleri:

Gün kavuştu ırakta  
Gözü karada akta  
Herkesin yarı geldi  
Benim yarım uzakta

Antep'in baklavası  
Gümüşten oklavası  
Gaziantep şehrimiz  
Fedakârlar yuvası

Bahar idi geçtim kışa  
Ekin ekim dağa taş  
Gurbete giden yavru  
Gel gör ne geldi başa

Su içtim kana kana  
Sular aktı ne yana  
Yüzün bir gün görmedim  
Bilmem gidem ne yana

İki tahta arası  
Sinem hançer yarası  
Ben doktora gideceğim  
Yoktur doktor parası

Ne has geldi ramazan  
Bereketiyle doldu gazan  
Otur hele tuz ekmek olalım  
Üstüne içelim demli bir meyan

**GAZİANTEP'E ÖZGÜ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER**

Gaziantep'e özgü atasözleri ve deyimlerin yöreye ait özellikleri ve söyleyiş biçimini taşıdığı görülür. Örneğin; 'Kahkenin üçü, Antep'in içi...' sözündeki 'kahke' sözcüğü, Gaziantep'e özgü tuzlu, çok lezzetli, besleyici ve doyurucu bir kurabiye çeşididir. "Gerekirse üç gün kahke yer, yine memleketimizde iş yaparız." anlamında kullanılmaktadır.

"Anteplinin ikisi bir yere çok, birisi az."

Atasözü özelliğindeki bu söz de Gaziantep'linin ticaretle, iş hayatındaki başarılarını üstü kapalı bir şekilde anlatmaktadır.

## Gaziantep'te özgü deyimlerden bazı örnekler:

Haneğin uluğu: Gereksiz, çürük söz, hâle uymayan ve kabul edilemeyecek olan laf.  
Bal bıçağı: Yumuşak huylu, kimseyi incitmeyen adam.  
Adı kulağına değmiş: Şöhreti etrafa yayılmış.  
Dağ dayısı davşan emmisi: Bildiği, gördüğü, hısımlı, akrabası çok kimse.  
Ağzı kulağına yakın: Bilerek, anlayarak söz söyleyen.  
Bağrını ezmek: Yüreğini yaralamak.  
Aynız uynuz: Çarpık, eğri büğrü.  
Döneği tez: Fikrinden çabuk dönen, inatçı olmayan.  
Eşekten inmez, sözünden dönmez: İnatçı.  
Eğesi ağır: Çevik değil, ağır hareketli.  
Elden ayrık: Elaleme benzemez şekilde.  
Galede zeyti olmamak: Harcayacak parası bulunmamak.  
Hamurundan çöreği: Ektiğini biçiyor.

## Gaziantep'e özgü atasözlerinden bazı örnekler:

İtin akli eksiği baklavadan pay umar. (Akli eksik olan kimse, eline geçmesi ihtimali bulunmayan bir nimeti bekler.)  
Uşağı işe sal, ardi sıra sen git. (Çocuk gittiği yerde iş beceremez. O işi yine kendin gidip bitirmek zorunda kalırsın.)  
Dayım dayım düğün olmaz, kahkeci kapıya gelmez. (İnsan istediğini kolayca elde edebilecek şekilde her vakit bolluk olmaz, imkan ve şartlar elverişli bulunmaz.)  
Acıkan doymam sanar; susıyan (susayan) kanmam sanar (sanır). (Acıkan ve susayan aç gözlü olur; gereğinden çok yemeye ve içmeye hazırlanır.)  
Dil ebsem, baş esen. (İnsan dilini tutarsa çok belalardan kurtulur.)  
Kavurganın yanarı sıçrar. (Bir işten canı yanmıştır ki bağırıp çağırır, şikayet eder.)  
Kar yılı, var yılı. (Kar yağdığı yıl, verim çok olur.)  
Karpuz tiyeğinde gizlenir. (Bir kimse veya bir şey ancak kendisi için elverişli olan bir çevrede barınır.)  
Una dökülen yağın zararı yok. (Eğer zararımız yine kendimizden olan birisinin faydalanması içinse zarar sayılmaz.)

**Sizler de Gaziantep'e özgü deyimlerden ve atasözlerinden bildiklerinizi ya da öğrendiklerinizi sınıfınızda paylaşınız.**

## GAZİANTEP YÖRESEL ÇOCUK OYUNLARI

**Büyüklerinizden çocukken hangi oyunları oynadıklarını öğrenin. Öğrendiğiniz oyunları arkadaşlarınızla paylaşın.**

Gaziantep'te oynanan yöresel oyunlardan yemen atmaç, atıp vurmaç ve daire topu, karşılıklı rakip takımlar tarafından oynanırken pabuç çatmaç oyunu iki ayrı grup ile başlayıp ferdi yeteneklerin ön planda olduğu bir oyundur.

Oyunların geleneksel yapısı içerisinde kendine özgü kuralları, ödüllendirmeleri ve cezaları bulunmaktadır. Bunlar oyunların çekişmeli geçmesini, oyuncuların performansını en üst düzeyde sergilemesini gerektirirken seyredenlere de ayrı bir zevk vermektedir.





**Yemen Atmaç Oyunu:** İki ayrı grup tarafından oynanır. Kura çekimi ile gruptan biri ebe seçilir. Ebe seçilen grup büyükçe bir daire oluşturur, diğer grup üyeleri ise ebelerin sırtına çıkar. Üstteki grubun lideri ayağından yemeniyi çıkararak sağ tarafındaki arkadaşına doğru pas atar. Üstteki her oyuncu iki eli ya da tek eli ile yemeniyi yakalayıp kendi sağındaki arkadaşına pas atmalıdır. Bu sırada alttaki ebeler oldukları yerde sağa sola dönerek üstteki rakibin iyi bir pas almasını ya da dengeli bir pas atmasını engellemeye çalışırlar. Eğer üstteki grup yemeniyi düşürmeden bir turu tamamlar ise alttaki gruba ceza verilir. Eğer yemeniyi turu tamamlamadan düşürürlerse ebe olurlar ve yer değiştirirler. Bu oyun yemeni yerine hentbol topu ile de oynanabilir.

**Pabuç Çatmaç Oyunu:** Oyun eşit sayıda oyuncusu olan iki grup ile başlar. Gruptan birinin oyuncuları karşılıklı olarak yere oturur ve arada bir koridor oluştururlar. Top yerde oturan gruptadır. Ayaktaki grup yerde oturan grubun arasından koridorda koşarak karşı tarafa geçerken, yerdeki grup koşarak geçenleri toplama çalışır. Tek bir top olduğundan yerdeki grup elemanları gerek köşeden köşeye uzun pas, karşılıklı kısa pas atarak, gerekse de yan taraftaki arkadaşlarına yan pas atarak strateji geliştirir. Uygun zamanı kollayan ayaktaki oyuncular da şut yemeden karşıya geçmeye çalışır. Yerdeki gruptan bir oyuncu şut çekerek aradan geçen oyunculardan birini vurur ise o oyuncu ile yer değiştirir.

**Daire Topu Oyunu:** Eşit sayıda iki gruba ayrılan oyuncular kura ile ebe olacak grubu belirlerler. Ebe olan grup ortada küçük bir daire içine dolur. Diğer grup oyuncuları ise topu alarak onların dışında büyükçe bir daire oluşturur. Dıştaki grup kendi arasında uzun pas, kısa pas, yan pas yaparak strateji geliştirir ve uygun zamanda ebe olan gruptan birilerini şut çekerek vurmaya çalışırlar. Ebe olan grup bu şutlardan sıçrayarak, eğilerek çeviklik gösterip toptan sakınmaya çalışır. Dıştaki grup içteki grup elemanlarından birini vurduğu sürece dışta kalır. Ancak, ebe olan gruptan bir oyuncu gelen şutu havada yakalar ise gruplar yer değiştirir ve oyun böylece sürer gider.

**Atıp Vurmaç Oyunu:** Birer birer oynanan, hedef vurmaya dayalı, şut özelliğini geliştiren bir oyundur. Bütün oyuncular belirli aralıklarla hedef dikerler. Oyuncular kendi yükselteleri hariç diğerlerine şut çekerek vurmaya çalışırlar. En çok yükselti deviren oyunun galibi olur.

Gaziantep'in geleneksel oyunları içerisinde, çeşitli araç gereçlerle oynanan şu oyunlar da vardır:

**Abe Dolamaç (Aba Dolamaç):** Yaşları 8-14 arasında olan erkek çocukların oynadığı bir oyundur. Sayı sınırlaması yoktur. Kalabalık bir grup ile oynanması tercih sebebidir. Açık alanda, bahçede, kırdan oynanır. Bu oyunda oyun malzemesi aba denilen giysidir. Oyunculardan ebe olarak seçilen birinin abası sarılarak bohça haline getirilir. Abanın kolları düğümlenir. Oyuncular ikişer metre aralıkla geniş bir daire teşkil etmek üzere yere oturur, bohçayı birbirlerine atarlar. Ebe dairenin etrafından koşarak bohçayı yakalamaya çalışır. Ebe kimin attığı bohçayı yakalarsa bohça ile ona vurur ve onu kaldırıp yerine kendisi oturur. Oyun bu şekilde devam eder. Ebe olmaktan kurtulmak isteyen oyuncu verilecek cezayı kabul eder.

**Aşık Oyunu:** Gaziantep ve yöresinde geçmişten kalan on dokuz çeşit aşık oyunu olduğu bilinmekle beraber günümüzde bunların içinden sadece birkaç tanesi halen oynanır durumdadır. Oyunun aşık kemiğinden yapılan iki ana malzemesi vardır. Daire içinde vurulacak olan aşıklar, koyun veya keçilerin arka bacaklarında bulunan ve aşık adı verilen dört yüzlü bir kemiktir. Temizlenen bu kemikler bitkilerden elde edilen kök boyalarla boyanır, süslenir ve oyuna hazır hale getirilir. Daire içindeki aşıkları vuracak olan vurucu aşık ise koç bacağın-  
dan alınır ve ağır olsun diye de içi oyularak bu oyuğa kurşun dökülür. Bu vurucu olan aşık “şak” diye de adlandırılır. Aslında geçmişi çok eskilere dayanan tarihî bir Türk oyunudur. “Aşık atmak” deyiimi de bu oyundan gelmektedir. Aşık kemiğinin oyun zeminine atıldığında farklı duruş hallerine değişik isimler verilmiştir. Zeminde yatık vaziyette kalmışsa çukur tarafına “say”, ters tarafına “kıt” denir. Kıt veya sayın istikametindeki sivri uçlara “damak” denir. Üzerinde et parçası kalmış aşıklara “etli”, bir tarafı hafifçe yenmiş, aşınmış olanına “kel” veya “yirik”, say ve kıt taraflarının çukurluğu ve tümsekliliği kaybolmaya yüz tutmuş olanına “killah, kilban, kildir, lil-lah, lilbah,lildir” gibi isimler verilir. Kabaca bir kibrit kutusuna da benzetilebilecek olan aşıkların yüzeylerine “cik, (cuk) “, “tök(tok)”, “öpen (allı)”, “alşı (kazak)” gibi isimler de verilmiştir. Gaziantep’te aşık oyunlarının daha çok Tabakhane, Yazıcık, Şehreküstü gibi semtlerde oynandığı bilinmektedir. Oyun şu şekilde oynanır: İlk atışı yapacak oyuncu ve oyun sırası kura ile önceden belirlenir. Toprak veya kağıt üstüne 50 cm çapında “zıda” adı verilen bir daire çizilir. Daire ve dairenin çapına atış mesafesine paralel olarak oyuncular sırasıyla aşık kemiklerini dizerler. Kura ile oyuna başlamaya hak kazanan oyuncu yaklaşık 2-3 metre mesafeden bu dairedeki aşık kemiklerinden birini veya bir vuruşta birkaçını daire dışına çıkarmaya çalışır. Dışarı çıkan aşıklar atışı yapan oyuncunun olur. Atışını ıskalayan oyuncu atış hakkını kaybeder ve sırası gelen oyuncu oyuna devam eder.

**Beş Taş (Lastik Top İle):** Beş tane taş ve bir lastik topla oynanan oyun hemen hemen her mekânda oynanabilir. Taşlar yere atılır, yerdeki taşlar tek tek lastik top havaya atılıp tutulurken alınır. Taşlar önce tek tek, sonra 2+2+1, 3+2, 4+1 olarak birbirine değmeden tutulur. Oyunun son aşamasında taşlar havaya atılır elinin tersinde tutulan taşlar tekrar havaya atılarak tutulur. Oyun bu şekilde devam eder.



**Cicoz:** 5-6 yaştan itibaren genç-yaşlı herkes tarafından açık havada, piknikte rahatlıkla oynanabilen bir oyundur. Kalın bir ipe, kendire yüzük geçirilir. İpin iki ucu bağlanır ve ip bir halka halini alır. Yüzük ipin üzerinde kolaylıkla hareket ettirilebilecek şekilde ipe geçmiş vaziyettedir. Oyuncular bu ipi tutarak etrafında düzgün bir halka oluştururlar. Sayışma yöntemi ile bir ebe seçilir, ebe ipten dairenin içinde durur diğer oyuncular şu tekerlemeyi söylemeye başlarlar:

Hani ya cicoz?  
İşte cicoz!  
Al cicozu,  
Ver cicozu...



Bu tekerleme söylenirken yüzüğü halkanın içindeki ebeye göstermeden elden ele ve yüzüğü avuç içlerinde gizleyerek birbirlerine aktarırlar. “Cicoz” ipe geçirilen yüzüğe verilen addır. Ebe oyun esnasında yüzüğün kimin avucuna geçtiğini ve onda olduğunu tahmin ederse o oyuncuyu işaret eder. Oyun durur işaret edilen oyuncu avucunu açar ve gösterir. Eğer ebe doğru tahminde bulunmuşsa ebe olmaktan çıkar avucunda yüzükle yakalanan oyuncu ise ebe olarak halkanın içine geçer ve oyun devam eder. Oyun devam ederken oyuncular ebeyi şaşırtmak, dikkatini dağıtmak, yüzüğü bulmasını engellemek için tekerlemeyi bazen hızlı, bazen daha yüksek sesle, bazen ağır olarak tekrarlarlar.

**Cıncık Oynama:** Bu oyun sadece erkek çocuklar arasında oynanır. Çok eskilere dayanan bir oyun olduğu söylenmektedir. Köylerde, kırsal bölgelerde ve daha eski dönemlerde, şehirde oyuncak oyun aletleri olmadığı için cam parçaları, çanak parçaları, çini ve seramik kırıklarıyla oynanan bir oyundur. Oyunda yalnızca cıncık kullanılır. Oyuncular birbirlerinin cıncıklarını vurmaya çalışırlar. Vurulan cıncık vuran oyuncunun olur.

**Çömçe Gelin ( Çömçeli Gelin, Gelin Gök):** Bu oyun yörede çömçe, çömçeli gelin, çömçecik, çullu kadın, gelin gök, kepçe, kepçecik adları ile de bilinir. Kız-erkek, yaşları 7 -14 arasında olan çocuklar tarafından oynanır.

Oyuncu sayısında sınırlama yoktur ancak kalabalık gruplarla oynanması tercih sebebidir. Çömçeli gelin oyunu daha çok kırsal kesimlerde ve dağ köylerinde oynanır. Bu oyunun oyun materyali biri diğerinden daha uzun olan iki adet değnek ve bez parçasından oluşan ve çömçe gelin adı verilen kukla bebektir. İki değnekten kısa olanı uzun değneğin üst tarafına haç şeklinde bağlanır. Uzun değneğin tepesine bez ve çaputlarla baş yapılır. Kömür veya boyayla ön yüzüne kaş, göz, ağız, burun çizilir. Üstüne elbise giydirilir. Baş kısmının devamı gövdeyi kısa değneğin her iki tarafa uzayan kısımları da kolları oluşturur. Her iki kolundan birer çocuğun tuttuğu bebekle çocuklar grup halinde mahalledeki evleri kapı kapı gezerler. Kapılar tek tek çalınır. Bu esnada şu tekerleme söylenir:

Çömçeli gelin ne ister?  
Bir kaşık su ister.  
Ver Allah'ım ver.  
Yağmur ile sel,  
Göbekli harman,  
Dertlere derman,  
Hastaya şifa...

Kapıyı açan ev halkı çocukları görünce hemen bir tas su alır ve üstlerine serperler. Bu esnada çocuklar kaçırlar. Burada amaç yağmur istemektir. Bir başka açıdan bakıldığında çocukların yaptığı yağmur duasıdır. Bu sebeple genellikle ilkbaharda havaların kurak gittiği zamanlarda daha sıklıkla oynanır. Bu oyunun Barak köylerindeki adı “gelin gök” tür. Bu oyunun farklı şekilde oynandığı da bilinmektedir. Şöyle ki: Yine değneklerle aynı bebek yapılır. Evlerin kapıları çalınır. Bu esnada şu tekerleme söylenir:

Çömçeli gelin ne ister?  
Bir kaşık su ister.  
Çömçeli gelin ne ister?  
Bir kaşık bulgur ister.  
Çömçeli gelin ne ister?  
Bir kaşık yağ ister.

Kapıyı açan ev halkı su serpmeye yerine evlerindeki mevcut erzaklardan ne varsa çocuklara verir.

**Fes Kapma- Kûlah Kapma Oyunu:** “Yağ satarım, bal satarım” oyununa benzer ancak o oyundaki gibi, mendil yerine bu oyunda oyuncuların başındaki fesler ya da kûlahlar oyun aracı olarak kullanılır. Oyuncular kalabalık olarak bir daire çizecek şekilde otururlar. Oyun başlamadan önce başlangıç oyunlarının birisini kullanarak bir ebe seçilir. Bu ebe haricinde herkeste fes veya kûlah bulunur. Ebe oturan oyuncular etrafında zıplayarak dolaşmaya başlar. Bir oyuncunun fes veya kûlahını kaparak koşturur başlar. Başındaki kûlahını ya da fesini kaptıran oyuncu ebeyi kovalamaya başlar. Ebe yakalanmadan koşan oyuncunun yerine oturmayı başarırsa kûlahını/fesini kaptıran oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder. Ebe halkanın etrafında dolarken yöreye ait çeşitli maniler söyler veya oturan çocuklar türkü söylerler.

## Şehrimiz **Gaziantep**

**Hamam Biş:** Bu oyun kız ve erkek küçük yaşta (2-7 yaş) çocuklar tarafından oynanır. Oyun su ve çamurla oynanır. Su ile çamurun karıştırılmasından çiçek saksısına benzer bir kapalı kap yapılır. Bu şekil yerde yapılır. Ayrıca yerden koparılıp alınmaz. Yani çocukların çamurla oynadığı bir evcilik oyunu gibidir. Yalnız bu saksının yanlarına oyuncu sayısı kadar delik açılır ve her oyuncu deliğin sahibi olur. Oyuncular kendi deliklerini bir taş veya kiremit parçası ile kapatırlar. Çamurla sıva yaparlar. Daha sonra yapılan bu saksının üzerinden su doldurulur. Hangi oyuncunun deliğinden su akarsa o oyuncu oyunu kaybetmiş olur.

**Höl Oyunu:** Bu oyun için üç unsura ihtiyaç vardır. Futbol sahası genişliğinde bir alan, ucu baston gibi kıvrık sopalar ve yumruk büyüklüğünde yuvarlak tahta parçası. Höl oynayanlar altı ve daha fazla kişiden olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Futbolda olduğu gibi karşılıklı cephe alırlar. Her iki taraf da ellerindeki ucu kıvrık değnekle topa vurup karşı tarafın savunduğu mere denilen çizginin öbür tarafına geçirmeye çalışırlar. Topun her çizgiyi geçişi bir sayı kazandırır.

**Süpürdüm Geldim:** Oyuncular halka şeklinde yere otururlar. Ebe olarak seçilen oyuncu elindeki süpürge ile süpürme hareketi yaparak oyuncuların arkasında dolaşır. Ebe bu hareketi yaparken çocuklar hep birlikte “süpürdün geldin, hoş geldin” diyerek oyunun sözlü formülünü tekrarlar. Ebe oyunculardan birisinin arkasına süpürgeyi bırakır. Ebe arkasına süpürge bıraktığı oyuncuya yakalanmadan onun yerine oturabilirse ebelikten kurtulur, diğer oyuncu ebe olur. Oturamazsa ebeliği devam eder.

**Siz de yöreye ait oyunlardan birini büyüklerinizden öğrenerek sınıfta anlatınız.**

## GAZİANTEP AĞZI



Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Antep ile ilgili şöyle bir ifade kullanmış:

**Tatlı dilli, garip, dost, bilgili, anlayışlı halim selim insanları vardır. Ancak R ve k sesini doğru kullanamazlar.**

**Sizce Evliya Çelebi, Antep halkı için neden r ve k sesini doğru kullanamıyorlar, ifadesini kullanmıştır?**

Gaziantep ağzı, önemli fonetik özellikleri yanında, şekil bilgisi özellikleri bakımından da Anadolu ağzları içinde önemli bir yere sahiptir.

Baskın ses ve şekil bilgisi özellikleriyle bir batı grubu ağzı olan Gaziantep ağzı, dil coğrafyası açısından bakıldığında batı grubu ağzları ile doğu grubu ağzları arasında kalmakta, dolayısıyla bir geçiş bölgesi ağzı özellikleri de taşımaktadır. Doğru grubu ağzlarından birçok bakımdan Azerbaycan Türkçesi ile birleşen özellikler de taşımaktadır.



Fonetik bakımdan Gaziantep ağızıyla İstanbul ağızı arasındaki farklar incelendiği zaman görülür ki, Gaziantep ağızında:

1. Alfabemizdeki harflerle gösterilemeyen sesler vardır.
2. Genel dil fonemleri (ses birimi) birçok değişimlere uğrar.
3. Bazen bir sesli (vokal) yerine başka bir sesli kullanılır.
4. Bazen bir sessiz (konson) yerine başka bir sessiz kullanılır.
5. Bazı sessizler sertleşir.
6. Bazen sert sessizler yumuşar.
7. Bazen bir sessiz iki katlanır.
8. Bazen sesler yer değiştirirler.
9. Bazen fazla bir ses bulunur.
10. Bazen sesler düşer.
11. Bazen düşen sesler yerinde uzun sesler meydana gelir.
12. Bazen birkaç değişim birlikte olur.
13. «Y» sesi kendisinden evvel ve sonraki bazı sesleri değiştirir.
14. Birkaç türlü söylenen kelimeler vardır.
15. Büyük ses uyumu daha çok kökleşmiştir.
16. Küçük ses uyumu daha çok kökleşmiştir.
17. Vurguda bazı özelliklere rastlanır.
18. Bir kurala bağlanmayacak kadar dağınık fonetik değişimler vardır.



Gaziantep telaffuzu, her zaman İstanbul telaffuzuna aykırı değildir. Fakat bu ağızda, alfabemizdeki harflerle gösterilen bütün seslerin değişmeye uğradığına dair örnekler bulunur. Seslerden bir kısmı, Gaziantep telaffuzunda daha çok değişmeye uğrar. Bazı seslerde ise bu değişim daha az olur.

Şimdi çoğu seslerin nasıl değişime uğradığını şu örneklerle görelim:

a- Bayat : boyat	b- Bahane : mahana	c- Kurcalamak : kurdalamak
ç- Çorak : şorak	d- Dut ağacı : tut ağacı	e- Yemek : yimek
f- Ufak : uvak	ğ- Değil : del	i- Çim : çem
j- Jandarma : cenderme	k- Kar : gar	l- Lezzet : nezzet
m- Komşu : konşu	n- Nem : lem	o- Kova : kuva
ö- Çözmek : çekmek	p- Paytak : maytak	r- Kerpeten : kelpeten
s- Sikke : zigge	ş- Şalgam : çekem	t- Tırmalamak : cımalamak
u- Dokunmak : dohanmak	ü- Küfe : kufa	v- Oklava : oklağa
y- Tüy : tük	z- Yüzük : yüssük	

- Ünlülerin bir kısmı uzun ünlü olarak kullanılır. Bu uzun ünlüler g sesinin düşmesine neden olmuştur.

Boğaz = ba(a)z

Soğuk = so(o)k

Işığa = ışa(a)

- Genizden söylenen n sesi vardır.

Bunalmak = bun(nğ)almak

Donmak = don(nğ)mak

Beniz = ben(nğ)iz

- Gaziantep yöresinde kelime başındaki ‘b’ sesi, ‘p’ sesine dönüşmüştür.

Bakla = pakla

Bıçak = pıçak

# Şehrimiz Gaziantep

- Kelime içindeki 'c' sesleri, 'ç' sesine dönüşmüştür.

Yalancı = yalançı

kalaycı = kalayçı

yolcu = yolçu

- Gaziantep yöresinde ayın sesi kullanılır.

Ambar, acele, ayak, asker, acep, amele...

- Kelime başındaki 'k' sesleri 'g' olmuştur.

Kaba = gaba

Kalın = galın

Kan = gan

Kuyu = guyu

Kuzu = guzu

Kuduz = guduz

- Bazen de sözcükte tek olan sessizler çift olur.

Küçük = güccük

Yazık = yazzık

Aşağı = aşşağı

- 'Ne kadar' zarfı 'neçe' şeklinde kullanılır.

O benden neçe so(o)na (sonra) geldi?

- 'Ki' bağlacı, 'kine' şeklinde kullanılır.

Sen gelmelisinkine o da getsin (gitsin).

- Bugün Gaziantep ağızında kullanılan aslen Arapça olan kelimelerin birçoğu Türkçenin ses özelliklerine uydurulmuştur.

Ayvaz = ahraz

Cimri = mıhrız

Sağlam = gayim

Yapışkan = dıbık

Galiba = elam

Merdiven = süllüm

- Arapça sözcüklerden bir kısmı büyük ünlü uyumuna uydurulmuştur.

İvaz = Ayvaz

İnat = aynat

Afet = afat

Emanet = amanat

Dükkan = düven

Kale = kala

Zalim = zalım

Cahil = cahal

Refik = rafık

- Farsça kelimelerin bir kısmı büyük ünlü uyumuna uydurulmuştur.

Ateş = ataş

Kakül = kekil

Bahane = mahana

Zira = zere

Beraber = barabar

Avare = avara

- 'Neden' yerine 'ne has' ifadesi kullanılır.

Bu pazar ne has gelmedi(i)z? (Pazar günü neden gelmediniz, hayrola?)

- Bazen de bir sessiz yerine başka bir sessiz harf kullanılır.

Kurcalamak = kurdalamak

Çorak = şorak

Gırtlak = hırtlak

Gaziantep ağızında ünlem olarak kele ünlemi dikkat çekmektedir. 'Ayol' anlamındaki bu seslenme ünlemi, genel olarak kadınlar için ve kadınlar tarafından kullanılır.

Gaziantep ağızındaki farklılıkların bazılarını örneklemiş olduk.

Gaziantep'te bir bayanın yöresel ağız özelliklerini taşıyan bir konuşmasını ve ne demek istediğine örnekle inceleyelim:

Be anam, biz nazardan gorharık. Uşamızın, omzuna bi nazarlık daharık. Kele, bayakleyin uşak uyhudan kakdı, onun gucandan onun gucana güldü, yaldı. Herkes bi hanek dedi. Sevenin nazarı herkeşden yen değer.



A kardeş, biz nazardan korkarız. Çocuğumuzun omzuna bir nazarlık takarız. Ayol, demin çocuk uykudan kalktı, onun kucağından onun kucağına güldü, neşelendi. Herkes bir söz söyledi. Sevenin nazarı herkesten ziyade değer.

**Siz de Gaziantep ağzında farklı söylenen sözcüklere onları cümle içerisinde kullanarak örnek veriniz.**

## GAZİANTEP'TE YEREL YAYINCILIK



Gaziantep basınının ortaya çıkışı, gelişimi aynı bölgedeki yerleşim alanlarıyla kıyaslandığında daha dikkat çekicidir. Bölgenin ilk Türk gazetesinin, ilk siyasi mizahi Türk gazetesinin ve çocuk-gençlik dergilerinin çıktığı Gaziantep; savaş ortamına, olumsuzluklara, yoksulluğa rağmen tarihî süreçte basının gelişiminin devam ettiği şehirlerden biri olmuştur.

İlk basımevi, şehre 1818-1819 yıllarında gelmiş olan Amerikalı misyonerlerin çalışmaları ile kurulmuştur. Bu basımevi 1822 yılında Malta'dan İzmir'e getirilmiş ve 1831'de Gaziantep'e taşınmıştır. Misyonerlerce kurulan Amerikan Basımevi'nde 1843 yılına kadar Türkçe İncil basılmış, o tarihten sonra Tıp Fakültesi ve şehirdeki azınlık okullarına kitap ve kırtasiye basımında kullanılmıştır. 1872 yılı başlarında yayınlanan ilk gazete de burada basılmıştır.

Devrinin en modern tesisi olan bu matbaa 19. yüzyılın sonunda yenilenmiş ve 1915 yılına kadar Antep'in tek matbaası olarak çalışmış; birçok gazete, dergi ve ders kitapları da burada basılmıştır.

Gaziantep'te çıkarılan ilk gazetenin ismi "Ayıntap"tır. 1872 yılında çıkan bu gazete; haftalık, içinde genellikle kolej ve hastane ile ilgili çalışmalardan bahseden ve Kilikya İttihadı'nı öven yazıların bulunduğu dört sayfalık gazetedir. Çıkarılan ikinci gazete "Avedaper"dir. İlk çıkış yılı Tıp Fakültesinin kapanış yıllarına rastlamaktadır. 1896'da kapanan bu gazete 1909 yılında Harzetyan kardeşler tarafından ikinci defa çıkarılmış ve Antep Harbi'ne kadar gazetenin basımına devam edilmiştir."

Gaziantep'te Türkler tarafından çıkarılan gazete 1903 yılından sonra görülür. O tarihe kadar yayımlanan gazeteler, Amerikalılar veya azınlıklar tarafından Türkçe-İngilizce veya Türkçe-Ermenice olarak yayımlanmıştır.

### Gaziantep'te yayımlanmış olan bazı gazete ve dergiler şunlardır:

**Meclayı Muarif:** 1903 yılında 8 sayı olarak yayımlanan bu gazete el ile yapılan ve teksir prensibi ile hazırlanan şapoğrafla çoğaltılmıştır. Boyutları 20x29,5'tur. Bu gazete Güneydoğu Anadolu'da çıkarılan ilk Türkçe gazetedir. 15 günlük olarak yayımlanmıştır. 6. ve 7. Sayıları haftalık basılmıştır

**İmam Baba:** 07.04.1906 tarihinde yayımlanmaya başladı. 22x34 boyutlarında olan bu gazete Türklerin elinde basımevi olmadığından sac levha üzerine tutkalla ters yazı yazılıp teksir prensibine göre bunun basılması ile çoğaltılmıştır. Genellikle 2 veya 4 sayfa olan bu gazetenin her sayısı 76 adet basılmıştır. 15 günde bir yayımlanan İmam Baba 12 sayı sonra büyükleri tarafından kapatılmıştır. Siyasi mizahi ilk Türk gazetesidir.

**Palyaço:** 12 Eylül 1908'de yayımlanmaya başlamış ve 1909 yılında kapanmıştır. Bu gazete de diğer gazeteler gibi şapoğrafla basılmıştır. Boyutları 22x34'tür. 2 sayfa olan Palyaço mizahi bir gazetedir. Haftalık olarak 10 sayı yayımlandıktan sonra kapanmıştır.

**Türk Tepe:** 9 Ekim 1908 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Üç sayı 24x34 boyutlarında 2 sayfa olarak şapoğrafla basılmıştır. Her sayısı 300 adet basılan bu gazetede "Jön Türkler" hakkında bir yazı, Mehmet Emin Yurdakul'un bir şiiri ve Türk Tepe'de yapılması gereken "Türk Koleji" ile ilgili yazılar bulunmakta idi. Fiyatı yazılmamış olan bu gazete bağış karşılığı dağıtılmış ve toplanan para Türk Tepe'de okul yapımında kullanılmak üzere Maarifi İslamiye Derneği'ne verilmiştir.

**Genç:** 25 Kasım 1913 tarihinde kurulmuş, Aralık 1914 tarihine kadar 1 yıl süre ile yayımlanmıştır. Boyutları 28x40'tır. 6 sayfalıktır. Haftada iki defa basılan bu gazete Antep Mutasarrıfı'ndan alınan izinle resmen çıkmıştır. Genç, gazete çıkarma izni, imtiyazı alınmış olan ilk gazetedir.

**Ahali:** 1915 yılında basılmaya başlanan Ahali gazetesi için izin alınmadığından Antep Mutasarrıflığı tarafından kapatılmıştır. 4 ay kadar yayımlanan bu gazete, 22x36 boyutlarında ve 2 sayfalıktı. Haftada bir defa basılırdı.

**İmtiyaz:** Ahali gazetesi kapatılınca; gazete çıkarmak için resmî makamlara başvurulup 1916 yılında izin alınmış, yeni gazeteye İmtiyaz adı verilmiştir. 2 sayfa olarak yayımlanan bu gazeteyle ilgili başka bilgi bulunmamaktadır.

**Ajans Haberleri:** 1916 yılı sonlarında yayımlanmaya başlayan bir gazetedir. Ocak 1919 tarihinde İngilizlerin Antep'i işgallerine kadar 22x32 boyutlarında yayımlanmıştır. Genellikle 2, bazı sayıları 4 sayfa olarak yayımlanmıştır.

**Antep Haberleri:** Kasım 1918 tarihinde İngilizlerin Antep'i işgali arifesinde yayımlanmaya başlanmıştır. Ocak 1921 tarihine kadar yayımlanan bu gazete, önceleri İngilizlerin işgaline rağmen açıkça yayımına devam etmiş, Kasım 1919'da Fransız işgali üzerine gizlice basılarak dağıtılmıştır. Nisan 1920 tarihinden sonra Antep Harbi içerisinde zaman zaman yayımlanarak Gaziantep basını olarak üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Antep'in açlık karşısında Fransızlara 11 aylık mücadele sonunda esir düşmesi üzerine kapanan bu gazete 22x34 boyutlarında ve genellikle 2 sayfa olarak yayımlanmıştır.

**Küçük Sa'yler:** 1912 yılında Ömer Asım Aksoy ve arkadaşları tarafından çıkarıldı. 15x21 cm boyutlarında 16 sayfa olarak yayımlanmıştır. On beş günde bir yayımlanan dergi 10 sayı kadar çıkmıştır. Dergi içinde derslerle ilgili yazılar ve şiirler yazılar yer almıştır.

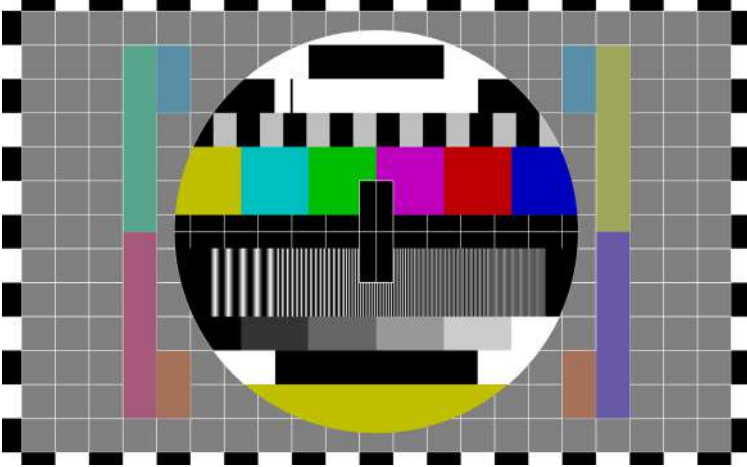
**Gazisancak:** 8 Şubat 1922 tarihinde yayımlanmaya başlanmış ve 285 sayı çıktıktan sonra 1925 yılında kapanmıştır. Çeşitli tarihlerde boyutları 31x48, 25x41, 32x47, 20x30 gibi değişik yayımlanan Gazisancak; devamlı olarak 2 sayfa halinde basılmıştır.

Haftada iki kez basılan gazetenin 2 Nisan 1923 tarihli 118. sayısında Ziya Gökalp tarafından Gaziantep'e gelişinde özel olarak bu gazete için yazılan "Türkiye Türkleri'nin Etnografik Tasnifi" isimli kıymetli bir sosyolojik yazısı bulunmaktadır. Bu gazete Havadis Basımevi'nde basılmıştır.

Güneydoğu Anadolu'da yer alan diğer yerleşim yerleri ile Gaziantep arasında basının durumu açısından dönemsel bir karşılaştırma yapıldığında şehrin gelişmelere açık olduğunu görmekteyiz. Bölgedeki ilk Türk gazetesinin, yine siyasi-mizahi ilk Türk gazetesinin Antep'e ait olması ve harp sırasında bile tüm imkânsızlıklara rağmen gazetelerin basımı için çaba sarf edilmiş oluşu dikkat çekicidir.



Gaziantep'in basın sektörü açısından günlük ve haftalık gazete, dergi, yerel televizyon ve radyo sayısı ile bölgedeki diğer şehirlerle kıyaslandığında teknolojik gelişmeleri takip eden, yeniliklere açık bir yapı olduğu görülmektedir. Gaziantep'te yayın yapan günlük gazete sayısı 19, haftalık yayınlanan gazete sayısı ise 39'dur. Şehirde 12 adet dergi yayımlanmaktadır. İnternet gazeteciliğinin gelişimiyle ağırlıklı olarak şehirdeki gelişmelere yer veren, bölgesel ve ulusal bazda haberlerin de yer aldığı haber sitelerinin yanı sıra günlük ve haftalık basılı gazetelerin de kendilerine ait web siteleri olduğu görülmektedir. İçerik açısından basılı gazetelerden farklı olarak internette yayınlanan gazetelerde ülke gündemini ilgilendiren, sosyal medyada paylaşılan haberlere de yer verilmektedir.



Gaziantep'te 6 adet yerel televizyon ve 12 adet yerel radyo kanalı bulunmaktadır.

**Gaziantep'te yayınlanmakta olan dergi ve gazetelerden hangilerini biliyorsunuz?**

## GAZİANTEP'İN MÜZİK KÜLTÜRÜ

Kökü çok eskilere dayanan Türk halk müziği gerek melodisi gerekse sözleri bakımından tamamen halkın kendisini yansıtmaktadır. Kulaktan kulağa halkın üzüntülerini, sevinçlerini, sıkıntılarını, doğaya olan sevgisini, yurtseverliğini, sevdasını yansıtan bir müzik kültürüdür. Anonimdir.

Gaziantep'in müzik kültürü de halk müziğini yansıtarak konuları ve ifadeleri bakımından diğer birçok yörede olduğu gibi; tabiat türküleri, aşk türküleri, tarih ve kahramanlık türküleri, gelenek ve âdet türküleri, iş ve meslek türküleri, ninniler, ağıtlar ve oyunlu türküler vb. gruplara ayrılabilir.

Ritmik yapı bakımından ise uzun havalar ve kırık havalar yörede zengin örneklerle sahiptir. Enstrüman hâkimiyetinin davul ve zurna olduğu bu müzik kültüründe aynı zamanda diğer Türk halk müziği enstrümanları olan bağlama, keman, tambur, cümbüş, ud, darbuka, tef ve zil de kullanılmaktadır.



Gaziantep'te yörenin en temel unsurlarından biri Barak havalarıdır. Barak havası, Barak Türkmenlerine ait bir uzun hava türüdür. Barak Türkmenleri günümüzde en çok Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Adana civarında yaşamaktadır. Barak Türkmenleri diğer illere oranla Gaziantep'te çoğunluk göstermektedir. Köyleri Oğuzeli ilçesi ile Urfa'nın Akçakale ilçesi arasındadır. Yaşadıkları bu bölgeye Barak Ovası da denmektedir.

Barak havalarının konuları halk müziğinde olduğu gibi genellikle doğa, sevdâ, ölüm ve göçtür. Uzun havalarda sanatçı icra eden sözlere girmeden önce bir açılış ezgisi vardır bu açılış ezgisi Barak havalarında zurna ya da bağlama ile yapılır. Günümüzde cümbüş ve keman da kullanılır. Tiz (ince) bir ses ile başlayan uzun hava pes (kalın) seslere inerek devam eder.

Barak uzun havaları yöre türkülerinin arasında, yöre halk oyunları oynanmadan önce ya da oyun aralarında da icra edilir. Kendilerine özgü çok güzel Türk halk dansları vardır. Bu oyunlara davul, zurna eşlik eder. Bu oyunlarda müziğe, kartal kanadından yapılan ve zambur adı verilen bir halk çalgısı da eşlik etmektedir.

Günümüzdeki müzik kültürüne baktığımızda özellikle kırsaldan şehir merkezine göçlerin de etkisiyle değişimler yaşanmıştır. Yeni sosyal ilişkilerin yarattığı güncel sorunlar, türkülerin konusu olmuştur. Türkülerin üretim biçimi değişmiş, anonim yapı yerine bireysel üretim (beste) modeli tercih edilmiştir. İcra biçimi de değişmiş, kişinin içinden geldiği gibi, kendinden de bir şeyler katarak söyleme biçimi, ezgiyi üreten kişi gibi söyleme biçimine dönüşmüştür. Kırsalda avazı çıktığı kadar bağırarak tiz perdelerden türkü, uzun hava söyleme geleneği, şehir merkezlerinde yeterli ortamı bulamamış ve daha pes seslerden söyleme alışkanlıkları oluşarak kişilerin ses genişliği de daralmaya başlamıştır.

Kırsalın geleneksel halk ezgilerinden yararlanılarak ve bunlara benzetilerek oluşturulan (bestelenen) yeni ezgiler, çok çalgılı bir biçimde icra edilmeye başlanmış ve yeni duygular, yeni tınılar elde edilmiştir.

## GAZİANTEP'İN ÖNEMLİ GÜNLERİ

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü ülkemizin her yerinde olduğu gibi Gaziantep'te de coşkuyla ve etkinliklerle kutlanmaktadır. Bunların dışında Gaziantep'in köklü geçmişine, kültürüne dayanan etkinlikler, festivaller ve kurtuluş günü de vardır.

Gaziantep'e özgü günlerimizi, etkinliklerimizi tanıyalım.

- 26 Ocak Atatürk'ün Gaziantep'e Gelişi
- 8 Şubat Antep'e Gazilik Unvanının Verilişi
- 15-22 Nisan Turizm Haftası Kutlamaları ve Turizm Fuarı
- Hıdrellez Şenliği
- Gaziantep Sanayi Fuarı Mayıs ayı içerisinde düzenlenir.





- İslahiye Üzüm, Biber ve Kültür Festivali
- Fıstık Festivali
- Oğuzeli Nar ve Kültür Festivali
- Cumhuriyet Kupası Aba Güreşleri
- Gaziantep'in Düşman İşgalinden Kurtuluşu  
25 Aralık

Gaziantep'te bunların dışında Uluslararası Aşırtmalı Aba Güreşi, Uluslararası Antep Fıstığı Kültür ve Sanat Festivali, Uluslararası Zeugma Film Festivali, Gaziantep Kurtuluş Koşusu gibi, şehrimize özgü özel etkinlikler de vardır. Gaziantep'teki etkinliklere her geçen gün yenileri eklenmektedir. 12-15 Eylül 2019 tarihinde düzenlenen Uluslararası Gastronomi Festivali kapsamında Gaziantep'i ulusal ve uluslararası alanda tanıtıcı etkinlikler yapılmıştır. 12 Ekim 2019 tarihinde 3. Rumkale Su Sporları Festivali düzenlenmiştir.

## GAZİANTEP'TE EĞİTİM İMKÂN LARI



**Okulunuz dışında imkânlarından faydalanabileceğiniz eğitim kurumları hangileridir? Bu kurumlarda sizlere ne tür imkânlar sunulmaktadır?**

**Gaziantep'teki Gezegen Evi ve Bilim Merkezi'ne gittiniz mi? Burası hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız?**



Gaziantep'te anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren okulların dışında ayrıca 2 tane Bilim ve Sanat Merkezi, 10 tane Halk Eğitim Merkezi, Mesleki Eğitim Merkezleri, Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulları bulunmaktadır. Bunların dışında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından tüm ilçelerde bulunan toplam 33 eğitim merkezinde müzik, görsel sanatlar, ahşap teknolojisi, elektrik elektronik teknolojisi, yabancı diller, spor, sağlık, geleneksel oyunlar ve zekâ oyunları gibi 30 alanda 400 farklı branşta eğitimler verilmektedir.

Gaziantep, sahip olduğu 4 üniversite ile aynı zamanda bir üniversiteler şehridir. Bu üniversiteler: Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi ve Sanko Üniversitesi'dir.

Gaziantep il ve ilçe halk kütüphaneleri, belediyeler tarafından açılan kütüphane ve araştırma merkezleri çocuklara, gençlere ve araştırma yapmak isteyenlere hizmet sunmaktadır.

**Okulunuzdaki eğitimler dışında hangi eğitimleri almak istediniz? Almak istediğiniz eğitimler Gaziantep'te hangi kurumlar tarafından verilmektedir?**

## GAZİANTEP'TE EĞLENCE

**Gaziantep'te eğlenmek ve dinlenmek için nereleri tercih ediyorsunuz?**



Gaziantep sahip olduğu parkları, eğlence ve spor için sunduğu imkanlarla gözde bir kenttir. Şehir merkezinde yer alan 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı, Parkantep Harikalar Diyarı, Masal Park, Botanik Bahçesi, Festival Park dinlenme ve eğlenme imkanı sunmaktadır. Şahinbey Parkı ve Miniatürk'te dağ kızı, teleferik gezisi imkânlarının yanında yerli ve yabancı 20 mimari eserin 1/25 ölçekli maketleri ziyaretçileri için sergilemektedir.



Yeşil Vadi Parkı ise ip parkuru, lunapark, açık ve kapalı çocuk oyun alanları ve içerisinde yer alan Dinozor Parkı ile ziyaretçilerine eğlenme imkânı sunmaktadır.





Alleben Göleti Tabiat Parkı ise su kayağı, yüzme alanları, biyolojik göleti ve düzenlenen kano, yelken ve su kayağı yarışları ile eğlenme ve spor imkânı sunmaktadır.



Dülük Baba Ormanları içerisinde yer alan Dülük Tabiat Parkı, Türkiye'nin en büyük biyolojik göletini barındırmaktadır. Burası da yürüyüş parkurları, tırmanma duvarı, izci kampı, seyir terasları ve barındırdığı 11.335 bitki türü ile dinlenme ve eğlenme imkânı sunmaktadır.

Gaziantep Hayvanat Bahçesi, Gaziantep Safari Park, Erikçe Kent Ormanı ve Kayak Merkezi, Hızır Yaylası Tabiat Parkı, Sof Dağı Yaylası, Gaziantep ilinin öneli eğlenme, dinlenme ve spor imkânı sunan alanlarıdır.

### Sonraki ders için hazırlık:

**En fazla ilgi duyduğunuz spor dalı hangisi?**

**İlinizde ilgi duyduğunuz spor dalına ilişkin faaliyet gösteren spor kulüpleri var mı?**

## GAZİANTEP'TE SPOR GELENEKSEL SPOR: ABA GÜREŞİ

Günümüzde aba güreşleri yaygın olarak Hatay, Gaziantep ve Kahramanmaraş'ın pek çok köyünde aktif olarak icra edilmektedir. Aba güreşine adını veren aba, keçe veya yün gibi kalın kumaştan yapılmış kaban boyunda kolsuz veya yarım kollu bir cekettir. Güreşçi, ayrıca dize kadar inen kumaş pantolon ile abasını tek tur çevreleyen dokuma kemer giymek zorundadır ve ayakları çıplak şekilde güreşmelidir.

Çok eski çağlardan beri Türkler tarafından icra edilen bu spor, özgün niteliklerinden neredeyse hiçbir şey kaybetmeden günümüze dek gelmiştir.





Tarihi, kültürü ve kurallarıyla çok özgün bir yapıya sahip olan aba güreşi, judo ile benzerlik gösterir. Mesela aba güreşinin “ iç bağda boşa kaldırma ” hareketi, judonun “ o uchi gari ” hareketiyle; “ kafakol ” hareketi, “ koshi guruma ” ile; “kalçadan atma” hareketi “ tsuri komi goshi ” ile; “ yandan atma/çipe ” adlı hareket “ harai goshi ” ile; “iç bağda/yan dönme” hareketi “ uchi mata ” ile; “ kalçadan yan bağda ” hareketi “ o gruma ” ile; “ diz arkasına vurarak yan bağlama” hareketi “ o soto gurma ” ile; “ danabağı ” hareketi “ kata gruma ” ile; “ayağa vurarak yan bağda” hareketi “ tai otoshi ” ile; “ tırpan/köstek ” hareketi ise “ ko soto gari ” ile neredeyse bire bir benzerlik göstermektedir.

Aba güreşi, aşırı tırmalı aba güreşi ve kapışmalı aba güreşi olmak üzere iki farklı türde icra edilmektedir. Bu geleneksel güreş asırlar boyunca bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Gaziantep’te yaygın olan aşırı tırmalı aba güreşi, geleneksel olarak genelde hasat sonunda ve düğünlerde yapılmaktaydı. Özellikle köylerde yapılan güreşlerde düğün sahibi, çevre köylere haber göndererek güreşçileri düğün güreşine davet ederdi. Çevre köylerden gelen güreşçiler köyde düğün süresince misafir edilirdi. Güreş köy meydanında yapılırdı. Bazen bir hafta sürdüğü olurdu. Köylüler meydanın etrafına halka kurarak güreşi izlerlerdi.

Aba güreşinin ayrılmaz bir unsuru da müziktir. Davulla zurna eşliğinde güreşçiler şevkle güreş tutarlar. Öyle ki davul-zurnasız bir aba güreşi müsabakası düşünülemez. Davulun tokmağı güreşçilerin ayağına göre tempo tutar. Güreş ezgilerine ise “harbileme” denilmektedir. Harbilemeler bir nevi adil bir karşılaşmaya davet niteliğindedir. Güreşlerde genel olarak cenk harbisi, cin harbisi, Köroğlu havası, Cezayir havası çalınmaktadır. Aba güreşlerinde tezahürat yapılmaması yerleşik bir gelenektir. Bu sayede adil bir müsabaka sağlanarak, yenilen ya da yenen güreşçi hakkında lehte ya da aleyhte tezahürat yapılması engellenmiş olur.

Güreş sporunun tarihine bakıldığında en eski güreş türü olarak aba güreşi görülmekte, bu kadim spor halen Anadolu başta olmak üzere Orta Asya’daki Türkler tarafından da yapılmaktadır.

## GAZİANTEP’TE GÜNÜMÜZDE SPOR FAALİYETLERİ

**Hangi spor dallarına ilgi duyuyorsunuz?**

**İlinizde bu spor dalına ilişkin faaliyetlere yer veren tesisler var mı?**



Günümüzde Gaziantep’te, Gaziantep Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve belediyelere bağlı olarak faaliyet gösteren çeşitli tesislerde birçok branşta spor faaliyetleri düzenlenmektedir.





**Bu spor tesislerinden bazılarını şimdi kısaca tanıyalım.**

**Gaziantep Gençlik Merkezi:** Gaziantep'te ve ilçelerde bulunan gençlik merkezlerinde, futboldan ok atmaya, sokak oyunları oyunlarından dart atmaya birçok spor dalında etkinlikler yapılmaktadır.



**Perilikaya Spor Salonu:** Perilikaya Mahallesi'nde bulunan 300 kişi kapasiteli bu spor tesisinde basketbol, voleybol, badminton, güreş, tekvando, judo, fitness, karate branşlarında spor eğitimleri verilmektedir.



**Talat Özkarslı Kapalı Spor Salonu:** Kepenek Mahallesi'nde bulunan 700 kişi kapasiteli bu spor tesisinde basketbol, voleybol, badminton, güreş, tekvando, judo, fitness, okçuluk, karate branşlarında spor eğitimleri verilmektedir.





**Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Spor Merkezi:** Gazi Mahallesi'nde bulunan 100 kişi kapasiteli bu spor tesisinde tenis ve futbol branşlarında spor eğitimleri verilmektedir.



**Hasan Celal Güzel Millet Bahçesi Spor Havuzu:** 25 Aralık Mahallesi'nde bulunan 600 kişi kapasiteli bu spor tesisinde yüzme ve diğer su sporları branşlarında eğitimler verilmektedir.



**Macera Parkı Çocuk ve Gençlik Eğitim Merkezi:** Öğümsöğüt Mahallesi'nde bulunan 250 kişi kapasiteli bu tesiste, yüksek ip parkurları, okçuluk, oryantiring, bocce, dart, mangala, tırmanma duvarı, survival parkur, eğitsel grup dinamiği oyun atölyeleri, temel kampçılık, dağ bisikleti sporları yapılmaktadır.





**Mehmet Şimşek Tenis Kompleksi:** Osman Gazi Mahallesi'nde bulunan 750 kişi kapasiteli bu spor tesisinde 5 toprak, 1 sentetik kort ile tenis eğitimleri verilmektedir.

Gaziantep'te bunların dışında daha birçok spor tesisinde etkinlikler düzenlenmektedir. Doğa yürüyüşü (trekking), kaya tırmanışı, bisiklet yarışı, aba güreşi, satranç, step-aerobik gibi spor etkinlikleri de düzenlenmektedir.

**İlimizdeki diğer spor imkânlarını araştırarak sınıfınızda paylaşınız ve bu spor etkinliklerinden faydalanmaya çalışınız.**

> **Gaziantep'te boş zamanlarını değerlendirmek, eğlenmek ve dinlenmek için nereleri önerirsiniz?**

> **Gaziantep'e gelen biz ziyaretçi, sizce hangi tarihî ve turistik mekanları mutlaka görmelidir?**

> **Sizce Gaziantep'te tarihi ve kültürel mekânlardan hangilerinin tanıtımına daha fazla önem verilmelidir? Neden?**

> **Misafirinize, Gaziantep mutfağından oluşan bir öğle yemeği sunmak isterseniz, hangi yemekleri tercih ederdingiz? Niçin?**

## KAYNAKÇA

- Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş (2014). T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kahramanmaraş.
- Akın, A. (2018), "El Sanatlarının Turizme Etkisi: Gaziantep Örneği", AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(18), 241-263.
- Aksoy, Ömer A. (1991). Gaziantep Ağzı I: Gramer (Fonetik – Morfoloji – Sintaks) Başka Diller ve Ağızlarla İlgiler Halk Ağzından Parçalar. TDK, İstanbul.
- Aksoy, Ömer A. (1991). Gaziantep Ağzı II: Deyimler, Meşhur Sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar. TDK, İstanbul.
- Arsunar, Ferruh (1962). Gaziantep Folkloru, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Akbaş, B ve Ö.Ü, Selma. Oyuncaklarla Oynanan Geleneksel Gaziantep Oyunları, Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Dergisi, Cilt 1 Sayı 1
- Aktürk, M. (2013). Gaziantep İlinde Yaşayan El Sanatları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Asude Başal, H. (2011). Geçmişten günümüze Türkiye'de geleneksel çocuk oyunları, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Asude Başal, H. (2007). Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XX(2), ss.243-266.
- Atalar, A. (1995). Gaziantep kültüründe oyun, Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Ayan, S., Alıncak F. , Tuzcuoğulları T. Gaziantep'te Oynanan Bazı Yöresel Oyunların Hentbol Branşının Teknik Çalışmasına Yönelik Eğitsel Oyunlar Olarak Değerlendirilmesi. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2015; 2015(4): 257-252.
- Aydın, S. (2009). El Sanatları Geleneği, Giyim, Kuşam ve Süsleme. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
- Bayazit, M., Ceylan, U. ve Saylan, U. (2012). "Geleneksel El Sanatlarının Bölge Turizmine Etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi". Journal of Life Sciences 1(1): 899-908.
- Baran, D. (2016). Gaziantep mutfağı üzerine halkbilimsel bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Başal, H. A. (2007). Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XX(2), ss.243-266.
- Başal, H. A. (2011). Geçmişten günümüze Türkiye'de geleneksel çocuk oyunları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Başarkanoğlu, L. (2010), Nizip Efsaneleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Gaziantep
- Bayrak, M. (1998), Geleneksel Mahalli Çocuk Oyunları -Tokat ili örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bektaş, C. (2016). Herkes İçin Kent. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Belgelerle Gaziantep (2012). T.C. Kalkınma Bakanlığı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, İstanbul.
- Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J. ve diğerleri. (2012). Antik Dünya Ansiklopedisi. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Brookes, O. (2017). Şehirde Bir Gün. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Canan, İ. (1994). Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi. (6. Cilt). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demirci, M. (2003). İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri. İstem, Yıl:1, Sayı:2, 2003, 129-146.
- Duygulu, Melih (1995). Gaziantep Türküleri, Gaziantep Belediyesi, İstanbul.
- Eliçik, M. (2016). Ebussuud Efendi'nin Farsça Bir Manzum Fetvası. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(4), 1765-1772.
- Evliyâ Çelebi (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi. c.1: 9. kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman. İstanbul: YKY.
- Gaziantep 2016. (2016). Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara.
- Gaziantep (2019). Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara.
- Göksu, D. (2015). İstanbul Kültür ve Edebiyat Atlası. İstanbul: İstanbul Turing ve Otomobil Kurumu.
- Gökşen, C. (2014). Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları. A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 52, 229-259.



- Hakkoymaz, S. (2017). Gaziantep Mani, Ninni, Fıkra ve Tandır Hikayeleri, İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Işık, C. (2010). Mevlana'nın Mesnevi'sinde Şehir ve Köy. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- İlhan, Nadir (2008). Divânü Lugâti't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri. Akpınar Dergisi, 18, 4-10.
- Kaya, E. (2017). Kentleşme ve Kentlileşme. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kaya, G. (2014). Kentleşmenin Toplumsal Boyutları(Adıyaman Örneği). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köse, O. (2016). Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk. (1. Cilt). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kemal, Orhan (2011). "Kırmızı-yeşil". "Ta Ezelden Taşkıdır..." Antep. Der. M. N. Gültekin. İstanbul: İletişim Yay. 17-26.
- Köylüoğlu, Akten (2009). Kadim Şehir Gaziantep. İzmir: Neşa Ofset.
- Oğuz, M.Ö. ve Ersoy, P. (2005). Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları, Gazi Üniversitesi, Ankara: THBMER Yayınları.
- Onur, B. (1992). Oyuncaklı dünya, Ankara: V Yayınları. Sevinç, M. (2004). Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun, İstanbul: Morpa.
- Şahin, H.M. (2003), Türk Kültüründe Aba Güreşi, Gaziantepspor Kulübü Spor Eğitim Yayınları, Yayın No: 4.
- Taşçı, H., Nebati, N. (Editör). (2015). Şehir Üzerine Düşünceler. İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Yayınları.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2017). Şehrimiz... Dersi Öğretim Programı. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Tokuz, G. (2014). Bir zamanlar biz de çocuktuk-geleneksel çocuk oyun ve oyuncakları-, Ankara, Gaziantep Şahinbey Lions Kulübü.
- Tokuz, G. (2011). Gaziantep çocuk oyunları üzerine halkbilimsel bir inceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanç, Mustafa (2009). Türkiye Türkçesi Ağzlarında Çağdaş Kıpçak Lehçeleriyle Ortaklık Gösteren s > h Değişimi Üzerine. Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri, (25-30 Mart 2008, Şanlıurfa), Ankara: TDK Yayınları, 671-678.
- Tüzün, A. (2010), Türk Dünyasında Ortak Sporlar, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Vatansever, M., Batman, O. ve Altaş, A. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşları Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 2(2): 31 Aralık/December, 2017, 194-217.
- Yılmaz, C.(Editör).(2015). Samsun Turizm Rehberi. Samsun: Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Akyol, C. (2011). Samsun Geneline Müze ve Ören Yerlerinin İl Turizmine Katkısı Konferansı. Ocak 2011, Samsun.
- Yüksel, F. (2016), Vezirköprü Yöresi Monografisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

## İNTERNET KAYNAKÇA

<https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12757/geleneksel-giyim-kusam-suslenme.html> (Erişim Tarihi: 24.09.2019)  
<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)  
[https://bisiklet.gov.tr/Sayfa/Gaziantep\\_BB\\_MTB\\_Cup-137.aspx](https://bisiklet.gov.tr/Sayfa/Gaziantep_BB_MTB_Cup-137.aspx) (Erişim Tarihi: 07.10.2019)  
<https://canakkale.afad.gov.tr/tr/7000/Sel> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)  
<https://esatis.yek.gov.tr/icerik/mutercim-ahmed-asim-efendi.aspx> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52292/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 29.08.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52358/tarihi-gaziantep-evleri.html> (Erişim Tarihi: 24.09.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52365/gaziantep-yaylaları.html> (Erişim Tarihi: 24.09.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52350/gaziantep-kalesi.html> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)  
<http://gaziantep.kutuphane.gov.tr/TR-212209/munif-pasa-kimdir.html> (Erişim tarihi: 04.10.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-130351/hanlar.html> (Erişim Tarihi: 25.09.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/tarihi-ve-kulturel-eserler-12> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/kastel-cesme-31> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/kiliseler-27> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/tarihi-evler-34> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/gaziantep-kaleleri-25> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/anit-mezarlar-26> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/hanlar-29> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/hamamlar-30> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/tarihi-cami-32> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<http://gaziantep.gsb.gov.tr/> (Erişim tarihi: 07.10.2019)  
<http://gaziantep.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/165545/gazikent-genclik-merkezi-yuzleri-gulduyor.aspx> (Erişim tarihi: 07.10.2019)  
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52368/mesire-yerleri.html> (Erişim Tarihi: 16.09.2019)  
<http://gbbgenclikspor.org/category/tesisler/> (Erişim tarihi: 07.10.2019)  
<http://gbbgenclikspor.org/doga-yuruyusu-trekking-basvurulari-basladi/> (Erişim tarihi: 07.10.2019)  
<http://gbbgenclikspor.org/kaya-tirmanisi-gunubirlik-basvurulari-basladi/> (Erişim tarihi: 07.10.2019)  
<https://gsdf.gov.tr/tr/spor/aba-guresi> (Erişim Tarihi: 07.10.2019)  
<https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201496/cografya.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)  
<https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201494/genel-bilgiler.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)  
<http://ijeces.hku.edu.tr/tr/download/article-file/155142> (Erişim Tarihi: 21.09.2019)  
<https://kahramanmaras.bel.tr/foto-galeri/kahramanmaras#&gid=null&pid=15> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://kahramanmaras.bel.tr/kesfedin/kahramanmarasin-cografyasi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)  
<http://kahramanmaras.gov.tr/nufus> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)  
<http://kahramanmaras.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)  
<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SGT01&DistId=SGT> (Erişim Tarihi: 31.08.2019)  
<https://osmaniye.ktb.gov.tr/TR-60829/kaleler.html> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<https://osmaniye.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)  
<http://sahinbey.gov.tr/almaci-pazari> (Erişim Tarihi: 24.09.2019)  
<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c20s37/c20s37m19.pdf> (Erişim Tarihi: 25.09.2019)  
<https://sanliurfa.ktb.gov.tr/Eklenti/22174,sanliurfa-tarihi.pdf?0> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)  
[https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Gaziantep\\_icdr2016.pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Gaziantep_icdr2016.pdf) (Erişim Tarihi: 19.09.2019)  
<http://www.adiyaman.gov.tr/ekonomik-durumu> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)  
<http://www.adiyaman.gov.tr/nufus-bilgileri> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)  
<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3495/xfiles/sozluk.pdf> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)  
<https://www.afad.gov.tr/tr/24212/Turkiye-Deprem-Tehlike-Haritasi> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)  
<http://www.araban.gov.tr/ilce-tarihi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)  
<http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/M%C4%B0LL%C4%B0-M%C3%9CCADELEDE-G%C3%9C-NEY-B%C3%96LGES%C4%B0-SEMPOZYUMU1.pdf> (Erişim Tarihi: 07.10.2019)



<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/KAYIK%C3%87I-G%C3%BCI%C5%9Fen-Dulkar-GAZ%C4%B0ANTEP%E2%80%99%C4%B0N-TAR%C4%B0H%C3%8E-VE-K%C3%9CLT%C3%9CREL-YAPISI-%C4%B0%C3%87%C4%B0NDE-G%C4%B0YS%C4%B0-%C3%96ZELL%C4%B0KLER%C4%B0.pdf> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)

[http://www.bingol.edu.tr/documents/AssetFiles/AFETLER%20VE%20ALINACAK%20%C3%96NLEMLER\\_3cd0fc1d-b671-4f44-8470-a4c187ae597e.pdf](http://www.bingol.edu.tr/documents/AssetFiles/AFETLER%20VE%20ALINACAK%20%C3%96NLEMLER_3cd0fc1d-b671-4f44-8470-a4c187ae597e.pdf)

[http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr\\_614\\_SN5J14WE\\_DOgAKA-3-Aylik-Dergi-Ocak-2016-Sayi-8.pdf](http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_614_SN5J14WE_DOgAKA-3-Aylik-Dergi-Ocak-2016-Sayi-8.pdf) (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

<http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozyumlar/2-2-do%C4%9Fu-karadeniz-b%C3%B6lgesinde-heyelan-nedenleri---dr-turgay-turna.pdf?sfvrsn=2> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)

<https://www.gasmek.org.tr/> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

<https://www.gasmek.org.tr/brans/34/spor-branslari.html> (Erişim Tarihi: 07.10.2019)

<https://www.gasmek.org.tr/egitim-branslari.html> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

<http://www.gaziantepturizm.gov.tr/yazdir?02A848CB1799A38CC794190FA07A975F> (Erişim Tarihi 19.09.2019)

<https://www.harita.gov.tr/il-ve-ilce-yuzolcumleri> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

<http://www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografi-durum> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)

<http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/3885.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2019)

<http://www.investingaziantep.gov.tr/Demografik-Durum-icerik-65.html> (Erişim Tarihi: 29.08.2019)

<http://www.investingaziantep.gov.tr/Tarihce-icerik-63.html> (Erişim Tarihi: 29.08.2019)

<http://www.islahiye.gov.tr/tarihcesi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.karkamis.gov.tr/tarihi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/13/kilis-tarihi/> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/16/cografi-yapi/> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/16/nufus/> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.kilis.gov.tr/ekonomi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/Personel/comoglu/depremnedir/index.htm#KONU2> (Erişim Tarihi: 04.09.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/adiyaman/genelbilgiler> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/bakircilar-carsisi> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/bedestenler> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/gastronomisehrigaziantep> (Erişim Tarihi: 25.09.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/gaziantepgezilecekyerler> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/kulturatlasi/antep-agzi> (Erişim Tarihi: 06.09.2019)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/kulturatlasi/yoresel-gym-kusam> (Erişim Tarihi: 16.09.2019)

<https://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/index.php?ILKODU=27>

<http://www.nizip.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.nurdagi.gov.tr/ilcemizin-tarihi> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)

<http://www.sehitkamil.gov.tr/ilimiz-gaziantep> (Erişim Tarihi: 29.08.2019)

<http://www.tdmd.org.tr/TR/Genel/pdf/TDMSK046.pdf> (Erişim Tarihi: 29.08.2019)

<http://www.tuik.gov.tr/Start.do>

[http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/ahmet\\_gunsen\\_gaziantep\\_agzi\\_sekil\\_bilgisi.pdf](http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/ahmet_gunsen_gaziantep_agzi_sekil_bilgisi.pdf) (Erişim Tarihi: 24.09.2019)

[http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/923333675\\_11.pdf](http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/923333675_11.pdf) (Erişim Tarihi: 24.09.2019)

<https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

## GÖRSEL KAYNAKÇA

Aşağıda bulunduğu sayfa numarası ve kodu yazılı görseller -herhangi bir telif ücreti istemediği sitede de beyan edilen- <https://pixabay.com/tr/> adresine üye olunarak alınmıştır.

Kapak 2634742, 5116, 3248643, 3368246, 4200284, 258631, 2150186, 4427553

Kapakdaki 3. görsel ve arka kapaktaki aynı görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden bu kitapta kullanılmak üzere alınmıştır.

s.11 1031706,

s.12 50,

s.13 96507

s.14 1031169,

s.15 3713170,

s.16 3341676,

s.17 2000717 ve 1402190,

s.18 1149462

s.19 3368246

s.20 2045498

s.21 438393, 837221, 1165437, 1477670, 4339682,

s.22 253933, 858394 ve 3248643,

s.23 2562626,

s.24 1807541 ve 3167295

s.25 1668918, 2678544, 258631, 2590655, 647400, 362169,

s.26 1665891,

s.27 965092 ve 3612474,

s.28 315458 ve 595802

s.27 3731303 ve 4375735,

s.28 569275, 4427553 ve 85925

s.29 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.30 3417261

s.31 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.32 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.33 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.34 Sayfada bulunan üç fotoğraf Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.35 1282377

s.36 1665878

s.37 642586, 989084, 392707, 2100451

s.38 433688, 1675729

s.39 Bu kitap için Halil Polat tarafından çizilmiştir.

s.40 Nuray Demir tarafından bu kitap için çizilmiştir.

s.41 1. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

2. görsel 3466908

3. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.42 1. görsel 2749369

2. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

3. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.43 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.44 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

s.47 1. ve 2. görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.

s.46 4380554

s.47 <http://www.hatay.bel.tr/hatay/fotograflar/> (Erişim Tarihi: 25.10.20199

s.48 <https://kahramanmaras.bel.tr/foto-galeri/kahramanmaras#&gid=null&pid=15> (Erişim Tarihi: 25.10.20199)

s.49 <https://kilis.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.10.20199

s.50 <https://osmaniye.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.10.20199



- s.51 2793423
- s.53 1. görsel 4388501 2. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.54 3125131
- s.55 3. görsel Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.  
1,2,4,5,6. görseller Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.56 1. görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.  
2. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.57 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.58 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.59 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.60 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.62 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.63 Görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.64 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.65 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.66 Görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.
- s.67 Görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.
- s.68 Görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.
- s.69 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.70 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.71 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.72 Görsel <https://gaziantep.kutuphane.gov.tr/TR-148979/odunc-verme-bolumu.html>  
(Erişim tarihi: 04.10.2019)
- s.73 1. ve 2. görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.  
3., 4., 5 ve 6. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.74 1., 2., 3., 4. ve 6. fotoğraflar Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır. 5. fotoğraf Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.75 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.76 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.77 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.78 2584269, 767982, 258637  
4. görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.81 Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.
- s.82 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.83 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.84 1. görsel Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.  
2. ve 3. görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.85 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.86 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.87 1., 2., 3. ve 5. Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.  
4. görsel Fotoğrafçı Ebru SARIKAYA'nın arşivinden bu kitapta kullanılmak için alınmıştır.
- s.88 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.89 1. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.  
2. ve 3. görseller Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.91 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.92 Görseller Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.93 Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.
- s.95 1. ve 2. görseller Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.96 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.98 Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.
- s.99 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.101 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.103 152459, 1475055, 2170045, 3143893
- s.104 Görsel Halil Polat tarafından bu kitap için çekilmiştir.
- s.105 1. görsel Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurum arşivinden alınmıştır.

2. görsel 995042

s.106 Görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.

s.107 1. ve 2. görsellerGaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.

3. görsel <https://www.gantep.bel.tr/haber/uluslararası-aba-güresi-gaziantep-te-basladi-5461.html>  
(Erişim Tarihi: 29.10.2019)

s.108 1867053

s.109 4483491\_1920, 3552164, 79592, 768713

3. ve 4. görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.

s.110 Görseller Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.

s.111 Görsel Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Arşivinden alınmıştır.





# Şehrimiz Gaziantep



**BU MATERYAL GAZİANTEP İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNCE  
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR. PARA İLE SATILAMAZ.**

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5 inci Maddesinin İkinci Fıkrası  
çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

ISBN: 978-975-11-5141-4



9 789751 151414